

7/2015

KOINONIA

Časopis Teologického semináře
Církve adventistů sedmého dne

7/2015

KOINONIA

Časopis Teologického semináře
Církve adventistů sedmého dne

KOINONIA 7/2015

Časopis Teologického semináře Církve adventistů sedmého dne
Vychází dvakrát ročně.

Redakční rada: Marek Harastej (šéfredaktor), Daniel Hrdinka (výkonná redakce),
Roman Mach, Luděk Svrček, Jiří Tomášek

Pro Teologický seminář Církve adventistů sedmého dne vydává nakladatelství
Advent-Orion.

Adresa redakce: Radvanice 29, 285 06 Sázava

Telefon: +420 327 320 181

E-mail: tscasd@tscasd.cz

Webová stránka: <http://www.tscasd.cz>

Registrační číslo: MK ČR E 19758

ISSN 1804-641X

Technická redakce: Robert Prokopec

Vytiskla tiskárna ARTRON, s. r. o., Boskovice

Obsah

Editorial

Rozhovory

Kázání

Studijní a exegetické poznámky

Studie

Články

Dokumenty

Studentské práce

Představení odborné práce

Recenze

Diskuze

Obsah

Editorial

Pavel Kostečka: *Otázka vzniku života* 9

Rozhovor

Vladimír Král: *Kde je úžasný návrh, tam je inteligence*..... 11

Kázání

Pavel Kostečka: *Má to smysl?* 16

Studijní a exegetické poznámky

Jiří Beneš: *Žalm 18 – Davidova píseň pro Hospodina*..... 22

Studie a články

Jiří Beneš: *Stvořitelský hymnus jako hermeneutický klíč ke Starému zákonu* 42

Oldřich Svoboda: *Teologické důsledky přijetí modelu teistické evoluce* 52

Daniel Horničár: *Biblická správa o stvoření (Gen 1–3) a teistická evolúcia. Možný súlad?* 55

Roman Mach: *Stvořený svět: Druhá kniha Boží?* 58

Michal Martínek: *Zákon entropie a vznik biologických makromolekul*..... 65

Jarmila Králová, Vladimír Král: *Potřebujeme Boha k vysvětlení vesmíru a života:*

Nové pohledy na otevřené otázky stvoření a evoluce..... 70

Studentské práce

Hana Machová: *Obrácení nad biochemií?*..... 85

Představení odborné práce

Reinhard Junker: *Živé organismy překypují promyšlenými teleologickými strukturami (Pavel Kostečka)*..... 88

Recenze

Marek Harastej, Libor Votoček: *Knihy o stvoření zastávající kreacionistické stanovisko (případně Intelligent Design) vydané v češtině v posledních letech*..... 91

Diskuze

Martin Turčan, Peter Čík, Miroslav Doupovec, Roman Mach, Pavel Kábrt, Jeroným Klimeš, Milan Buban, Martin Homišin 96

Contents

Editorial

Pavel Kostečka: *Subject Matter: Origins of Life* 9

Interview

Vladimír Král: *Where There is a Marvellous Design, There Must be an Intelligence* 11

Sermons

Pavel Kostečka: *Does it Make Sense?*..... 16

Research and Exegetical Notes

Jiří Beneš: *Psalm 18 – David's Song to the Lord* 22

Studies and Articles

Jiří Beneš: *The Creation Hymn as a Hermeneutical Key to the Hebrew Scriptures* 42

Oldřich Svoboda: *Theological Implications of Theistic Evolution* 52

Daniel Horničár: *Biblical Record of Creation (Gen 1–3) and Theistic Evolution.*

Could There be a Harmony? 55

Roman Mach: *Created World: The Second Bible?*..... 58

Michal Martínek: *The Law of Entropy and the Origin of Biological Macromolecules* 65

Jarmila Králová, Vladimír Král: *Is God Needed to Explain Universe and Life:*

New View on the Open Questions of Creation and Evolution 70

Student Papers

Hana Machová: *Conversion Through Biochemistry?*..... 85

Introducing Research Paper

Reinhard Junker: *Living Organism are Based on Considered Teleological Structures (P. Kostečka)* ... 88

Reviews

Marek Harastej, Libor Votoček: *Books on the Origin of Life from Creationist Perspective*

(or Intelligent Design) Published in the Czech Republic During the Last Decade 91

Discussion

Martin Turčan, Peter Čík, Miroslav Doupovec, Roman Mach, Pavel Kábrt,

Jeroným Klimeš, Milan Bubán, Martin Homišin 96

Otázka vzniku života

Pavel Kostečka

Další číslo teologického časopisu Koinonia je tentokrát věnováno otázce vzniku života. Je to vzrušující téma, které přitahuje pozornost mnohých. To je dobře patrné na zaplněných přednáškových sálech nebo na vášnivých a dlouhých internetových diskuzích. Téma nás zavádí do dávných dob, kdy tu nikdo z nás ještě nebyl a kdy si tedy nejsme schopni přímo ověřit, co se tehdy dělo.

Proto je to doba zakrytá tajemstvím. A tajemství přitahuje. Ale také dráždí – toužíme se ho zbavit a mít jasno. Jenže když něco přestane být tajemstvím, už to není tak zajímavé. Potřeba poznat pravdu je ale silnější. Jak na to? Vystačí rozumové zkoumání? Nebo bude nutné spolehnout se na víru?

Příspěvatelé tohoto čísla jsou přesvědčeni, že potřebné je obojí. Nejen kvůli hledání odpovědi samé. Často totiž zužujeme naši otázku jen na to, co a jak se stalo, a zapomínáme na filozofické, teologické a společenské důsledky jednotlivých odpovědí. A ty tu nevyhnutelně jsou. Odpověď na základní existenciální otázky lidstva: „Kdo jsme?“ a „Kam jdeme?“ jsou úzce spojeny s otázkou: „Odkud přicházíme?“ Dobře patrné je to v závěrečné sekci sborníku, kde lidé z různých oborů odpovídají mj. na otázku, jaké jsou konkrétní důsledky jejich postoje.

To je ostatně důraz i mého kázání, ve kterém jsem se zaměřil na smysl člověka podle Písma. Přitom jsem nezůstal jen v čistě akademické rovině, ale smysl lidské existence jsem na studovaných stránkách Písma identifikoval se zcela konkrétními a praktickými situacemi, které v životě potkáváme.

Další publikované práce jsou již zaměřeny úžeji. Náš přední chemik Vladimír Král představuje koncept „inteligentního plánu“. Martin Martínek zase stejné téma rozebírá z pohledu termodynamiky. Další články jsou zaměřeny teologickým směrem. Přestože biblických statí meditujících na téma stvoření není mnoho a nejsou dlouhé, vyžadují rozsáhlé studie. Například se provádí literární analýza textu a z jeho rytmu se identifikuje stěžejní poselství (co se opakuje, má se zapamatovat, a je tudíž důležité). Těmito otázkami se zabývá příspěvek Jiřího Beneše z Husitské teologické fakulty. Systematickou teologii zastupuje více příspěvků. Daniel Horničár z Teologického semináře církve adventistů uvažuje, zda dnes oblíbená myšlenka teistické evoluce – že Bůh pracuje pomocí evoluce – je skutečně principiálně slučitelná s celkovým vyzněním biblické zprávy o stvoření. Stejnou otázkou se zabývá Oldřich Svoboda, který promýšlí důsledky spojování evoluční teorie s teistickým viděním světa nejen na biblické pojetí původu života, ale na celou křesťanskou zvěst.

Bez ohledu na naše vnímání biblického textu (a vlastně jakéhokoliv náboženského textu) se nelze oprostit od světa, ve kterém žijeme, a toho, jak na nás působí on sám. O tom se zmiňovaly již výše uvedené přírodovědecké práce. Více filozofický pohled zaujímá Roman Mach a jeho manželka Hana Machová; její příspěvek je zároveň osobním příběhem, jak ona sama touto cestou prošla. Nakonec se ukazuje, že náš výsledný postoj se neodvíjí čistě od nashromážděných dat,

ale významně se na něm podílí i naše subjektivní postoje. Tento subjektivismus neradi vidíme, ale není z něho úniku.

Všem zmiňovaným i nezmiňovaným autorům tímto zároveň děkujeme za práci a čas, které museli věnovat, aby tento sborník mohl vzniknout.

Kde je úžasný návrh, tam je inteligence

Vladimír Král*

Mohl byste ve stručnosti představit svůj pohled na stvoření a evoluci?

Jednoduše bych asi odpověděl takto: Kde je úžasný návrh, tam je inteligence.

V uplynulých 20 letech vyšlo několik zásadních publikací, které měly povahu zlomu: Molekulární biolog Michael Denton uveřejnil knihu „Evoluce – teorie v krizi“, ve které podrobil darwinismus zásadní vědecké kritice se závěrem, že se jedná o „mytologii 20. století“. V Německu vyšla kniha profesora Bruna Vollmerta „Molekula a život – Co Darwin nemohl vědět a co darwinisté vědět nechtějí“, v níž bylo evoluční učení posouzeno podle exaktních kritérií makromolekulární chemie a vznik molekuly DNA analyzován z hlediska jediné možné mechanismu – statistické polykondenzace. Výsledky jsou nekompromisní: Protože nejsou splněny předpoklady pro vznik makromolekul, je dnes vládnoucí neodarwinismus jako přírodovědecká hypotéza neudržitelný. Vznik života a druhů je v rámci exaktních přírodních věd otevřený, možná neřešitelný problém. Třetím titulem byla kniha trojice amerických autorů pod vedením fyzikálního chemika Charlese Thaxtona „Tajemství vzniku života“, ve které byly analyzo-

vány předpokládané mechanismy tzv. chemické evoluce, která podle evolučních představ měla předcházet evoluci biologické. Závěry jsou rovněž negativní („chemická evoluce neproběhla“, „fakta odsouvají Darwina stranou“), Thaxtonova termodynamická kvantifikace procesu, kterým z chaoticky složené makromolekuly vzniká uspořádaný, biologicky funkční polymer, patří k významným příspěvkům v této oblasti. Dalším zásadním titulem, kterým byl tento přelom dovršen, se stala o něco později (1996) kniha biochemika Michaela Beheho „Darwinova černá skříňka“ (Darwin's Black Box), která ukázala na nemožnost spontánního vzniku složitých biochemických struktur a mechanismů, vyjádřenou principem „neredukovatelné složitosti“. Vzniklo hnutí tzv. inteligentního plánu (Intelligent Design), volné sdružení vědců, kteří odmítli náhodný neřízený vznik života a postavili proti němu dříve nemyslitelnou alternativu: že složitost živého světa není možné vysvětlit neřízenými, spontánními přírodními procesy, nýbrž že musí být výsledkem procesů řízených, které mají povahu inteligentního plánu či návrhu. Podstatné přitom bylo, že tento závěr nevyplýval z filozofických či teologických úvah, ale

* Prof. RNDr. Vladimír Král, PhD, DSc., působí jako pedagog v Ústavu analytické chemie Vysoké školy chemicko-technologické.

byl výsledkem ryze sekulární, vědecké analýzy problému.

Celkové vyznění se dá vystihnout asi takto: Zákony fyziky a chemie nestačí na vysvětlení vzniku biologického genetického kódu; neexistují žádné důkazy, že by živé samovolně vzniklo z neživého, resp. složitější biologické struktury ze struktur jednodušších; evoluční teorie o původu druhů nic nevypovídají – popisují jen adaptaci stávajících druhů na měnící se vnější podmínky. Inteligentní plán se tak stává legitimním, korektním vědeckým přístupem, protože k složité struktuře je vždy třeba odpovídající informace a plán pro její realizaci. O povaze této inteligentní příčiny hnutí ze zásady nespekuluje, důsledky jsou však dalekosáhlé. Je to výzva materialistickému názoru na svět, podporuje však také teistický pohled na podstatu života. V jediné lidské molekule DNA je dost informací, aby zaplnily jeden milion tištěných stran. Veškerá tato informace má významový sled. Představte si situaci, že bychom psali miliony písmen náhodně na listy papíru a ta písmena by se pak změnila ve slova a vytvořila článek podobný těm na stránkách novin. Tvrdili bychom, že se to stalo následkem slepé náhody?

V teorii účelného uspořádání podle záměrů inteligentního činitele se setkáváme s neznámým, pro vědu nevysvětlitelným. Není to výjimečný případ. I v kosmologické teorii velkého třesku existuje fenomén singularity (tj. okamžik velkého třesku), který nemá vědecké vysvětlení. Navíc nyní, kdy víme, že 95 % vesmíru tvoří temná energie a hmota, je nutné si skromně přiznat, že o původu vesmíru toho vlastně moc nevíme a neumíme ho přesně popsat. Teorie strun často dává více otázek než řešení.

Nechápu, proč materialisté reagují na teorii inteligentního plánu tak podrážděně. Vždyť hypotéza velkého třesku názorně ukazuje, že na vědeckých teoriích s důsledky dotýkajícími se nadpřirozena mohou bez problému spolupracovat obě skupiny, ku prospěchu všech. Většina současné diskuse o inteligentním plánu se soustřeďuje na knihu molekulárního biologa Michaela Beheho „Darwinova černá skříňka“, ve které autor dokazuje, že neviditelný svět biologických soustav je protkán příklady nedělitelné složitosti,

tj. systémů složených z mnoha složitých částí, z nichž všechny musely vzniknout najednou, aby celek mohl užitečně fungovat. Tyto systémy není možno budovat po částech pomocí nemyslitelného darwinovského procesu, který – za předpokladu, že by uměl vyprodukovat alespoň část takového systému – si neumí schovat neužitečnou část v naději, že v budoucnu přijde doba, kdy se bude hodit. Ačkoliv Behe trvá na tom, že organismy byly najednou naplánovány, netvrdí už, že byly najednou i stvořeny. Plánovači mohou pracovat krok za krokem a mohou postupně měnit jeden druh v jiný. U plánovače je zásadní věc, že hledí kupředu a sleduje konečný cíl, proto může skládat součásti jednu po druhé. Jestliže v nějakém složitém organismu rozeznáme inteligentní návrh či plán, nijak se tím neodchylujeme od vědy. Molekulární revoluce odhalila nečekanou říši složitosti a interakcí neuvěřitelně podobných počítačové technologii a vzdálených mechanickému pohledu, který ve vědě dominoval v době vytvoření neodarwinistické teorie. Nesmírně překvapivé je i zjištění, jak důkladně se buňky brání proti všem druhům náhodných genetických změn, které podle neodarwinismu tvoří zdroj evoluční variability. Materialističtí biologové se natolik upřeli ke své vlastní vědě, že přehlédli (anebo odmítají respektovat) existenci kybernetiky. Díky kybernetice se věda obohatila o nové exaktní pojmy, jako je „uspořádanost systému“, jež se dá měřit pomocí množství informací, které systém pomocí své zpětnovazební výměny s okolím přijal, a o „cílovou komplexitu systému“. Pomocí těchto pojmů lze hodnotit i biologické systémy. Protože komplexita informací obsažená v molekule DNA je srovnatelná jedině s komplexitami, které byly na Zemi vytvořeny pouze inteligencí člověka (i když v mnohem jednodušší formě, jako je např. psaný text nebo počítačový program), lze analogicky komplexitu DNA považovat za výsledek působení mnohem vyšší, mimozemské inteligence. Potvrzení inteligentního plánu lze očekávat v ne příliš vzdálené budoucnosti. Těžiště problematiky se pro podobnost s počítačovými technologiemi přenáší do oboru kybernetiky a lze tedy očekávat výsledky spíše od informatiků a matematiků než od biologů.

Pokud jde o související vědecký výzkum, je ve výhledu něco z tohoto hlediska důležitého či zajímavého?

Uvedl bych jen dva příklady, které souvisí s objevy za posledních 15 let. Objevy 21. století nás vedou ke skromnosti. Je to díky tomu, že před 50 lety jsme si mysleli, že v zásadě již všemu rozumíme. Vlastně zbývalo dořešit jen pár detailů. Ty však odhalily celé nové obory. Revoluce nastala v oblasti částicové fyziky, potvrzení božské částice, H-bosonu. Dále úplně nový pohled na vesmír. Většina vesmíru – podle současného pochopení – je tvořena temnou hmotou a temnou energií. Z toho plyne, že vesmír, který můžeme pozorovat, představuje jen asi 5 %.

V oblasti věd o živé přírodě vidím úžasný pokrok v tzv. skryté dědičnosti, především v oblasti epigenetiky. Je tady úplně nový pohled na to, jak dochází ke změnám, které se dokonce přenášejí na několik dalších generací, aniž by došlo ke změně v sekvenci genomu (bez změn nukleobází v DNA). Několik popsaných epigenetických mechanismů vede k novému pohledu na vliv životního prostředí a životní styl, který může výrazně ovlivnit manifestaci onemocnění nebo jiné poruchy již zabudované v našem genomu.

Jak by se měla naše víra vypořádat se složitostí reality, jak dlouho je už odhalována a zkoumána vědou?

V mém pohledu žijeme ve skvělé době. Žádná generace před námi neměla tak úžasná a odborné znalosti jak o vesmíru, tak o životě. Více než naši předkové můžeme ocenit kvality božského Superdesignera. Na druhé straně se setkávám s názory „nových ateistů“ na náboženství. Daly by se shrnout citátem Richarda Dawkinse: „Víra je snadný únik. Je to skvělá výmluva, jak ignorovat důkazy. Víra věří navzdory nedostatku důkazů, někdy dokonce kvůli nedostatku důkazů.“ Naproti tomu staví Dawkins vědu, která, ač postupně a možná pomalu, osvobozuje člověka od mýtů a dělá jej svobodným. Čím více toho věda vysvětlí, tím méně podle Dawkinse zůstává prostoru pro náboženství.

To je ale zásadní nepochopení náboženství. Náboženství nesoupeří s vědou, nezabývají se stejnými otázkami. Věda nemůže odpovědět na

otázky týkající se etiky nebo morálky. Existují různé způsoby vědění a přírodní vědy jsou jen jedním z mnoha způsobů. A pořád tady zůstává ta základní otázka společná pro lidi všech epoch, barev, vzdělání, postavení: Jak žít, aby můj život měl smysl, aby někam směřoval, abych si tu jen neodkroutil xx let a pak upadl do totálního zapomnutí.

Co je podle vás důležité pro současný či budoucí dialog mezi přírodovědou a teologií?

Jako hlavní vidím spolupráci na interpretaci přírodovědeckých fakt a hledání nových směrů výzkumu a důrazů na filozofický koncept. Jsou zde velké možnosti v oblasti etiky a filozofie. A také pozitivního nahlížení na svět, který je vlastní křesťanskému pohledu na svět a který vidí Boha jako záruku smysluplné přítomnosti a budoucnosti. Na druhé straně, čistě přírodovědecké bádání bez filozofické interpretace a duchovní nadstavby by vedlo k velmi pochmurným závěrům, vesmír a život na něm dříve či později nenávratně skončí, nemáme žádnou budoucnost.

Další možnost vidím v odstraňování dlouho zakořeněných mýtů. Jedním z nich je například často tradovaný nesmysl o jednoduchosti určitých forem života. Ale co je jednoduchého na trilobitu? Neexistuje nic jednoduchého! Například rostlina *Paris japonica* má 50krát větší genetickou informaci než člověk. Lidská DNA je dlouhá skoro 2 m, DNA rostliny *Paris japonica* je dlouhá 91 m. Vidíme, že složitější zápis nemusí nutně představovat vyvinutější organismus, jak by se to dalo očekávat z evolucionistických principů.

Porovnávání velikosti genomu nám přináší další otázky. Například člověk má 3,2 Gb (miliard párů bází). Zajímavé je, že ryba *Protopterus aethiopicus* má DNA dlouhou 130 Gb, což je 40x více než DNA člověka. Ryby a obojživelníci by měly být předchůdci savců, a přitom většina z nich má mnohonásobně větší DNA. Z hlediska evoluce by tedy nedošlo k vývoji, ale naopak, v určitém stadiu by muselo dojít k degradaci a redukci genetické informace. Zajímavé, že?

Je křesťanství slučitelné s evolucí?

Existuje celá řada názorů, proč může být křesťanství s evolucí slučitelné. Všechny však mají

jeden problém. Vzhledem k tomu, že evoluční teorie nevyhnutelně počítá s tím, že už dlouhou dobu před existencí člověka byly na Zemi utrpení a smrt na denním pořádku, tak pokud se člověk vyvinul evolucí, nemůže to být on, kdo je za hřích a smrt na naší planetě zodpovědný. Tvořil-li Bůh evolucí, jejíž součástí je samozřejmě i násilí a umírání, nese za hřích a smrt zodpovědnost on sám, nikoli člověk.

Jen pokud přijmeme biblickou zprávu o původu hříchu a smrti lidským selháním vůči Bohu, má smysl přijmout víru v Boží odpuštění a vykoupení.

Kde by byla Boží spravedlnost, láska a troufnutí si říci i svéprávnost, pokud nás stvořil hříšně a smrtelně – a přitom by chtěl, abychom neřešili a neumírali? Kde by bylo Boží právo odpustit nám hříchy a spasit nás, když by to byl on sám, kdo byl jako první hříšný, protože on by stál za původem hříchu a smrti, za původem násilí, utrpení a veškerého zla, což byl způsob, kterým by měl dobrovolně tvořit?

Podle mě máme jako křesťané dvě možnosti. Buď si můžeme vybrat týdenní stvoření, kterým nedokážeme vysvětlit vše, anebo teistickou evoluci, kterou taktéž nedokážeme vysvětlit vše. Týdenní stvoření možná nedokáže vysvětlit některá přírodovědecká fakta (podle evolucionistů), ovšem teistická evoluce nedokáže vysvětlit Boží vinu v otázce původu hříchu a smrti, včetně lidské hříšnosti a smrtelnosti.

Co byste řekl někomu, kdo si myslí, že není možné být vědec a zároveň věřící?

Nevídám v tom problém. Dělal jsem si průzkum mezi studenty v mém vědeckém týmu, všichni jsou svým způsobem věřící. Je to nakonec velice vzrušující poznávat zákony, které Bůh vytvořil, způsoby, jak uspořádal živou i neživou hmotu. Takže obvyklé vyjádření o neslučitelnosti je naprostý nesmysl a není potřeba chodit daleko. William Phillips a Peter Higgs, dva vědci, kteří dostali Nobelovu cenu za fyziku. Jeden je věřící, druhý ateista. S jejich vědeckostí to nesouvisí, jen mají odlišné pohledy na svět.

John Brook, historik, který se specializuje na vědu, napsal, že existuje „proč“, které se ptá na mechanismy fungování – sem samozřejmě

spadají přírodní vědy. A pak je zde „proč“ v teologickém smyslu – tedy „za jakým účelem“ – na které věda nemůže odpovědět. Lidé – včetně Richarda Dawkinse – si často tyto typy otázek pletou a myslí si, že Bůh je odpovědí na otázku, jak věci fungují. Tím ukazují, že nepochopili ani podstatu přírodovědeckého bádání, ani podstatu Boha. Kepler nebo Newton nehleděli na Boha jako na boha řeckých bájí. Necháпали jej jako „boha mezer“, ale jako Boha, který stvořil celý vesmír. Věda není pro Boha žádnou hrozbou. Věda nesoupeří s Bohem, podobně jako např. zákon popisující spalovací motor nesoupeří s Henry Fordem. Je důležité si uvědomit, že věda se zabývá úplně jinými problémy, než které řeší víra. Mezi vědou a náboženstvím ve skutečnosti není konflikt. Ateismus a teismus jsou odlišné pohledy na svět, ale věda je věda.

Jak podle vaší zkušenosti vnímají věřící přírodovědci teology?

Mám dojem, že žijí v jisté izolaci. Nicméně spolupráce těchto oborů by byla velice žádoucí – přírodovědci jsou totiž poměrně slabí ve filozofii a teologii. Spolupráce při interpretaci přírodovědeckých faktů by tedy byla jistě vítána. Řada přírodovědeckých oborů stále čeká na svého Einsteina, který by obor potáhl dále, aby se neopakovala po sto letech stále stejná rigidní schémata interpretace nalezených faktů. Sympatické je to, že jak Bůh, tak věda se nebojí žádných otázek. A dobře položené otázky mohou vést k smysluplnému pokroku. Kombinace toho, co nás přesahuje, s vědeckým poznáním, komunikace mezi těmi, kdo jsou odpovědní za nové objevy a filozofy či teology, kteří věci zařazují do širšího rámce a interpretace, by byla jistě žádoucí – zatím je však žel dost vzácná.

Jaký je podle vašeho názoru význam tematiky stvoření pro myšlení a život víry?

Myslím, že zcela zásadní. Přesvědčení o tom, zda je náš život dar, nebo náhoda, mění naše postoje, priority a také pohled na budoucnost. V pohledu ateismu rozumím postoji francouzských existencialistů – jsme beznadějnými poutníky nehostinným vesmírem a jediná otázka, kterou bychom měli řešit, je otázka jak spáchat sebe-

vraždu. Křesťanství nabízí mnohem pozitivnější pohled. Věřím, že stvoření úzce souvisí se spasením. Úžasný dar života proto u mě vyvolává vděčnost a otevírá mi pohled na minulost, pří-

tomnost i budoucnost. V Bibli je vesmír i život spojen se smyslem a cílem, ne s nicotností a bezvýhodností. Bez tohoto principu by křesťanství bylo jen nepřilíh přitažlivou intelektuální hrou.

Má to smysl?

Pavel Kostečka

Dvojznačná řeč přírody

Vždy to přijde. Vždy, když vypukne debata o původu života, jestli je za ním náhoda, anebo cílený akt, vytáhnou v určité chvíli zastánci evoluční teorie argument (ne)smyslu. K čemu jsou člověku svaly okolo nosu a uší, když nečenicáme ani nestříháme ušima? K čemu jsou mužům prsní bradavky? Jak vysvětlit, že přes 95 % lidské DNA neobsahuje geny, nežli jako důkaz předlouhé evoluce této molekuly? A co netopýří křídla? Nebyli by na tom netopýří lépe, kdyby měli křídla ptačí?

Toto všechno mají být důkazy evoluce – věci, které nefungují tak dobře, jak by mohly, nebo nefungují vůbec. Kdyby tu byl Stvořitel, bylo by vše perfektní. Zastánci stvoření na to obvykle reagují hledáním smyslu diskutovaného biologického jevu a skutečně bývá nalézán. Seznam zbytečných orgánů měl na počátku 20. stol. desítky položek a zahrnoval štítnou žlázu, brzlík a hypofýzu¹. O nekódujících sekvencích DNA se dnes soudí, že mají svou biologickou funkci. Přes velký pokrok v hledání účelnosti zůstává mnoho jevů, které budí otazníky. Proč tučňák uzdičkový musí ujít a uplavat kilometry v nebezpečném prostředí, aby mláděti přinesl sousto

krilu²? Je to dojemný případ o nasazení rodičů pro potomky, to ano, ale nemohl to Bůh zařídít tučňákům efektivněji, s menším rizikem a námahou? A co inteiny? Z mnohých bílkovin jsou záhy po jejich syntéze části řetězce odštěpeny a my stále netušíme, k čemu je to dobré. Přitom výroba nadbytečných částí bílkoviny stojí buňku nezanedbatelnou energii.

I kdybychom otázku účelnosti v přírodě zcela vyřešili, je tu další problém, možná ještě větší. Nepřijde vám, že řada organismů je lépe vybavena pro lovení a požívání sebe samých než pro vzájemnou kooperaci? Nečihá na mláďata mnoha druhů největší nebezpečí od jejich vlastních rodičů? Například samec ledního medvěda relativně běžně sežere i mláďata, která jsou vitální a mají velkou šanci dožít se dospělosti. Jak je to možné? Vždyť Stvořitel měl přece vytvořit svět, který je založen na lásce a spolupráci.

Tyto a mnohé jiné otázky mě vedly k hlubšímu zamyšlení, co lze na základě čtení Bible od přírody vůbec očekávat. Opravdu Bible říká, že svět kolem nás má být dokonalý a design má být vidět na každém rohu?

Ano i ne. Věc je složitější a zajímavější.

¹ Brand, Leonard. *Faith, Reason & Earth History: A Paradigm of Earth and Biological Origins by Intelligent Design*. 2nd Edition. Berrien Springs, MI: Andrews University Press, 2009, s. 250–251.

² Drobní vodní koryšci sloužící jako potrava pro celou řadu živočichů.

Biblický ideál

Tématu stvoření světa se věnují zejména první tři kapitoly první knihy Bible, Genesis. První kapitola představuje sedm stvořitelství dnů, centrem druhé kapitoly je stvoření člověka. Třetí kapitola je věnována tzv. pádu, který představoval zásadní změnu pravidel hry.

O zvířatech se dozvídáme v podstatě jen to, že je Bůh stvořil, že mají být hojného počtu (Gn 1,20) a čím se mají živit (Gn 1,30). Co se týče člověka, je Bible mnohem sdílnější. Zejména pak o smyslu jeho existence, který můžeme dovozovat z úkolů, které mu Bůh dal. A právě proto se mi člověk, o kterém je toho řečeno s přehledem nejvíce, stal klíčem pro hledání odpovědi na výše zmíněné otázky.

Inkriminovaná pasáž v podání Českého studijního překladu³ zní takto:

26I řekl Bůh: Učinně člověka k našemu obrazu, jako naši podobu, aby panovali nad mořskými rybami, nad nebeským ptactvem, nad dobytkem a nad celou zemí i nad všemi plazy pohybujícími se na zemi. 27Bůh stvořil člověka ke svému obrazu, stvořil ho k obrazu Božímu, stvořil je muže a ženu. 28Bůh je požehnal a řekl jim: Plodte a množte se a naplňte zemi, podmaňte si ji a panujte nad mořskými rybami, nad nebeským ptactvem a nad vším živým, co se na zemi hýbe. (Gn 1,26–28)

Pro účely této úvahy pominme hledání významu obratu *Imago Dei* (k Božímu obrazu). Dost možná slova, která v Bibli následují za tímto obratem, jsou vysvětlením tohoto pojmu.

Předně, člověk přichází na svět proto, aby panoval nad ostatním stvořením. V naší demokratické společnosti, která dbá na ochranu práv nejen lidských, ale čím dál více i zvířecích, vyznívá toto poslání negativně. Panování máme nerozlučně spjaté s žitím na úkor jiného a utlačováním slabších. V biblickém pojmosloví a zvláště v kontextu ideálního světa před pádem do hříchu (Gn 3) se však jedná o prosté vyjádření toho, že člověk se má o přírodu starat. Není pánem tvorstva, aby žil ve stylu „po nás potopa“, ale proto,

aby zajistil dobré fungování rajské zahrady, která vlastně symbolizuje celou přírodu. Jiným slovy, jeho úkolem je pečovat o harmonii uvnitř přírody, jejíž je součástí.

Dále se dozvídáme, že je člověk stvořen jako muž a žena. Ačkoliv to přímo nevznává jako úkol, je zde přítomen. Muž a žena mají separátní role⁴, které mají žít. Také z toho vyplývá moment, který bychom mohli snadno přehlédnout: muži sami o sobě ani ženy samy o sobě nejsou plně lidé. U způsobu existence člověka ve dvou pohlavích se zastavíme ještě později.

Svou pohlavní rozdílnost uplatní lidé při plnění třetího úkolu – přivádění dalších generací na svět (Gn 1,28). Lidé se mají „plodit a množit“⁵. Tento příkaz přitom nestojí v Bibli osamoceně. Člověk se má plodit a množit a naplnit zemi a podmanit si ji⁶. V textu je spojka „a“, která však klidně může plnit význam spojky „aby“. Svě úkoly nesplní člověk jako do sebe uzavřená dvojice muž a žena, ale jako velké společenství více generací.

To je docela překvapivé a v dnešní době extrémně aktuální poselství. Zatímco věnujeme velkou péči přírodě jako celku, lidská společnost je stále více roztržštěná. Přestože toužíme po dobrých vztazích mezi pohlavími i mezi většími skupinami lidí, i třeba celými národy, jde to stále hůře. Pomáháme si tolerancí, ale přece jen Božím ideálem je souhra a spolupráce.

Máme-li věc shrnout, člověk přišel na svět s úkolem starat se – o přírodu a o sebe navzájem. Tento úkol není úkolem pro jednotlivce, ale pro celé lidstvo napříč generacemi. O to více, že nám jde vzájemné soužití čím dál hůře. Zaměřme se proto právě na něj. Čím více to bude fungovat mezi námi, tím lépe to bude fungovat i v přírodě, která je do značné míry v naší moci.

⁴ Tyto role přitom nejsou blíže určeny. Můžeme je jen neostře dedukovat z Gn 3,16–21, kdy Bůh mluví o následcích pádu – k ženě promlouvá o rození dětí a k muži mj. o zajišťování obživy.

⁵ Je to vlastně analogická instrukce, kterou dostávají zvířata; ta se měla „hemžit“.

⁶ To už Pán Bůh lidem jednou říkal; jedinou změnou je, že tentokrát věta zaznívá ve 2. osobě. Mohlo by se zdát, že tento způsob vyprávění je zbytečně upovídáný. Vypravěč řekne, co Bůh chce, a pak ještě podpoří přímou Hospodinovou řeč. My se takto nevyjadřujeme, ale pro starověkého pisatele to byl obvyklý způsob, jak na něco položit důraz.

³ Všechny citace v této úvaze jsou z Českého studijního překladu.

A ještě jedna poznámka. Bohem vydané instrukce v 1. kapitole Genesis se nesou v duchu požehnání (Gn 1,28; srov. s Gn 1,22). Úkoly, které lidé dostali, nemají být jen povinností vynucenou vyšší mocí, ale radostí a přirozeným způsobem života. Pro to, co měli dělat, byli stvořeni a to byl jejich nejpřirozenější způsob život – takto byli obrazem Božím.

O muži a ženě

V druhé kapitole Genesis je stvoření člověka rozvedeno ještě více. Dozvídáme se další a docela pikantní detaily. Muž (žena ještě není) pozoruje zvířata, která Bůh stvořil, a dává jim jména. Vyznívá to jako přebírání přírody do opatrování (jako když skladník přebírá do skladu obsah kamionu). Takový výklad vyloučit nemůžeme, jasné však je, že Písmo má jinou pointu: „Pro člověka se nenalezla pomoc jako jeho protějšek“ (Gn 2,20). Muž vidí zvířata jako samce a samice a seznává, že on je sám. Člověk-muž pro sebe žádnou „samici“ nemá. Ještě není kompletní a žádné zvíře mu jako společník protějškem být nemůže.

Proč Bůh hned od počátku nevytvořil člověka kompletního, tedy jako muže a ženu? Pravděpodobně chtěl, aby muž sám po ženě zatoužil a pochopil, že ji potřebuje. Tomuto vysvětlení nasvědčuje i fakt, že celá epizoda je uvedena slovy: „I řekl Hospodin Bůh: Není dobré, aby byl člověk samoten“ (Gn 2,18). On ví hned od začátku, kde je problém – chce ale, aby na to muž přišel sám.

Tím se vracíme k myšlence požehnání. Muž zatoužil po ženě a byla mu dána. Bůh ji vymodeloval z jeho boku, což se tradičně vykládá jako výraz rovnosti mezi pohlavími. Nikoliv z jeho hlavy, aby mu vládla, ani z jeho paty, aby on po ní šlapal. A muž je nadšen. Jeho slova: „Teď je to kost z mých kostí a maso z mého masa! Bude se nazývat ženou, protože byla vzata z muže“ (Gn 2,23) lze vnímat jako pochvalu Pána Boha za jeho dobrou práci a výraz, že ženu plně přijímá za svého společníka. Když Adam volá „kost z mých kostí a maso z mého masa“, tak také říká,

že žena je částí jeho vlastního já. Tato sounáležitost a intimita je tak silná, že se dá vyjádřit tak, že ti dva „budou jedno tělo (Gn 2,24)⁷.

Shrnuto, 2. kapitola Genesis rozvádí sounáležitost mezi mužem a ženou. Není to sounáležitost vynucená, ale zcela spontánní, vyplývající z podstaty hlavních aktérů. Asi je nutné na tomto místě říci, že jde o sounáležitost mezi jedním mužem a jednou ženou, mezi manžely. I když muži a ženy obecně cítí pozitivní postoje k druhému pohlaví, úroveň intimity, o které je řeč, je prospěšná jen mezi lidmi odhodlanými srůst v jednoho člověka, což je celoživotní úkol.

Prožíváte se svým partnerem takovou intimitu?

Co se stalo potom?

To, co Bůh vytvořil, bylo skvělé, přesně – biblicky – řečeno „velmi dobré“ (Gn 1,31).

Jenže se to pokazilo. Jak se to stalo, popisuje 3. kapitola Genesis, často nazývaná jako „Pád do hříchu“. To je ten známý příběh o ovoci stromu, ze kterého se nemělo jíst, a stejně se z něho jedlo a co z toho bylo.

Pro účely této úvahy je podstatné právě to, co z toho bylo. Bude velmi zajímavé porovnat to s ideálem, s jakým člověk přišel na svět.

Co se stalo ženě

Protože centrem této úvahy je člověk, začneme číst až v Gn 3,16. Nejprve Bůh osloví ženu: „Velice rozmnožím tvé strádání a tvou úzkost, v bolestech budeš rodit děti; budeš dychtit po svém muži, ale on bude nad tebou vládnout“ (Gn 3,16).

Teologové vedou velkou debatu, nakolik Hospodinova slova k ženě (i muži) mají deskriptivní (popisný) či proskripční (předepisující) charakter. Tedy jestli Bůh jen popisuje přirozené důsledky odcizení, ke kterému mezi ním a člově-

⁷ Silnou intimitu, tentokrát v rovině Bůh-člověk, lze vidět už ve stvoření muže. Ten vzniká tak, že ho Bůh vymodeluje „z prachu ze země“ a „do jeho chřípí vdechl dech života“ (Gn 2,7). Smyslem této věty není informovat o technické stránce vzniku člověka, ale promluvit o velké intimitě, která v ráji mezi všemi před pádem panuje. Ono vdechnutí v chřípí evokuje myšlenky na polibek a rozhodně tedy nejde o suché, politicky korektní sdělení, že Bůh tvořil a jak tvořil.

kem i mezi lidmi navzájem při pádu došlo, anebo jestli Bůh přímo tyto důsledky na lidi uvaluje.

První možnost si můžeme přiblížit přirovnáním k jízdě autem: když auto jede v protisměru, je přirozeným důsledkem, že se vybourá. V biblickém příběhu došlo k narušení blízkosti mezi člověkem a Bohem a přirozeným důsledkem toho pak je, že vše funguje hůře. Pokud platí tento výklad, bylo nutné o těchto důsledcích mluvit? Nebyly očividné? Nepřišli by na ně lidi sami? I když by na ně přišli sami, je užitečné jasně sdělit, zvláště pro budoucí generace, co je příčinou a důsledkem – aby věděli, že to tak nebylo od začátku. A potom je zde i skrytá výzva: zkuste aspoň něco vylepšit a přiblížit se ideálnímu stavu.

Když zvolíme druhou (preskriptivní/předepisující) variantu, nemusí jít a priori o trest; může jít o korektivní opatření vyžádané změnami podmínkami. I to si můžeme přiblížit k jízdě autem. Řekněme, že ideální řidič by dokázal jezdit po okreskách rychlostí 150 km/hod. Protože ale už není ideální, je nesoustředěný, má pomalejší reflexy, tak je mu omezena rychlost na 90 km/hod. Převvedeno na náš problém: původní lidé si byli rovni a vedli se navzájem, ale kvůli jejich novému nesouladu se Bůh rozhodl jasně určit pravomoci s tím, že muž má ženu vést. Tradiční teologie uvažovala v režimu buď, anebo, modernější přístup se nebrání kombinacím. Proto je možné, že se oba přístupy nutně nevyklučují, ale mohou se i doplňovat.

Zatímco v případě strádání a rození dětí v bolestech jde o zjevně popis důsledku⁸, výklad druhé části Hospodinovy řeči k ženě je již obtížnější. Žena „bude dychtit po svém muži a ten nad ní bude vládnout“. Hebrejské sloveso přeložené jako dychtit se v Bibli vyskytne již jen dvakrát – v Gn 4,7 a v Pís 7,11. V prvním případě má negativní konotaci, v druhém pozitivní. Slovo samo o sobě má neutrální význam silné touhy – když

toužíme po dobrých věcech, je tato touha dobrá, a naopak. Osobně se však kloním k tomu, že v souladu s celkovým vyzněním Gn 3 má toto Hospodinovo slovo zlověstný nádech. Nako nec i celé vyznění Písně písní, což je jedna velká milostná a místy až erotická báseň, je dvojnásobně. Dívka touží po svém milém, zoufale ho hledá po městě (Pís 2,7; 3,5; 5,8 a 8,4), ale nenalézá. A když přece jen přijde, ona ho promešká (Pís 5,6). Budeme-li uvažovat v těchto souvislostech, vyzní Hospodinovo slovo ženě jako povzdech nad oprávněným dychtěním, které však nepovede k jednotě s mužem. Ten jí místo toho bude „vládnout“.

Tímto se dostáváme ke zlatému hřebu všech vykladačů této stati – jak rozumět onomu vládnutí ženě⁹. Vládnutí není a priori zlé. Je-li někde větší počet lidí, je užitečné, když se někdo ujme vedení a dá této skupince nějaký směr. Jenže zde je ten zlověstný příděch celé kapitoly. A tak se spíše zdá, že i ono vládnutí zde je více zvěstí o nezvládnutém mužově egu, které se mine s jeho původním posláním.

Se zajímavým (preskriptivním) vysvětlením přišel Davidson¹⁰. Podle něj je dominance muže nad ženou výsledkem právě až pádu do hříchu a je to způsob, jakým chce Bůh udržet do budoucna manžele pohromadě. Přestože je popis soužití ženy a muže v 1. a 2. kapitole Genesis velmi sporý, lze z něj vycítit mimořádnou souhru, která mezi pohlavími panovala. Bůh nemá zapotřebí nijak určovat, jak to má mezi nimi chodit. Všechny své instrukce dává muži i ženě dohromady. Po pádu se toto soužití zásadně narušilo. Z Bible i vlastní zkušenosti vidíme, jak křehké je soužití muže a ženy. Je potřeba zmínit, že na

⁸ I když Bůh v Bibli vystupuje i jako ten, kdo trestá, při hlubším čtení však spíše vyvstává otázka, kde bere s lidmi tak velkou trpělivost (Ex 34,6). Velmi výmluvný je však již samotný příběh pádu. Lidé si pořizují fíkové listy, ale stejně se cítí naří a schovávají se. I když text nehovoří výslovně o úzkosti, je přirozené tuto emoci u muže i ženy v danou chvíli očekávat. V tomto případě pak jasně vidím Hospodinova slova jako popis reality. Podobně lze vnímat i slovo o těžkostech při rození dětí.

⁹ Výklad tohoto verše je značně komplikován kvůli soudobé debatě o emancipaci ženy. Feministická teologie a priori hájí pozici ženy se stejnými pravomocemi, jako má muž. Při úvahách nad výkladem Gn 3,16 bychom se měli zamyslet i nad vůdcovstvím jako takovým. Vedení jiných lidí podvědomě považujeme za hodnotnější a privilegovanější činnost než být veden. Ježíš Kristus však ukazuje, že tomu tak není, a spojuje velikost člověka se službou: „Kdo by se chtěl mezi vámi stát velkým, bude vaším služebníkem“ (Mt 20,26). Jiným příkladem nám může být Trojice (Otec, Syn a Duch svatý), kde je rovněž naznačena hierarchie, a žádná ze stran to nevdá. Za pozornost stojí zejména pasáže z Janova evangelia (J 4,34; 5,30; 6,38).

¹⁰ Davidson, Richard M. *Flame of Yahweh: Sexuality in the Old Testament*. Peabody, MA: Hendrickson Publishers, 2007, str. 58–82.

pětí mezi mužem a ženou nevzniká až poté, co Bůh promluví, ale je zřetelně vidět, když Adam po incidentu se stromem poznání svádí celou vinu na svou ženu. Ani slovem se jí nezastane (Gn 3,12). Jak takové dva lidi udržet dále pohromadě? Nemůže to být právě dychtění ženy a mužův patronát? Přirovnat by to šlo k situacím, kdy tam, kde jsou dobré vztahy mezi lidmi, není nutné přesně definovat kompetence. Tam, kde nejsou (věznice, různé domovy, veřejné prostory), je pak nutné v listinné podobě definovat práva a povinnosti.

Bez ohledu na to, který význam si vyberete, v obou má Boží slovo negativní podtón. Něco je špatně. Ideál už není ideálem. Přesto nejde o pouhou informaci. V Božích slovech k hadovi zaznívá, že hada jednou porazí ženino potomstvo (Gn 3,15). To je však další velké téma. V tuto chvíli je třeba zdůraznit, že v těchto slovech je zpráva o řešení problému, nejen jeho popis. Proto i další Hospodinova slova k ženě a muži v nás mají vyvolat touhu věci zlepšit. Aspoň trochu. Je tedy jedno, k jakému výkladu se přikloníme, důležité je poselství: Něco dělejme. Muži a ženy, zlepšujte vztahy mezi sebou navzájem. Muži, nezneužívejte svou dominanci. Ženy, dychtěte po své muži, ale nečekejte od něho zázraky.

Co Bůh řekl mužům

¹⁷A Adamovi řekl: Protože jsi uposlechl svou ženu a jedl jsi ze stromu, o kterém jsem ti přikázal: Z toho nejez, budiž kvůli tobě prokleta země: S námahou z ní budeš jíst po všechny dny svého života. ¹⁸Bude ti vydávat trní a bodláčí a budeš jíst polní rostliny. ¹⁹V potu své tváře budeš jíst chléb, dokud se nenavrátiš do země, neboť jsi z ní vzat. Prach jsi a do prachu se navrátiš (Gn 3,17–19).

S Adamem Bůh otevírá otázky získávání obživy a smrti. K překvapení nedochází, i v této oblasti bude hůře. Jde však jen o to? Není za tím hlubší poselství, že je narušen vztah mezi člověkem a přírodou, podobně jako je narušen vztah mezi mužem a ženou?

A to není vše: „Prach jsi a do prachu se navrátiš.“ Nejenže bude matku stát narození dítěte velkou bolest, ale nakonec její potomek jednou zemře. Jaký má vůbec smysl život, když jednou

skončí? Lidi odpradáva trápila tato otázka a báli se smrti (Žd 4,15). A to je řeč o přirozené smrti. U lidí i v přírodě často pozorujeme i smrt nepřirozenou – násilnou. Ostatně toto byl jeden z momentů, který silně otrásl vírou Charlese Darwina v Boha Stvořitele.

Má to smysl?

Ani zde nechci zůstat u prostého popisu událostí. S námi má něco dělat. Přece není v pořádku, že vztahy na všech úrovních jsou podlomené. Je dobré o tom vědět, je dobré to nazvat pravým jménem, ale nesmíme se s tím smířit.

A tak se medicína snaží ulehčit ženě porod a prodloužit život, tak se psychologie snaží narovnat soužití mužů a žen, teologie se snaží narovnat soužití člověka a Boha. Zemědělství, ekologie a další obory se zase snaží zlepšit nakládání s krajinou.

Na počátku této úvahy bylo, jestli je v přírodě a v nás samých spíše smysl (a design), nebo nesignal (chaos a náhoda). Co na to říká Bible? Na počátku mělo vše hluboký smysl a vše bylo navzájem dobrovolně provázané, vše bylo v harmonii. Co se stalo potom? Vytratil se všechn smysl, který Bůh původně do přírody vložil? Bible nic takového netvrdí. Říká jen tolik, že věci jdou hůře, ale stále jdou. Stále je v přírodě smysl stvoření přítomen.

Ano, skutečně mají pravdu ti, kteří poukazují na to, že by příroda mohla fungovat lépe. Ale nemají už pravdu, že v přírodě je jenom nahodilost. Přes všechn boj, který příroda zažívá, je v ní stále, i dnes, po těch letech, zřetelně vidět Boží ruka – pro toho, kdo si tuto myšlenku aspoň na zkoušku připouští.

Pavel v Ř 1,20 píše: „*Jeho věčnou moc a božství, ačkoli jsou neviditelné, lze totiž od stvoření světa jasně vidět, když lidé přemýšlejí o jeho díle, takže jsou bez výmluvy.*“

I když se původní otázka ptala po smyslu, nakonec se jako nejdůležitější jeví výzva k tomu, abychom se nesmířili s problémy, ale usilovali v rámci svých možností alespoň o částečnou nápravu.

Při přemýšlení nad tématem může vytanout otázka: Proč se to zlé vlastně stalo? Zkusme se nyní na tento příběh podívat z hlediska smyslu.

V určitém okamžiku had přesvědčil ženu (a ta potom svého muže), že bude lepší neřídít se Božími radami, protože lidem určité něco skvělého zatajil. Jinými slovy, had lidi podvedl tvrzením, že věci budou mít ještě větší smysl, když Boha na chvíli nebudou brát vážně a sami se chopí díla.

Jenže ono to nefungovalo. Věci naopak svůj smysl (i když ne úplně) pozbyly. Toto je důležitý princip, který platil tenkrát a který platí i dnes. Kdykoliv jde člověk vlastní cestou, nezávisle na Bohu, sice to může na první pohled vypadat, že jde život snáze, ale dlouhodobě se věci jen komplikují.

Žijeme v době, kdy jsou tři velká témata otevřená v prvních kapitolách Genesis zvláště aktuální. Je narušen vztah mezi člověkem a přírodou – pojem globální oteplování znají dnes i malé děti. Je narušen vztah mezi mužem a že-

nou. Lidé se rozvádějí a často už se raději ani neberou. Přibývá tzv. singles. Tito lidé by i chtěli žít v párovém vztahu, ale nejde jim to. Náš ego-centrismus nám čím dál více brání žít radostně v manželství po celý život. I život sám – třetí velké téma stvoření člověka – je denně ohrožován. Na světě je nejvíce válečných uprchlíků od druhé světové války a není velká naděje na zlepšení. A nejde jen o války – roste napětí mezi generacemi. Koneckonců 5. přikázání Desatera o ctění otce a matky by nevzniklo, kdyby to nebyl problém.

Jak vrátit našemu světu i individuálnímu životu smysl? Zcela svět nezměníme – to může udělat jen Bůh, až jednou stvoří nové nebe a novou zemi (Zj 21,1). Ale než se tak stane, aspoň něco málo pro ten život udělat můžeme – ale jedine s Bohem.

Žalm 18 – Davidova píseň pro Hospodina

Jiří Beneš

Charakteristickým rysem Ž 18 je z hlediska textového (forma):

(a) Dvojití uvedení Ž 18 v Tanachu (2S 22), které avizuje, že jde o závažný, mimořádný text. Předpokládá se, že znění Ž 18 je starší, než je znění 2S 22 (PřV 88).

(b) Opakování základních motivů Ž 18 (zejména z 18,2–7) v Ž 116,1–10 (v obou textech mluví Hospodinův služebník – 18,1 a 116,16).

(c) Královský žalm (děkovná píseň) – jeden z nejstarších žalmů (Bič). Zachycuje zlom v průběhu kultického dramatu (nastolovací slavnosti). Prožitek by tak byl součástí kultického dramatu – nebyl by tedy bytostný, existenciální (záchranu prožil David ve svatyni) – tak PřV 88.

(d) Poetická struktura žalmu je postavena na paralelismech, jehož jednotlivé členy jsou odděleny výraznými mezerami.

(e) Všechny výpovědi v žalmu jsou postaveny na zákoně kauzality. Hospodinovo jednání je s Davidovým provázáno oboustranně: je příčinou i následkem jednání Davidova.

(f) Podobné motivy a důrazy s Mojžíšovou písní v Dt 32 (Ž 18 je shodně označen „*tato píseň*“, hebr. *hašširá hazzót*, jako v Dt 31,19.21.22.30), s Ž 2 a s Ž 89, který se také týká Davida.

(g) Časté duplikace¹ + opakování metafor pro Boha.

(h) Autentická Davidova řeč (viz nadpis – v 2S 22,1 je to určeno jednoznačně), v níž pulzuje stálé (cyklické) prolínání vyznání a modlitby (David se soustavně obrací k Bohu – přechází do řeči k Bohu). Vyznání víry je prokládané modlitbou, tzn., že Davidova řeč je střídavě adresována jeho posluchačům a Hospodinu.

(i) Dvě samostatná svědectví (o vysvobození a o ustanovení králem) jsou od sebe oddělena otázkou v 18,32.

Z hlediska obsahového je pro Ž 18 charakteristické:

(a) Velmi silná a soustavná **výpověď o Hospodinu**. Trvalé a různorodé upozorňování na Hospodina je formulováno

– množstvím sloves, což výpověď žalmu dynamizuje;

¹ 18,3 (moje skála, můj vysvoboditel – 18,47.49); 18,4.7; 18,5a.6a; 18,13b.14b; 18,20.37; 18,21.25; 18,33.40; 18,34.37; 18,38.41. Na další duplikace slov je upozorněno v rozboru.

– osmi argumenty (18,18.20.22.23.28.29.30.32), které vždy zdůvodňují jen Hospodinovo jednání. Osmkrát je tedy Hospodinovo jednání zdůvodněním umocněno (vzdvíženo) a vysvětleno;

– jako oslava Hospodinova triumfu (vítězství²) a vyznavačovy věrnosti;

– námětem žalmu, kterým je Hospodinovo vysvobození Davida (obecně: Boží intervence v Davidově životě). Ž 18 představuje výčet (katalog) následků Hospodinova vysvobození: fascinace Hospodinem (18,9nn), modlitba, sebevědomí (18,21–25), satisfakce (18,38.39).

(b) **Svědectví o Davidově víře**, resp. Davidovo autentické vyznání víry – výpověď o Hospodinově jednání, které se Davida osobně a bytostně (**existenciálně**) dotýká. To je vyjádřeno dvěma pohyby v Davidově životě (ponížení a povýšení), které kopírují (jsou v souladu) dva pohyby Hospodinova jednání: sestupuje (18,10.17) a Davida vytahuje (18,17.20.34.44.49). Ž 18 má v pozadí živou osobní a velmi silnou zkušenost s Hospodinovým zásahem do Davida života (to je podtón, společný jmenovatel vši zvěsti Ž 18). Tato změna v Davidově životě je téma a cantus firmus celého žalmu. David je zde typ krále, typ Hospodinova vyznavače, s nímž se lze identifikovat (demokratizace), nebo figurou mesiáše (eschatologizace)³.

(c) **Sebepředstavení (eschatologického) krále** (jeho triumfální řeč): sděluje zde, kdo je zdrojem jeho moci (jak se stal vládcem) a jak svou vládu bude realizovat: v součinnosti s Hospodinem (na modlitbách) bude uskutečňovat spravedlnost, vést lidi k Hospodinu (proto jeho posluchači mají znát jeho modlitby a proto jim o Bohu podává svědectví) a likvidovat nebezpečí (ohrožení). V tomto smyslu obsahuje 18,35–45 stejný motiv (vedení do role vládce) jako Ž 2, neboli Ž 18 vypadá jako osobní svědectví, tzn. reakce krále na dění popisované v Ž 2. Ž 2 má totiž podobnou strukturu: problémy, které králi způsobilo jeho okolí, řeší Hospodin posílením toho, v němž našel zalíbení, což má za následek jeho ujmoutí se vlády.

(d) Kontinuita výpovědi: píseň opěvuje cestu z nejhlubšího dna („*provazy smrti*“) na nejvyšší vrchol (do postavení mesiáše, vládce světa – tento motiv je i v christologickém hymnu – Fp 2,8–11). Postupná proměna Davida postavení. Není to ovšem Davidův kariéerní postup, ale obraz Hospodinova uvádění do předem připravené role (jak se z člověka stane král – mesiáš). Výstižnou zkratkou avizuje (předjímá) tuto Davidovu zkušenost (včetně Hospodinovy teofanie) Samuelova matka Channa ve svém prorocky jasnozřivém zpěvu (1S 2,10).

V Ž 18 velmi výrazný a pro žalm také charakteristický je **hymnus v 18,9–16a**. V něm dominuje výpověď o Hospodinu, která je uspořádána jako **katalog Hospodinova jednání**. Tento výčet Hospodinových činů, Hospodinova objektivního projevení se (18,10–15, podobně 89,9–15) má podobu **epifanie** (teofanie) a tvoří těžiště celého žalmu. Jejím záměrem je jednak ukázat, s jakým Bohem se David setkal a jakému Bohu David věří, jednak konfrontovat posluchače s tímto přicházejícím Bohem, vyděsit jej a mobilizovat jeho víru. Hospodinovo zjevení se odehrává nad zemí a Hospodin je zde popisován jako božstvo bouře⁴ (podobně jako v Sd 5,4.5; 1S 2,10; Ž 29,3–10; 68,8.9; Jb 38,1; 40,6). To jakož i podobnost s popisem Hospodinovy epifanie⁵ na Sinaji (Ex 19,16–18; Dt 4,11.12; 5,23.24; 9,15) je dokladem starobylosti žalmu. Tento expresivní a angažovaný popis Hospodinova vnějšího jednání, který má podobu starobylé kultické písně (tak je v 18,1 označen celý žalm) o Bohu přicházejícím k soudu⁶, je výrazem (znamením, dokladem) velmi silné Davidovy zkušenosti (zážitku s Božím vysvobozením). Na základě Ž 18,8 (podobně Na 1,6) jde v Ž 18,9–16 o obraz Hospodinova hně-

² Triumfální óda (tak Jeruzalémská Bible 898).

³ Žalm tak slouží posluchači ke konfrontaci s Hospodinovým jednáním, k posílení ve víře i jako prostředek pro identifikaci mesiáše.

⁴ Později bude bouře již jen supplementem Hospodinova zjevení (viz 1Kr 19,11).

⁵ Jiné typy teofanie: Ex 24,15–17.

⁶ 18,16b. Obdobu lze nalézt v 1S 2,10; Ž 29; 96,11–13; 97,1–6; Ž 114, v Nahumově (Na 1,2–6) a Abakukově (Abk 3,3–13) žalmu, v Debořině písní (Sd 5,4.5) a v podobě modlitby i v Ž 77,17–20; 144,5–7 (+Ak 3,8–13) a v Mojžíšově písní (Ex 15,6–12). Tyto texty mají společnou terminologii.

vu (rozhněvaného Hospodina), jak jej avizuje již Ž 2,5. Prastarý hymnus o slávě a moci Hospodina přicházejícího jako vládce (král) ujmout se vlády (soudit, tj. prosadit spravedlnost a řád) představuje archaickým mýtopoetickým slovníkem⁷ obraz Hospodina, s nímž má David zkušenost. Je to Bůh, který sestupuje (hymnus líčí Hospodinův sestup), aby mohl vstoupit do Davidova života a vyprostit jej (dva pohyby: dolů a nahoru). Poté, co David referuje o tom, že do jeho života vstoupil Hospodin (18,4–7), sděluje zde, jak do toho Hospodin vstoupil a později proč do toho vstoupil a kam to vedlo. Hospodinův **triumfální příchod** na scénu je výpověď o tom

(a) jak bouřlivé jsou Hospodinovy projevy;

(b) jakou váhu má pro Hospodina jeho vyznavač (Hospodin mu přichází na pomoc, podobně Ž 68,8,9);

(c) jaký dopad (efekt) má vzývání Hospodina;

(d) jak Hospodin triumfuje nad kenaanským panteonem, poráží kenaanská božstva a degraduje je (oheň, nebesa, mračno, temno, vodstvo, krupobití, blesky).

Nadpis je neobvykle obšírný a žalmista v něm:

(a) Uvádí tři adresáty: „*přední zpěvák, služebník Hospodinův, David*“. Z určení „*pro předního zpěváka*“ (to není v 2S 22) vyplývá, že Ž 18 je liturgický text, návod k vyjadřování vděčnosti Hospodinu. Možná je výraz „*služebník Hospodinův*“ synonymem ke jménu „*David*“. Pak by David byl zde žalmistou označován (identifikován) za Hospodinova služebníka (hebr. „*ebed*“, podobně 36,1; 89,4.21; 144,10). Služebník je vykonavatel Hospodinovy vůle, jeho zplnomocněnec.

(b) Zmiňuje problém hlavní postavy (Davida), tj. nepřátele (o nich pak v 18,4.18.38.41.49) a Saula. David jako služebník Hospodinův čelí nepřátelům, kteří mají něco společného s podsvětím (viz 18,5) a jsou zosobnění Saulem, jehož jméno k podsvětí také ukazuje (hebr. *šail* – *š-ól*). Saul je uveden jako prototyp nepřítel, resp. jako typický zástupce nepřátel či nejnebezpečnější nepřítel. David ovšem se Saulem jako s nepřitelem nikdy nebojoval – vůči Saulovi nepodnikl žádnou protiakci (je čistý – 18,21). Je tak ztotožněn s Bohem, že jeho nepřátelé jsou také nepřáteli Božími a Bůh vůči nim zasahuje (18,18.40–42). Zápas Davidův proto nabývá mesiášských rozměrů (18,35–39.43–45).

(c) Sděluje, že David mluví a že mluví k Hospodinu. Žalm tedy bude obsahovat autentickou Davidovu řeč, resp. Davidovu modlitbu. Ž 18 je tedy současně pro Davida a od Davida, to znamená, že jde patrně o liturgickou úpravu Davidovy modlitby, aby ji bylo možno použít při bohoslužbě. David je tak žalmistou charakterizován jako zbožný, tj. modlící se muž – vzor chování. Jeho modlitba se tím také stává vzorovou řečí.

(d) Vymezuje dobu vzniku textu (den záchrany).

(e) Označuje typ textu (píseň, hebr. *hašširá hazzót*). To neznamená jen, že žalm měl být při bohoslužbě zpíván (viz např. 89,2), ale také to, že jako píseň vznikl. Patrně se tím chce naznačit, že jde o euforickou řeč, která z Davida vytryskla v den jeho záchrany (má tedy nadpřirozený původ) – Hospodinova záchrana jej rozezpívala (probudila v něm píseň).

(f) Odkazuje k nějaké historické události. O jakou konkrétní událost se jedná, není ze žalmu zcela zřejmé. David ji popisuje velmi obecně (rámcově) – nekonkretizuje ji. Opatrně shrnuje princip a smysl všech Hospodinových zásahů ve svém životě, tj. formuluje obecné poučení, které si z toho odnesl. Patrně tím bilancuje, neboť tuto řeč formuluje na sklonku svého života, jak vyplývá z kontextu Ž 18 ve Druhé knize Samuelově⁸. Pak by David vypovídal spíše o svém stavu po Hospodinově záchraně. Ovšem kontext Ž 18 ve Druhé knize Samuelově k určitým historickým událostem přesto odkazuje: k bitvám s Pelištejci (2S 21,15–23) nebo ke spiknutí Šebově (2S 20).

⁷ Staroorientální představy o zápasu boha stvořitele s chaotickými mocnostmi (PřV 89).

⁸ 2S 22 je Ž 18 a 2S 23 jsou Davidova poslední slova.

(g) Vypovídá o rozhodujícím Hospodinově činu – záchraně (hebr. n-c-l; 18,1.18.49). Ten představuje spolu s výpovědí o nepřátelích téma (obsah) sdělení žalmu. Toto ponížení a povýšení (dva pohyby) je základem pro Davidovo vyznání víry, pro jeho osobní svědectví o Hospodinově aktivitě.

(h) Referuje současně o Hospodinu a o Davidovi (o Hospodinově aktivitě vůči Davidovi), stejně jako závěrečná věta (18,51) – touto spojnicí Hospodina s Davidem je žalm olemován (vnější rám tuto myšlenku zdůrazňuje).

(i) Použije uvozovací větu („a řekl“), aby mohl na Davidovu přímou řeč upozornit tím, že ji bude přímo citovat.

Rozdělení žalmu dle typů výpovědí (vyznání víry, modlitba):

– **18,1** nadpis // závěr 18,51.

– **18,2.3** první Davidova modlitba // poslední Davidova modlitba (18,49.50). Modlitbou žalm začíná i končí – je tedy přímou řečí určenou Hospodinu orámován (vnitřní rám).

– **18,4–7** zpověď – autoreferát (ich-forma) obsahuje dvě části: Davidovo vyznání víry (výpověď o Hospodinu v 18,4 a v 18,7) a svědectví o jeho osobní zkušenosti v 18,5.6. Vyznání víry (Hospodinův triumf popsán v 18,4 a 18,7) Davidovu výpověď o jeho existenciálním prožitku (18,5.6) rámuje. David prožil vlastní pád (zkušenost vlastní smrti) i Hospodinův triumf. Obě tyto události (ponížení a povýšení představují dva protikladné pohyby) jsou přítomné již v nadpise (vysvobození od nepřátele). Také zde na počátku jeho řeči jsou pospolu a naznačují, že David prožil radikální zlom v životě a že jeho zpověď roste z jeho existenciální zkušenosti (mluví o tom, co se se jej bezprostředně a bytostně týká). David prošel existenciálním ohrožením života (dotkla se jej smrt) a díky Hospodinu přežil to, co jej mělo zlikvidovat. O tom chce mluvit, to jej podstatně ovlivnilo (změnilo mu to život), to určilo i směr jeho života. Tato změna, která jej k Hospodinu těsněji připoutala, je důkazem Hospodinovy moci – proto o ní David mluví.

– **18,8** předěl výpovědi: avízo (předzvěst) nastupujícího otřesu.

– **18,9–16a** teofanie.

– **18,16b** druhá Davidova modlitba jako Davidova reakce na Hospodinovo zjevení. Změna Davida přivedla k trvalému kontaktu s Bohem (a modlitba patrně také změnu – vysvobození Davida – vyvolala).

– **18,17–20** zpověď (Davidovo osobní svědectví) a zároveň vyznání víry znovu obsahuje oba prvky tvořící téma žalmu: Davidova bezmoc, zničení + Hospodinova záchrana, tedy ponížení a povýšení (jak shrnuje v 18,28a). Reflexe Hospodinovy přítomnosti (Hospodinův triumf) v Davidově životě je provedena formou čtyř paralelních sdělení, jejichž slovník odkazuje na popis průchodu Izraele Rudým mořem (Ex 14.15). Zde David začíná Hospodinovo jednání zdůrazňovat tím, že jej zdůvodňuje (od 18,18). Davidův popis jeho osobního setkání s Hospodinem (zasáhl v můj prospěch a změnil můj úděl) má existenciální rozměr. Výpověď o subjektivním Hospodinově projevení se (jednání) vůči Davidovi bude dále v žalmu pokračovat⁹. Tento popis (ilustrace) avizované Hospodinovy záchrany (n-c-l 18,1 + j-š-a 18,4) je prvním rozvinutím výpovědi o uskutečnění této záchrany z 18,4 a 18,7.

– **18,21–25** David zde formuluje příčiny Hospodinova zásahu. Jeho zpověď má nyní polohu svědectví o své spravedlnosti (je si jist svou kvalitou i tím, že na ni Hospodin reaguje). Toto svědectví je složeno ze tří dvojic antitetických paralelismů a v 18,21 + 18,25 orámováno paralelním (duplikovaným) vyznáním Hospodinovy reakce na tuto spravedlnost. David tím sděluje, že je v souladu s Hospodinem prosazujícím spravedlnost.

– **18,26–30a** třetí Davidova modlitba – přechod z řeči o sobě a o Hospodinu do řeči k Hospodinu. Jde o rozvedení a zobecnění výpovědi o Hospodinově reakci na Davidovu spravedlnost z 18,25 –

⁹ V Žalmu 18,21.25.29.33–37.40.41.44.48.49.51. Analogií je popis Hospodinovy aktivity vůči jeho lidu v Mojžíšově písní (Dt 32,9–14).

zdůraznění (umocnění) toho, že Hospodinovo jednání je reakcí na jednání člověka. Na základě své vlastní zkušenosti David ví, že Bůh jedná s každým tak, jak zasluhuje (tak Bůh jednal i s ním – 18,21–25). Hospodin odměňuje (18,25) a David pak z toho vyvozuje princip (18,26–28): k Hospodinu patří prosazování práva a spravedlnosti a David jen rozkrývá to, jak to Hospodin dělá, jak mění skutečnost (vstupuje do života lidí a napravuje to, co je poškozené). Modlitba je reakcí Davida na rozpoznání principu Hospodinova jednání (18,21). David sdílí s Hospodinem rozpoznáný princip jeho jednání. Modlitbou David vyjadřuje, že jeho předchozí výpověď není sebevědomé chvástání se, ale svědectví o principu Hospodinova jednání (je založen na zákoně kauzality). Současně zde David formuluje svou teologii (teologie jako modlitba).

– **18,30b–35** přechod z modlitby do vyznání víry, do výpovědi o Hospodinu.

– 18,30b–31 obecná a objektivní charakteristika Boha, pokračování řeči z 18,9–16a (obdoba v 12,7 a v Mojžíšově písni Dt 32,4), představuje předěl v textu, změnu perspektivy: výpověď o vysvobození se mění ve výpověď o Hospodinově vyzbrojení, posílení, uschopnění.

– 18,32 otázka. V ní je poslední z Davidových osmi argumentů, jimiž od 18,18 zdůvodňuje Hospodinovo jednání.

– 18,33–35 zpověď (Davidovo osobní svědectví) představuje přechod ze subjektivní do objektivní výpovědi o Hospodinu – další reflexe Hospodinovy přítomnosti v Davidově životě. Druhý Davidův popis jeho osobního setkání s Hospodinem tvoří šest paralelních vět, které jsou pokračováním Davidovy výpovědi o subjektivním Hospodinově projevení se (jednání) vůči Davidovi z 18,17–20, resp. druhým (po 18,17–20) pokračováním ilustrace záchrany z 18,4 a 18,7. Navazuje na existenciální výpověď v předchozí modlitbě (18,29.30a).

– **18,36.37** čtvrtá Davidova modlitba – další přechod z řeči o sobě a o Hospodinu do řeči k Hospodinu. Je pokračováním existenciálního rozměru Davidova svědectví o Hospodinově osobní intervenci do jeho života, resp. výpovědi o jeho osobní zkušenosti s Bohem. Ale nyní je to již ve spojitosti s úkolem (18,48), který se Hospodinovým vysvobozením realizuje. Navazuje tak na předchozí modlitbu (18,29) a může být reakcí na Hospodinův výrok ustanovující jej králem (2,6.7).

– **18,38.39** změna charakteru (výrazný předěl) v Davidově řeči (zpovědi), demonstrace obratu v Davidově postoji. Nyní již nemluví jen jako vyznavač, ale také jako král: začíná vládnout, ujímá se vlády, nastoluje spravedlnost. Formuluje svůj program, předsevzetí. Realizuje úkol (18,48).

– **18,40.41** pátá Davidova modlitba – další přechod z řeči o sobě do řeči k Hospodinu (obrat v perspektivě). Je dalším pokračováním existenciálního rozměru Davidova svědectví o Hospodinově osobní intervenci do jeho života, resp. pokračováním výpovědi o osobní zkušenosti s Bohem Davida, nyní však již jako krále (vládne ve spojení s Hospodinem a na základě komunikace s ním). Navazuje tak na předchozí modlitby (18,29.36.37) – násobí jejich důraz.

– **18,42** svědectví o stavu (pozici) nepřátel (podobně 18,19a + 18,46).

– **18,43** duplikace projevu Davidovy spravedlnosti, tj. pokračování jeho řeči z 18,38.39 a z 18,41b. Celý oddíl 18,35–43 popisuje svatou válku.

– **18,44** šestá Davidova modlitba – další přechod z řeči o sobě do řeči k Hospodinu. Obrat k Hospodinu potvrzuje závislost Davida na Hospodinu.

– **18,45** další Davidova (po 18,38.39.41b.43.44) výpověď o jeho vládě.

– **18,46** svědectví o stavu (pozici, perspektivě) cizinců (podobně 18,42).

– **18,47.48** Davidova teologie – výpověď o Hospodinu je složena z metafor tak jako jeho první modlitba v 18,3 („*skála*“). Tímto vyznáním víry v osobního Boha (velebením Boha) začíná závěrečný chvalo zpěv na vítězství Hospodinovo.

– **18,49.50** sedmá (závěrečná) Davidova modlitba koresponduje s první Davidovou modlitbou v 18,2.3 a tvoří tak vnitřní rám žalmu (v obou Hospodina oslovuje „*vysvoboditeli můj*“, hebr. *m-paltí*). Zatímco tam se David dovolává Hospodinovy pomoci tím, jak Hospodina oslovuje, nyní jej velebí.

– 18,51 žalmistův závěr – shrnutí. S nadpisem žalmu jej spojuje důraz na Hospodinovo jednání vůči Davidovi. Závěr na nadpis navazuje. Závěrem a nadpisem je žalm orámován dvojitým upozorněním na koncepci: co z Davida udělal Hospodin.

Rozdělení žalmu dle nejdůležitějšího důrazu – vysvobození Hospodinem (tj. změny v Davidově životě – ta je dokladem, vyjádřením, zjevením Hospodinova činu):

- 18,2.3 prosba o změnu
- 18,4 popis první změny
- 18,5.6 pozadí změny
- 18,7 duplikace (zdůraznění) změny
- 18,8 kontext změny
- 18,9–16a autor změny (Bůh)
- 18,16b komunikace s autorem změny
- 18,17–20 průběh, vysvětlení změny
- 18,21–25 příčina změny
- 18,26–30 oslava, velebení, adorace autora změny a rozvinutí toho, co změna znamená
- 18,31 charakteristika autora změny
- 18,33–35 následky (projevy) změny
- 18,36.37 druhé sdílení účinků změny s autorem změny a opájení se tím
- 18,38.39 (43) popis druhé změny je pokračování (efekt) první změny v Davidově životě
- 18,40.41 třetí sdílení účinků změny s autorem změny
- 18,42 následky změny pro Davidovo okolí
- 18,43 duplikace efektu druhé změny v Davidově životě
- 18,44 čtvrté sdílení účinků změny s autorem změny
- 18,45.46 další duplikace efektu druhé změny v Davidově životě
- 18,47.48 další oslava autora změny
- 18,49.50 páté sdílení účinků změny s autorem změny
- 18,51 svědectví o tvůrci změny a o dynamickém charakteru této změny

„²Pravil: Miluji tě vroucně, Hospodine, moje sílo. ³Hospodine, skalní štíte můj, má pevná tvrz, vysvoboditeli, Bože můj, má skálo, utíkám se k tobě, štíte můj a rohu spásy, nedobytný hrade!“
(Ž 18,2.3)

První věta. Žalm začíná přímou řečí Davida (zpovědí Davida a jeho vyznáním víry), jeho modlitbou (18,2.3). Modlitba stejně jako následující výpověď o Davidově a Hospodinově aktivitě (18,4 a 18,7) potvrzuje a ilustruje avízo v nadpisu o tom, že David mluví k Hospodinu (modlí se). Není zcela jisté, zda je Davidova modlitba předjímka (David by pak vyjadřoval, co od Hospodina očekává – potřebuje) Hospodinova vysvobození, nebo jeho následek (David by pak sdílel s Hospodinem, jak jej vnímá, kým pro něj je). Modlitba upozorňuje na existenciální polohu Davida svědectví. Modlitba v 18,2¹⁰ je zvláštní (má dva významy) a zní: „*prosím tě o slitování, Hospodine, pevná opora moje*“ nebo „*omilostňuji Tě (slituji se nad Tebou) Hospodine, udolání (utužení) moje*“: buď jej Hospodin udolal (přemohl), nebo utužil a posílil. Za významem „*omilostňuji Tě*“ by stál Davidův zápas s Bohem vrcholící v odpuštění Hospodinu. Modlitba obsahuje velké množství metafor pro Hospodina (také 18,47.48) opatřených zájmenem „*můj*“, které vyjadřuje blízkost, osobní zkušenost a fakt, že Davidovi přestal být Hospodin cizím, vzdáleným božstvem: stal se blízkým, konkrétním a s Davidem spojeným.

¹⁰ Tím začíná katalog toho, co David dělá (dále v 18,3.4.7.22.23.30.38.39.41.43.44.50).

Celý oddíl je olemován Davidovou zpovědí (imperpektem v 1. sg.), jíž David popisuje svůj vztah k Bohu. David se v Bohu (dosl. „v něm“, také 18,31) choulí¹¹ (hebr. ch-s-h ještě v 18,31 a 7,2), čímž vyjadřuje identifikaci s Bohem (splynutí, podobně „v tobě“ 18,30). Jiným způsobem totéž vyjadřuje David v 18,20 (Bůh v něm). Vyznání „v něm“ naznačuje, že již nejde o modlitbu. To svým způsobem může platit pro celou výpověď o Hospodinu v 18,3, která může být vyznáním víry (modlitbou je jednoznačně jen věta v 18,2).

Opakované připodobnění Boha ke skále (18,3.32.47; také 31,42,10) má spojitost s totožnou (a opakovanou) výpovědí o Bohu v Mojžíšově písni (Dt 32,4.15.18.30.31.37). Další metafory pro Boha se dále v žalmu opakují: *štíť* (18,31.36), *síla* (18,33), *spása* (18,4.18.28.32.36.47.49.51). „*Roh spásy*“ je možná roh oltáře, protože rohy mají ochrannou moc – 1Kr 1,50 (PřV 88).

„*4Když jsem vzýval Hospodina, jemuž patří chvála, byl jsem zachráněn před svými nepřáteli.*“ (Ž 18,4)

„*Chváleného volám Hospodina a od nepřátel mých jsem zachráněn*“ (Ž 18,4). Poprvé se David zmiňuje o svém problému – o nepřátelích. Ovšem nezmiňuje jej jako problém, který je třeba řešit, ale jako pozadí, na kterém má vyniknout Hospodinův zásah (v tomto smyslu bude řeč o nepřátelích i dále v 18,18.38.41.49). Davidovo svědectví o rychlém vyslyšení jeho modlitby, tj. svědectví o Hospodinově zásahu, tvoří **téma** Davidova sdělení v Ž 18 („*volal jsem a byl jsem zachráněn*“), program Davidova života, tj. potvrzení existenciálního rozměru jeho řeči („*volám a jsem zachraňován*“), i jakési zjištění mudroslovné povahy, které chce sdělit svému okolí („*budu volat ... a budu zachráněn*“). Tato optimistická perspektiva je autentickým svědectvím o Davidově víře. Svědectví o Hospodinově záchraně (objeví se ještě v 18,7.17.20 a dále) je však nejen vyznání víry. Odráží také **zlom** v Davidově životě, kolem něhož bude celý žalm kroužit (**zvrát** tvoří úběžník, společný jmenovatel, spodní tón žalmu, podobně Ž 116,4). David popisuje mechanismus své záchrany (neosobně) na principu: příčina následek¹² – podobně 18,7. A popisuje jej tak, aby byl aplikovatelný. Současně tím David avizuje moment (bod) obratu ve svém životním nasměrování a upozorňuje na to, s čím tento zvrát souvisí (s jeho a s Hospodinovou aktivitou). David zde sděluje dvě skutečnosti:

(1) Vzývání přináší záchranu. Tak svou osobní zkušeností ilustruje podnět, k němuž posluchače své modlitby nepřímou vybízí.

(2) Hospodinovo jednání (vyjádřené zde formou pasiva divina) je reakcí (následkem) jednání Davidova – David se na své záchraně také podílí. Není jen pouhým konzumentem Hospodinova jednání. Tento důraz bude zopakován v 18,7 a bude pokračovat (rozvinut) v 18,21–27.

„*5Ovinuly mě provazy smrti, zachvátily mě dravé proudy Ničemníka, 6provazy podsvětí se kolem mne stáhly, dostihly mě léčky smrti.*“ (Ž 18,5.6)

Davidův metaforický popis jeho stavu, způsobeného podle nadpisu a předchozího vyznání v 18,4 jeho nepřáteli a Saulem, potvrzuje existenciální rozměr Davidova svědectví a tvoří pozadí Davidem oslavovaného zvratu v jeho životě (podobně Ž 116,3). Současně tím umocňuje výpověď o Boží intervenci, o její zázračnosti. Jde-li o vzpomínku na minulou událost, je vyznání víry v 18,4.7 oslavou minulého Hospodinova skutku. Jde-li v 18,5.6 o svědectví o aktuálním Davidově stavu, pak je vyznání víry v 18,4.7 předjímku Hospodinova zásahu (dokladem pevného spoléhání se na Hospodinovu pomoc – David s tím počítá jako s něčím, co ve víře již nastalo) popisovaného v 18,9–16a. David ve víře mluví o svém aktuálním prožitku jako o minulosti a o budoucí Hospodinově intervenci jako o přítomnosti (nežije v kontextu přítomnosti, ale v budoucnosti).

¹¹ Tím pokračuje katalog Davidových činů (dále v 18,4.7.22.23.30.38.39.41.43.44.50).

¹² Neboli pomocí zákona kauzality, ale také s teleologickou perspektivou (Bůh to udělal, aby ...).

Výrazy „ničemník“ (jednotné číslo, hebr. *b-líjaal*) a „podsvětí“ (hebr. *š-ól*) odkazují zřejmě na Saula (hebr. *šauíl*), ale v pozadí může být i vliv kanaánských představ o vlivu Móta – boha smrti (PřV 88). Pak je Davidova záchrana současně demonstrací pádu kanaánských božstev a Davidova řeč je jejich desakralizací (zposvátněním). David zde však nepřátele (nepřítele) charakterizuje pomocí popisu svého vnitřního stavu. Dvakrát David zmíní smrt (*provazy smrti*¹³), *tedy dvakrát upozorní na svou osobní zkušenost se smrtí (dotkl se smrti, vstoupil do říše smrti, prošel údolím stínu smrti – 23,4a)*. Dvakrát také *zmiňuje provazy (hebr. cheblej)*, aby tím upozornil na svou spoutanost a bezmocnost. Podobnou zkušenost popisuje Jonáš (Jon 2,3.4.6.7) shodnými výrazy: podsvětí, obklíčení (sloveso s-b-b + sfx „mě“), zachvácení (v obou textech výraz *afafúni*) a vody¹⁴. David však kontakt se smrtí popisuje proto, aby tím násobil význam svého vysvobození, které má v této poloze rozměr vzkříšení (podobně 18,16–18).

„⁷V soužení jsem vzýval Hospodina, k svému Bohu o pomoc jsem volal. Uslyšel můj hlas ze svého chrámu, mé volání proniklo až k jeho sluchu.“ (Ž 18,7)

David duplikuje výpověď o tom, že Hospodina volá a Hospodin reaguje. Tím tento princip (příčina – následek) zdůrazňuje. Opakování motivu z 18,4 je druhým Davidovým¹⁵ upozorněním na zvrat v Davidově životě, který způsobil Hospodin. Opakovaně David sdělí, že to přežil proto, že do dění vstoupil Hospodin (a dále bude vypovídat o tom, jak do toho Hospodin vstoupil). Obě výpovědi (18,4 a 18,7) tvoří olemování existenciální zpovědi v 18,5.6. Současně text 18,7 představuje rozvinuté a duplikované sdělení o tom, co je vzývání Hospodina (je to volání o pomoc), a dvojí výpověď o tom, jaké to má následky (kauzalita). Nyní je ovšem reakce na Davidovu modlitbu popsána konkrétně a adresně (předtím v 18,4 byl Hospodin skrytý za pasivem divinem): Hospodin volání slyší. To je Davidova reflexe Hospodinovy přítomnosti v jeho životě (Hospodin jej slyší a David Hospodina vidí). David tak opakovaně ujišťuje posluchače o Hospodinově naslouchání (povzbuzuje k víře): volání o pomoc (hebr. *š-v-a* je zde dvakrát!) dojde Hospodinova sluchu¹⁶. Současně zde David vyjadřuje i svou naději: „*budu volat ... a on uslyší*“. Vzhledem k tomu, že takové prosby Hospodin slyší a má vyslychat v chrámě (viz také 1Kr 8,30.32.34), pak by se celé dění odehrávalo ve svatyni. To (stejně jako počátek nadpisu v 18,1) ukazuje k liturgickému zasazení žalmu. Ovšem v kontextu Davidovy řeči je výraz „*chrám*“ jako místo, kde Hospodin přebývá, označením pro nebe (vit 18,10). Motiv volání o pomoc a vyslyšení má také Jon 2,3.

2S 22,7 nemá volání o pomoc (hebr. *š-v-a*), ale jen volání (hebr. *q-r-a*) a schází zde zmínka o tváři Hospodinově¹⁷.

„⁸Země se zachvěla, roztrásla se, hory v základech se hnuly, chvěly se před jeho plamenným hněvem.“ (Ž 18,8)

Není zcela jisté, zda David popisuje sled událostí, nebo zda jde o neuspořádanou mozaiku. Pokud jde o útržky vzpomínek, pak je teofanie v 18,9–15 popis (metafora) Hospodinovy záchrany (viz 18,4). Pokud ale David popisuje události tak, jak nastupují za sebou, je zpráva o pohybu země (jsou zde použita čtyři slovesa, která upozorňují na chvění, třesení¹⁸) výpovědí:

- O reakci na Davidovu modlitbu (pak by objektivní dění potvrzovalo Davidovu víru a naději).
- O reakci na stav, v němž se David nachází (celá země se otrásá z toho, kde se David nachází).

¹³ 2S 22,5 má „*vlny smrti*“.

¹⁴ Vody jsou metaforou pro nebezpečí, ohrožení smrtí: Jon 2,6; Ž 32,6; 40,3; 42,8; 66,12; 69,2.3.15.16; 88,18; 130,1.

¹⁵ V žalmu je to však již potřetí – poprvé tak učinil žalmista v nadpisu, viz 18,1.

¹⁶ Podobně Ž 116,1.2. Zde je naslouchání hlasu, výpověď o uchu jako v 18,7 a dvojí volání Hospodina jako v 18,4 a 18,7.

¹⁷ Zmínka o tváři Hospodinově je v Ž 89,16.

¹⁸ G-a-š, r-a-š (paronomasie), r-g-z. Sloveso g-a-š je zde dokonce dvakrát! Podobně: srov. Sd 5,4; Iz 13,3; 24,18; Jr 10,10; 51,29; Jl 4,16; Na 1,5; Abk 3,6; Ž 77,19; 97,5. Možná je v pozadí zemětřesení (kataklyzma).

– O následku (projevu) Hospodinova naslouchání. Chvění země jako výraz Hospodinova projevení se, přibližování se, tzn. jde o reakci přírody na Hospodinovu aktivitu (blížkost)¹⁹. Země, která avizuje Hospodinovu aktivitu (blížkost), se stává znamením jeho příchodu (kvůli Davidovi).

– O začátku vítězné teofanie Hospodinovy²⁰ (zachránil Davida a zjevil se), což je předzvěst Hospodinova projevení se (popisovaného v 18,9nn), nástupu mocného Boha, Božího zásahu (soudu – hněvu).

– O předzvěsti (vzdálené hřmění) dalších významných událostí (uvedení Davida na trůn – nastolení jej králem), které představují další etapu zvratu v dění (nastupujícího otřesu v průběhu společenských událostí).

– O tom, že se události daly do pohybu komplexně – něco se pohnulo v samotných hlubinách. V Ž 96,9 a 98,7–9 žalmista k takové reakci na Hospodinovo přibližování se vyzývá.

Popis reakce stvoření na Hospodinovu přítomnost pokračuje v 18,16a (zde jsou následky), kde je také duplikován výraz „základy“: v 18,8 jsou základy hor, v 18,16 základy světa (hebr. *tebel*). Ve 2S 22,8 se mluví o základech nebes.

Vzhledem k použitým slovesným tvarům může počátek 8. verše být formulován jako modlitba „*ty chvěješ a třeseš zemi*“.

„*9Z chřípí se mu valil dým, z úst sžírající oheň, planoucí řeřavé uhlí.*“ (Ž 19,9)

Následkem Hospodinova zásahu do Davidova života je zásadní a trvale obrácení pozornosti k Hospodinu, které je výrazem Davidovy fascinace Hospodinem (David je jeho blízkosti plný). David zde maluje obraz Boha (jeho tváře – o ní již v 18,7) velmi expresivně (viz také 18,16b): popis Hospodinova rozhněvání (i v 18,16a; podobně Ex 15,7; 32,22; Ž 97,3): „*řeřavé uhlí hoří z něj*“. Motiv ohně ve spojení s Hospodinem také Ž 97,3. Není jisté, zda dým vychází z chřípí (nosu) Hospodinova, nebo naopak do nosu vchází (hebr. předložka umožňuje obojí pojetí).

„*10Sklonil nebesa a sestupoval, pod nohama černé mračno.*“ (Ž 18,10)

Zde začíná katalog objektivních Hospodinových činů (předtím David o Bohu řekl jen to, že slyší – 18,7), který je rozvinutím žalmistovy charakteristiky Hospodinova jednání slovesem „*vysvobodil*“ (hebr. *hiccil*) v nadpise (18,1). Prvním ve výčtu je sloveso popisující Hospodinovu moc („*naklonil*“) a druhým sloveso vyjadřující jeho pohyb, resp. směr jeho pohybu, jeho směřování („*sestupil*“). Výpověď o Hospodinově sestupování vyjadřuje jeho přibližování se (blížkost) člověku. Pohyb seshora dolů bude v 18,17 vyvážen pohybem zezdola nahoru. Hebr. výraz *jerad* (*sestupil*) může být odvozen od slovesa *panovat*, ve smyslu – ovládl se: „*naklonil nebesa a vládne*“ (že v nebesích zůstává, potvrzuje 18,14). Hospodin má „*mračna pod nohama svýma*“. Na tuto výpověď Hospodinovy převahy (vyjádřené přelozkou „*pod*“) a nadřazenosti zřejmě navazuje v 18,39.40.48 David, aby ukázal, že je ve stejné pozici jako Bůh. Současně výraz „*mračna*“ odkazuje ke chrámu, kde podle 1Kr 8,12 přebývá Bůh. Tato souvislost by celou epifanii lokalizovala do svatyně.

„*11Na cheruba usedl a letěl a vznášel se na perutích větru.*“ (Ž 18,11)

Další tři slovesa katalogu objektivních Hospodinových činů popisují Hospodinův pohyb, jeho let nad zemí a současně i dopravní prostředek, na němž se pohybuje. Pro něj jsou zde dva paralelní výrazy: „*cherub*“ a „*křídla Duchy*“ (jde patrně o dvojí výpověď o jednom a téžže). Zmínka o cherubech může současně odkazovat k cherubům na truhle smlouvy²¹ nebo souviset s cheruby viděnými Ezechielem (Ez 10 a 1,5.10). Výpověď o jedoucím Bohu je také v Dt 33,26 a v Ž 68,5.

¹⁹ Také 18,13, srov. Ž 68,8.9; 77,17–19; 97,5; Sd 5,4.5.

²⁰ Jeruzalémská Bible, str. 898.

²¹ 1S 4,4; Ž 80,2; 99,1; Ex 25,18–22; 37,7–9 – to by znovu celé dění lokalizovalo do chrámu.

2S 22,11 nesděluje o Bohu, že se vznášel, nýbrž že se ukázal (záměna hebr. písmen dálet a řeš).

„¹²Temno učinil svou skrýš, stánkem kolem sebe, temné vodstvo, mračna prachu.“ (Ž 18,12)

Další sloveso katalogu Božích činů popisuje Hospodinovu tvorbu jeho příbytku (chrámu – viz 18,7). Dvojitá zmínka o temnotě naznačuje, že přicházející Hospodin není vidět. Současně je výraz „*temno*“ metaforou pro Hospodinovu skrýš. Mračna prachu (srov. Na 1,3b) mohou avizovat (předjímat) smrt. Podobně „*oblak a mrákota*“ v Dt 4,11. Vody jsou zmíněny ještě v 18,16.17. Jako Hospodinův příbytek je uveden stan (podobně Jb 36,29), zatímco v Ž 18,7 je to palác a v 18,3 „*nedobytný hrad*“.

„¹³Mračna se hnala před jeho jasem, krupobití a hořící uhlí.“ (Ž 18,13)

Verš duplikuje motiv z 18,8, tedy jevy jako předzvěst Hospodinova příchodu na scénu. „*Mračna a krupobití*“ scházejí v 2S 22,13.

„¹⁴Hospodin na nebi zaburácel, Nejvyšší vydal svůj hlas, krupobití a hořící uhlí.“ (Ž 18,14)

Vizuální vjemy jsou vystřídány akustickými: Hospodin je nyní slyšet. Projevuje se silným zvukem (hlukem). Katalog zde tvoří dvě slovesa popisující Hospodinovo hlučení (vydávání zvuků, mluvení). Tak jako zvuk od Hospodina (srov. Ex 19,19; Jb 36,29.30), je patrně vnímáno hromobití (Ž 18,14.15; 77,18.19). O Hospodinově slově pak Ž 18,31.

Na jednu skutečnost je upozorněno výrazněji: fráze „*krupobití a hořící uhlí*“ 18,14b (ve 2S 22,14 schází) je duplikována (viz 18,13b). Bouře (srov. Na 1,3b).

Duplikace zmínky o nebesích z 18,10.

„¹⁵Vyslal své šípy a rozehnal mračna, množstvím blesků je uvedl v zmatek.“ (Ž 18,15)

Poslední tři slovesa katalogu Hospodinových objektivních činů souvisejících s jeho teofanií popisují Hospodinovo ovlivňování jeho okolí. Co je tím okolím míněno, není zcela jasné. Mohou to být „*mračna, krupobití a hořící uhlí*“ nebo Davidovi nepřátelé. Zpráva o Bohu, který cosi posílá (hází), je také v 18,17 a v Joz 10,11. „*Šípy*“ – asi blesky (srov. Ž 77,18; Ak 3,11).

„¹⁶Tu se objevila koryta vod, základy světa se obnažily, když jsi, Hospodine, zaútočil, když jsi zadul svým hněvivým dechem.“ (Ž 18,16)

Jde o duplikaci výpovědi o Hospodinově hněvu (hebr. *af*) z 18,9. Zatímco v 18,8 jde o předzvěst Hospodinova zjevení, zde jde o následky. Popis epifanie Hospodinovy končí tam, kde začal – na zemi. Obnažení země může být metafora pro začátek soudního procesu. Vysušené řeky jako návrat do doby před stvořením člověka (Gn 1,9.10) nebo aluze přechodu Rudého moře a Jordánu²² jako připomínka Hospodinova provedení Izraele skrze nepřekonatelnou překážku. Výpověď o základech země je duplikací z 18,8.

Přechod z řeči o Hospodinovi do řeči k Hospodinovi (do modlitby) představuje sdílení se se svým poznáním Hospodina s Hospodinem a je druhým následkem Hospodinova vysvobození. O Hospodinově jednání zde David vypovídá podstatnými jmény slovesnými popisujícími spíše následky Hospodinova dýchání (dechu, Ducha) než činů. Zmínka o Hospodinově hněvivém dechu (dosl. „*dech nosu tvého*“) je odkaz na 18,9 a současně synonymum výrazu „*útočení tvé*“ (zde, v 18,16).

„¹⁷Vztáhl ruku z výše, uchopil mě, vytáhl mě z nesmírného vodstva.“ (Ž 18,17)

David zde popisuje Hospodinovo působení třemi slovesy, jimiž zahajuje výčet (**katalog**) Hospodinova subjektivního (protože vůči Davidovi zaměřeného – tak již v 18,7) jednání, jímž dochází ke

²² Srov. Ex 14,16; 15,8; Na 1,4; Ž 66,6; 74,15; 77,17; 106,9.

změně Davidova stavu a postavení (role). Podruhé David používá sloveso š-l-k (poslat – 18,15). Znovu zde proznívá centrální motiv (charakteristický rys žalmu): dva pohyby (ponížení a povýšení) kolují se dvěma pohyby Hospodinovými (sestoupení a vystoupení) – tak i v nadpisu a v 18,4–7. Pro Hospodina je David tak důležitý, že kvůli němu přišel a za ním sestoupil (18,10). Zmínka o vodách navazuje na 18,12 a na 18,16. Vysvobození z vod má také 69,2.

„¹⁸Nepříteli mocnému mě vyrval, těm, kdo nenáviděli mě, kdo zdatnější byli.“ (Ž 18,18)

David se zde podruhé zmiňuje o svém problému („nepřítel“, zatímco v 18,4 mluvil o nepřátelích) avizovaném v nadpise (18,1; dále 18,38.41.49). Nepřítel (stejně jako nepřátel v 18,4) je Hospodinem již poražen – David je mimo nebezpečí (podobně 89,23). V nepříteli (18,5) jakoby se sjednotili všichni nepřátelé, popisování mytotoetickou řečí (vodstvo – 18,17). Historie tak přechází v mytologii (mytologie je forma, nositel, slupka) a nabývá apokalyptických rozměrů. Na základě zmínky o nepřátelích a Saulovi v nadpisu je tento nepřítel zřejmě personifikován v Saulovi (hebr. *šaúl* – š-ól). Saul představuje typ nebezpečí (srov. 18,18), jemuž musí David čelit. V pozadí však může být také Davidova osobní zkušenost, o níž referuje Saulovi před porážkou Goliáše (1S 17,37). Vedle nepřítele jsou zde však také zmíněni ti, kdo Davida nenávidí.

Hospodinovo jednání je popsáno slovesem vysvobodit (hebr. n-c-l je již druhý odkaz na nadpis v tomto verši; viz také 18,49). Kromě toho, že se zde toto (motivové) sloveso opakuje, je zde také vyzdviženo tím, že je ještě zdůvodněno (dvakrát je na tento druh Hospodinova jednání zde upozorněno): Hospodin vysvobozuje Davida od nenávidících jej proto, že jsou zdatnější než David. Jejich zdatnost je tedy argument, vysvětlení Hospodinova jednání.

„¹⁹Přepadli mě v den mých běd, ale Hospodin mě podepíral...“ (Ž 18,19)

Jednání nepřátel (18,19a) je popisováno ještě v 18,42. Hospodin zmařil nepřátelské úmysly. Sloveso q-d-m (jít napřed, být vpředu, předcházet) bylo použito již v 18,6 (duplikace) – „*předcházejí mě v den běd mých*“. Sloveso a-š-n již v 18,9.

O Hospodinu vypovídá David tak, že se stal Davidovi oporou (předtím nebyl?).

Den pohromy (hebr. *jóm éd*) se objevuje i v Abd 13.

„²⁰...učinil mě volným; ubránil mě, protože si mě oblíbil.“ (Ž 18,20)

Hospodinovo jednání vůči Davidovi vyjadřuje David opět (jako v 18,17) třemi slovesy. První z nich „*vyvedl mě*“ terminologicky odkazuje k vyvedení z Egypta: David používá obraz této události pro popis své osobní zkušenosti – změna jeho stavu je vlastně analogie vyvedení z Egypta (David to na sobě prožil). Slovesa „*vyvedl mě*“ a „*ubránil mě*“²³ jsou vyzdvižena tím, že jsou zdůvodněna. Argumentem neboli zdůvodněním Hospodinovy intervence (po 18,18 jde o již druhé zdůvodnění toho, proč Hospodin zasáhl) je vztah Hospodina k Davidovi vyjádřený opět slovesem: „*protože ve mně našel zalíbení*“. Argument obsahuje dva důrazy:

(a) Samotné Hospodinovo zalíbení (hebr. *chafec*), tzn. Hospodin chtěl, Davida si oblíbil, zajímá se o něj, záleží mu na něm.

(b) Těsné spojení s Davidem „*ve mně*“. David předpokládá, že nemá Boha vedle sebe, ale v sobě. Tuto sounáležitost vyjadřoval předtím obráceně: schoulením se v Bohu (18,3.30.31). Totéž avizuje žalmista v nadpise výrazem „*služebník Hospodinův*“, tj. „*zástupce a zplnomocněnec Boží na zemi*“ (PřV 88).

²³ Hifil tohoto slovesa (hebr. ch-l-c) také v Ž 116,8, ovšem v modlitbě.

„²¹Hospodin mi odplatil podle mé spravedlnosti, odměnil mě podle čistoty mých rukou...“ (Ž 18,21)

Dalšími dvěma slovesy (g-m-l, j-š-b, jež budou duplikována v 18,25) rozšiřuje David popis Hospodinova působení vůči sobě. Jde zde o třetí výpověď (po 18,4 a 18,7) o tom, že Hospodinovo jednání je reakcí na jednání Davida (zákon kauzality). To, že David není jen příjemce (konzument) jednání Hospodinova, bude zopakováno (duplikací akcentováno) v 18,25. Svou „spravedlnost“ (tj. život v řádu Hospodinově, soulad s Hospodinem a de facto i volání, vzývání Hospodina) prezentuje David jako tak zásadní, že na ni Hospodin reaguje²⁴ (o tom také 1Kr 15,4.5 a 2Kr 8,19). Proto ji také David v 18,22–24 konkretizuje, rozvíjí. David tak vysvětluje příčinu Hospodinova zásahu (vysvobození), resp. příčinu Hospodinova jednání popisovaného v 18,17–20. Toto výrazné upozornění na vliv vlastní spravedlnosti má být návodné: tak se to má dělat. Na Hospodinově díle je třeba se podílet, snažit se. Spravedlnost má perspektivu (budoucnost). Je-li Davidovo jednání tak silné (výrazné), že jej Hospodin nenechá bez povšimnutí (reaguje na něj), pak by jej neměl nechat bez povšimnutí ani posluchač žalmu. Pro něj by mělo být Davidovo jednání kvůli Hospodinově reakci modelové (vzorové). Z faktu, že David mluví o Hospodinu a o sobě, vyplývá, že nějakého posluchače, jemuž to říká (jehož formuje, ovlivňuje), mít musel.

„²²...neboť jsem dbal na Hospodinovy cesty, neodvrátil jsem se svévolně od svého Boha.“ (Ž 18,22)

Celý verš je postaven jako argument. Představuje (po 18,18.20) již třetí zdůvodnění Hospodinova jednání, tedy vysvětlení toho, proč Hospodin vůči Davidovi jedná tak, jak David popisuje v 18,21. Příčinou Hospodinova jednání je podle 18,21 Davidova spravedlnost, která je zde (v 18,22) definována antitetickým paralelismem jako střežení cest Hospodinových a nečinění svévole „od Boha mého“. Uvědomění si své hodnoty (sebevědomí) je třetí následek Hospodinova vysvobození. Projev této spravedlnosti pak David vyjádří snahou nastolit právo potrestáním vinných (18,38.39.43.44c.45).

Zpovědí (autoreferát, ich-forma) zde David navazuje na své svědectví o sobě samém (o svém jednání) z 18,2–4.7 (sebecharakteristika). Jde tedy o pokračování výčtu (katalogu) toho, co David dělá²⁵.

„²³Všechny jeho rády jsem měl na zřeteli, neodvrhl jeho nařízení. ²⁴Jeho jsem se dokonale držel, varoval se nepravosti. ²⁵Podle mé spravedlnosti mě Hospodin odměňoval, podle čistoty mých rukou, tak jak jevila se jemu.“ (Ž 18,23–25)

Celý verš 18,23 je opět postaven jako argument. Také zdůvodňuje Hospodinovo jednání popsané v 18,21 – jde o druhé zdůvodnění tohoto jednání, a to stejným způsobem, jakým bylo zdůvodněno v 18,22. Argument je tedy duplikován – sdělení z 18,22 je tím umocněno, což znamená, že David opakovaně (po 18,22 ještě v 18,24) vysvětluje (vždy pomocí antitetického paralelismu), co je spravedlnost: neodvrhnout zákony, mít Hospodinovy soudy proti sobě (být jimi obviňován). David tedy zdůvodňuje Hospodinovu aktivitu (po 18,18.20.22) již počtvrté.

„²⁶Ty věrnému osvědčuješ věrnost, muži dokonalému svou dokonalost, ²⁷ryzímu svou ryzost osvědčuješ, s neupřímným se však pouštíš do zápasu.“ (Ž 18,26.27)

David v 18,26 dvojité formuluje princip: „s milosrdným ty se rozmilosrdňuješ, s dokonalým hrdinou se zdokonaluješ“. Jde o Davidovu výpověď o sobě samém, o svědectví o jeho osobní zkušenosti, neboť tím dokonalým (hebr. *tamím*) je podle 18,33 učiněn Hospodinem (jeho cesty jsou dokonalé – 18,31) David (a podle 18,51 i milosrdným). Současně zde David formuluje princip: Hospodin přitakává tomu, kdo se o něco snaží, resp. navazuje na to, co se sebou tvoří člověk (podobně Ježíš:

²⁴ O Hospodinově odplatě (hebr. g-m-l) také Ž 116,7.

²⁵ Katalog toho, co David dělá, tvoří slovesa v 1. os. imperfekta v 18,2–4.7.22.23.30.38.39.41.43.44.50.

„*Neboť každému, kdo má, bude dáno a přidáno; kdo nemá, tomu bude odňato i to, co má*“ (Mt 13,12; 25,28.29). Jinými slovy: zralého formuješ ke zralosti. Ale sem výpověď nemíří. Jde ještě dál. Těžiště není položeno na člověka (jeho kvalitu), ale na Hospodina: díky milosrdnému a dokonalému člověku se podle Davida něco děje i se samotným Hospodinem (slovesa jsou v hitpaelu – reflexiv). Člověk má vliv na Hospodina, nejen Hospodin na člověka. Jakoby se Hospodin měnil, jakoby sám sebe uváděl do souladu s člověkem. Z Davidovy zkušenosti a perspektivy to vypovídá o tom, že kvalitní člověk ovlivňuje, tj. zkvalitňuje Hospodina.

Další dva paralelismy se slovesy v hitpaelu v 18,27 násobí sdělení o Hospodinu z předchozího verše (18,26). Obecnou formulací o Hospodinově jednání s čistým (protříbeným) mluví David o sobě, neboť o čistotě (ryzosti, hebr. *bar*) svých rukou mluvil již dvakrát (18,21.25). Toto druhé Davidovo svědectví o sobě je znovu třeba číst v souvislosti vypravěčovy výpovědi o vlivu mrtvého Davida na zacházení s nehodnými judskými králi (1Kr 11,36; 15,4.5; 2Kr 8,19). „*S neupřímným se rozzápasíš*“ – jde o jedinou výpověď o negativní postavě a jejím vlivu na Hospodinovo jednání.

V 18,26.27 mluví David o Hospodinově jednání se čtyřmi typy jedinců, v 18,28 pak již jde o komunitu.

„***28* Ty lid ponížený zachraňuješ, ale povýšené nutíš sklopit oči.“ (Ž 18,28)**

Již potřetí (po 18,22.23) je celý verš postaven jako argument. David zde popáté (po 18,18.20.22.23) zdůvodňuje Hospodinovu aktivitu, a sice Hospodinovo rozdílné zacházení s poníženým a s povýšeným. S každým sice Hospodin jedná jinak, ale na základě stejného principu: Bůh jedná s každým tak, jak zasluhuje. Nyní však David Hospodinovu aktivitu zdůvodňuje jinou Hospodinovou aktivitou: jeho jednáním s člověkem ryzím, a neupřímným (18,27). Argumentem jen duplikuje a tím umocňuje stejný motiv: způsob Hospodinova nastolování spravedlnosti + Hospodinova reakce na jednání lidí. Výpověď o záchraně lidu poníženého je nepřímou výpovědí o záchraně Davida. David totiž používá toto sloveso pro svou zkušenost v 18,4 a tím se s poníženým lidem identifikuje.

„***29* Ty mi rozsvěcuješ světlo, Hospodine. Můj Bůh září do mých temnot.“ (Ž 18,29)**

Počtvrté (po 18,22.23.28) je celý verš postaven jako argument. David zde pošesté (po 18,18.20.22.23.28) zdůvodňuje Hospodinovu aktivitu, a sice Hospodinovo zacházení s povýšeným. S ním se David identifikuje: „*povýšeného nutíš sklopit oči, neboť ty rozsvěcuješ světlo mé*“ (o spojitosti Hospodina se světlem také 89,16). Davidova situace, jeho osobní zkušenost, resp. Hospodinovo jednání ve prospěch Davida je tedy argument zdůvodňující princip Hospodinova obecného jednání, prosazování spravedlnosti. Jinými slovy: David zde stejně jako v 18,28 zdůvodňuje jednu Hospodinovu aktivitu jinou Hospodinovou aktivitou (obecnou aktivitu zdůvodňuje aktivitou privátní a osobní).

Přechod z obecné do osobní výpovědi o modlitbě vyjadřuje existenciální rozměr Davidova svědectví. Tím ve své modlitbě navazuje na svou existenciální zpověď v 18,17–20 a předjímá pokračování podobné zpovědi v 18,33–35, neboli ve své následující zpovědi a modlitbách (18,36.37.40.41) bude David na tuto modlitbu navazovat.

Zmínka o „*mojí temnotě*“ (kterou „*Bůh můj rozzáří*“) může odkazovat na 18,12, kde David vypovídá o tom, že Hospodin se v temnotě skrývá (je tedy Davidovi blízko).

Výpověď o tom, že Hospodin Davidovi „*rozsvěcuje světlo*“, je 2S 22,29 v podobě, že Hospodin je Davidovým světlem.

„***30* S tebou proběhnu i nepřátelskou vřavou, se svým Bohem zdolám hradbu...“ (Ž 18,30)**

Ž 18,30 má dvě části: vyznání víry (výpověď o Bohu) a modlitbu. Obě části:

(a) Sdělují, že přítomnost Hospodinova dodává Davidovi sílu (*v tobě prolamují opevnění*²⁶).

(b) Obsahují předjímku dalšího posilování Hospodinem, které bude popsáno a rozvedeno v 18,38.39.41b.43. Za zprávou o zdolání hradeb stojí patrně konkrétní historická zkušenost s dobítím měst popsaná v 1S 30,1 a 2S 5,6–8.

(c) Vypovídají o změně perspektivy (ta je následkem vyřešení existenciálního ohrožení): výpověď o vysvobození se změnila ve výpověď o Hospodinově posílení a uschopnění. To představuje avízo další změny (zvratu) v žalmu.

(d) Jsou postaveny jako argument – je to popáté v žalmu (po 18,22.23.28.29). David zde již posedmé (po 18,18.20.22.23.28.29) zdůvodňuje Hospodinovu aktivitu, a sice nyní Hospodinovo záření do Davidových temnot (18,29). A zdůvodňuje to slovy: „*neboť v tobě proběhnu vřavou*“, tedy následkem, jaké Hospodinovo záření má v jeho životě. Davidova schopnost proběhnout vřavou je tedy argument, resp. důkaz Hospodinova záření: v Davidovi se záření transformovalo v pohyb, v sílu.

„³¹...s Bohem, jehož cesta je tak dokonalá! To, co řekne Hospodin, je protříbené. On je štítem všech, kteří se k němu utíkají.“ (Ž 18,31)

„*Bůh, jehož cesta je dokonalá*“ (dosl. právě tento Bůh – dokonalý svou cestou), činí „*dokonalou cestu*“ Davidovu (jak David vzápětí vyzná v 18,33), neboli Hospodin Davidovi zkvalitňuje život a uvádí jej do souladu se sebou samým. Boha zde poprvé označuje výrazem *háel* (staré kanaánské nomen proprium se členem), podobně jako v 18,33 a 18,48. Tímto výrazem zřejmě uvádí zásadní sdělení o Bohu.

„*Výrok Hospodinův je vyzkoušený (protříbený). On je štítem všem choulícím se v něm.*“ Zde David navazuje na svou předchozí výpověď o Hospodinu (vyznání), že je „*můj štít*“ (18,3). Jeho pojetí Hospodina jako jeho osobního Boha se poněkud změnilo: David se vnímá jako součást širšího celku (již není s Bohem sám a nemá jej jen pro sebe). Sdílí Boha s ostatními. Již nemá svého soukromého Boha vnímaného optikou svých problémů. Ví o něm, že je štítem všech, kteří se v něm choulí. David tedy není schoulen v Bohu sám (to je korekce výpovědi o jeho choulení se v Bohu z 18,3).

Zde kulminuje Davidova existenciální výpověď. Ve formulacích „*v tobě*“ a „*v něm*“ (18,30.31; také v 18,3 a podobně 18,20), popisujících cíl existence Hospodinova vyznavače (život v Bohu), je vrchol Davidovy spirituality (jak ostatně David vyjádřil na samém počátku své řeči v 18,3): Bůh a vyznavač nejsou dva nezávislé subjekty, vyznavač není vně (mimo) Boha. V tomto kontextu (že David není nezávislá existence) je třeba číst následující Davidovo svědectví.

„³²Kdo je Bůh krom Hospodina, kdo je skála, ne-li Bůh náš!“ (Ž 18,32)

V textu jsou kladeny dvě otázky po Bohu (podobně Ž 89,7), z nich první autor klade za sebe a druhou za komunitu („*náš*“). Tyto dvě otázky:

(a) Přesouvají pozornost více na posluchače – vtahují posluchače do popisovaného dění – mobilizují jej, nutí jej k zaujetí stanoviska, k angažování se, ke vstupu do výpovědi o Bohu, k přitakání této výpovědi, k navázání kontaktu (vztahu) s tímto Bohem. Nutí jej uvědomit si pozici Hospodina a jeho význam pro svůj život. Na otázky se očekává jedna a jednoznačná odpověď.

(b) Posouvají Ž 18 do liturgické polohy.

(c) Dělí žalm na dvě části – po nich už David mluví jako král.

(d) Mohou být odezvou (variací) Hospodinova výroku z Mojžíšovy písně (Dt 32,39) a otázky z Iz 44,8.

(e) Obsahují čtyři Boží jména, tzn., že cíleně a soustředěně směřují posluchačovu pozornost výlučně na Hospodina.

²⁶ Poběhnu za vetřelci. Na každý den 1955, str. 187.

(f) Jsou postaveny jako argument. Je to již pošetě v žalmu (po 18,22.23.28.29.30). David zde posmě (po 18,18.20.22.23.28.29.30) zdůvodňuje Hospodinovu aktivitu, a to nyní Hospodinovu ochranu, tj. fakt, že Hospodin je štítem (18,31). Argumentem je otázka, resp. dvě otázky po Bohu, po jeho vyvýšenosti a nesouměřitelnosti. Nepřímo se tedy argumentuje opět Hospodinem, a sice jeho postavením: Hospodin je štítem, protože není nikdo jiný jako on.

„³³Bůh, který mě opásává statečností a mou cestu činí dokonalou...“ (Ž 18,33)

Zde Davidova výpověď o sobě i o Hospodinu přestává mít jen existenciální rozměr. Vyznání „*Bůh mě opásává silou*“:

(a) Je nakročením do jiného typu svědectví o Bohu, o jeho jednání ve prospěch Davida. David zde vyznává, že si jej Bůh připravuje (začíná připravovat) pro uskutečnění úkolu, který David má: vysvobodil (zachránil) jej proto, aby David mohl realizovat Hospodinovy záměry. David si uvědomuje, že vysvobození není samoúčelné, že byl vysvobozen k nějakému úkolu. Davidova výpověď o Bohu se tedy týká role, do které jej Hospodin postupně uvádí a které se má David ujmout (ustavení Davida králem popisuje i Ž 89,20–38). David se nechává Hospodinem vést a z jeho slov vyplývá, čeho si je o Bohu vědom: že mu důvěřuje.

(b) Je po vyznání v 18,31 druhým zásadním sdělením o Bohu, označeném zde výrazem *háel* (práve tento Bůh).

(c) Objeví se v 18,40 (bude duplikováno) jako modlitba.

(d) Představuje předěl – přechod od náboženské k vojenské terminologii (válka je ostatně součástí bohoslužby v té době). Tato následující část žalmu (18,33nn) se bude od předchozí lišit bitevní, bojovou terminologií. Válečná terminologie v náboženském (bohoslužebném) textu avizuje, že vítězná válka, kterou David se svými nepřáteli svede (18,35–43), bude mít rysy války svaté.

Druhá část Davidova svědectví o Bohu má jiný záměr. Bůh, jehož „*cesta je dokonalá*“ (18,31), „*činí dokonalou cestu*“ Davidovu. Dělá to, čím sám je, a současně uvádí Davida do souladu se sebou samým.

Ž 18,33 má v 2S 22,33 poněkud jiné znění: „*Bůh je má záštita pevná a vodí mě cestou dokonalou.*“

„³⁴ten dává mým nohám hbitost laně, na mých posvátných návrších mi dopřává stanout, ³⁵učí bojovat mé ruce a mé paže napnout bronzový luk.“ (Ž 18,34.35)

„*Na mých posvátných návrších mě staví do pozoru.*“ Posvátná návrší jsou Davidova (nikoli Hospodinova). To vyvolává určité rozpaky. Kdyby šlo jen o posvátná návrší (nikoli Davidova), pak zde lze slyšet odezvu Mojžíšovy písně (Dt 32,13) a Abakukova žalmu (Abk 3,19; Iz 58,14). Posvátná návrší je bohoslužebný prostor, často spojený s úctou jiným bohům (v Izraeli na nich probíhal heterodoxní nehospodinovský kult – 1Kr 11,7; 15,14 aj.). Předložka *al* může znamenat i „*nad*“. To by znamenalo, že David je mimo náboženský prostor a zde Hospodin Davida připravuje na přijetí rozkazu, tj. úkolu, který má pro něj připravený a k němuž jej cvičí (o tom Ž 18,33–37). Hebr. sloveso *a-m-d* (stát v pozoru) patří do vojenské terminologie a opět evokuje svatou válku.

Zmínka o lani zase odkazuje mimo hospodinovský kult: laň představuje posvátné zvíře chetitské bohyně lovu Rutas nebo posvátné zvíře Měsíce.

Ž 18,35 je další (po 18,33) doklad toho, že si je David vědom své role (výrazem této role je jednání s nepřáteli – 18,38.39), že si je vědom Hospodinova jednání, kterým jej do této role uvádí. Hospodin Davida činí být schopný svést svatou válku, eschatologickou (tj. poslední) bitvu (viz 18,35–43).

„³⁶Podal jsi mi štít své spásy, tvoje pravice mě podepírá, tvá mírnost mé síly rozmnožila.“ (Ž 18,36)

Ž 18,36 potřeťi mluví David o štítu (18,3.31) v souvislosti s Bohem: Bůh, který je štítem, také štít dává, tj. chrání Davida svou spásou. Spása je zde slovem s širokým a mnohovrstevnatým obsahem:

není to jen záchrana (tedy zkušenost přežití smrti), ale také ochrana, nový stav (postavení) a metafora pro budoucnost.

Místo slova „*tvá mírnost*“ má 2S 22,36 „*tvá péče*“.

„³⁷Dals volnost mým krokům, nohy se mi nepodvrtnou.“ (Ž 18,37)

Poprvé David pomocí předložky „*pod*“, hebr. *tachat* vyjadřuje, že již se cítí být nahoře. Navazuje tím na svou předchozí výpověď z 18,20 o Hospodinu, že jej vyvedl k šíři (volnosti, oboje hebr. *r-ch-b*). Předtím (18,20) to o Hospodinu konstatuje, nyní to s Hospodinem sdílí: „*rozšiřuješ pode mnou mé kráčení*“, ve smyslu, že mu Hospodin dává (vytvořil) prostor, v němž se může pohybovat. To znamená, že to přijal za své.

„³⁸Budu stíhat nepřátele, dopadnu je. Nevrátím se zpět, dokud je neudolám.“ (Ž 18,38)

David referuje o tom, že začal jednat²⁷ (až dosud referoval jen o jednání Hospodinově vůči sobě), a to se zvláště razancí (demonstruje, že má sílu). Kuráž, bojovnost a snaha o satisfakci (pomstu) je nový tón v Davidově řeči. Jde o čtvrtý následek Hospodinova vysvobození: Hospodinova intervence dodala Davidovi sílu (jak následně David vyjadřuje ve své modlitbě – 18,40.41) začít s nepřáteli jednat, nastolit právo a spravedlnost neboli ujmout se vlády, vzít věci do svých rukou (realizovat Boží soud – den Hospodinův). Ten, kdo prosazuje spravedlnost, je vládce (vláda = zajištění spravedlnosti). V kontextu Ž 2,8.9.12 je to však také následek Hospodinova zaslíbení, realizace úkolu (Ž 18 je odezvou Ž 2). David získal nad nepřáteli převahu (to avizoval již v Ž 18,30). Už jim není vydán napospas, již není bezmocný. Získal sebevědomí a je schopen poradit si sám (vzít věci do svých rukou) – osamostatnil se. Je tedy schopen (v moci Hospodinova vysvobození) se svým nepřátelům postavit. To je třeba interpretovat nikoli nutně jako pomstychtivost (srov. 18,48), nýbrž tak, že David se chystá (pokouší) projevit svou spravedlnost, vyvodit z rozpoznání své spravedlnosti (viz 18,21–25) následky. A vzhledem k tomu, že podobně prosazuje spravedlnost Bůh vůči svému lidu (viz Dt 32,23–25.41.43), tak David jedná jako Bůh (vždyť Bůh je v něm a on v Bohu). Likvidace nepřátel patří do kompetence krále. To znamená, že David začíná vládnout – ujal se vlády. Změna Davidova postoje (obrat) je tedy projev jeho spravedlnosti (prosazení práva, potrestání vinných) jako krále. Ovšem vposledu jde o další výraz Hospodinova jednání (srov. 18,40b.41), nyní však již projevovaného prostřednictvím člověka (krále).

Potřetí v žalmu (po 18,4.18) David zmiňuje svůj problém – nepřátele. Nyní svou předchozí výpověď o nich násobí. Předtím sdělil, že nad nimi má převahu Hospodin (18,4.18), nyní už tu převahu má sám David, který je vůči nepřátelům ve stejné pozici jako Hospodin (je na straně Hospodinově, s Hospodinem v souladu). Tuto svou převahu vyjadřuje David útokem na ně. Na to jej připravil Hospodin. Kvůli tomu jej Hospodin opásal statečností a naučil bojovat (18,33.35.40). David zde popisuje svůj boj, resp. výsledek tohoto boje, své vítězství. Boj, který David jako král (mesiáš) vede, je svatá válka. Davidova řeč o sobě (autoreferát, *ich-forma*) prozrazuje sebevědomí, ovšem jiného druhu, než David projevil v 18,21–25.

„³⁹Rozdrtím je, že už nepovstanou, pod nohy mi padnou.“ (Ž 18,39)

Ž 18,39 je duplikací (násobením) Davidovy výpovědi o jeho nepřátelích, představuje umocnění svědectví o síle a převaze, kterou Hospodinovým vysvobozením David získal. Tento motiv, který bude ještě v 18,41b, v 18,43 a v 18,44c.45 opakovan, má rysy věštby: David spatřuje budoucnost nepřátel, zná jejich perspektivu (a opakovaně to dosvědčuje – 18,41c.43.44c–46). Současně je tento motiv

²⁷ Svě jednání zde popisuje třemi imperfekty.

předzvěstí eschatologické doby – konečného mesiášova vítězství nad nepřáteli jako symptomu Boží vlády (Božího království).

Podruhé David vyjadřuje svou nadřazenost pomocí předložky „*pod*“, hebr. *tachat*: má pod sebou („*pod nohama*“ – nohy viz také 18,34.37) své nepřátele. Ilustruje tak výpověď o Hospodinově jednání, jak ji formuluje Channa v 1S 2,8.9 (předtím byl David v opačné pozici – pod svými nepřáteli). Vzápětí (18,40) pomocí téže předložky sdělí: „*pode mnou jsou ti povstávající*“ (o nich ještě v 18,49). Tím zprávu o své převaze duplikuje (umocňuje). Naposled předložku použije v 18,48 v pohrdavé větě: „*národy hovoří pode mnou*“. Možná tím znovu vyjadřuje, že je ve stejném postavení, jako Bůh (že je s Bohem v souladu), který má „*mračna pod nohama svýma*“ (18,10).

„⁴⁰Opásals mě statečností k boji; ty, kdo povstávají proti mně, sám srazíš.“ (Ž 18,40)

David opakuje Hospodinu to, co o něm předtím sám řekl: „*opásals mě statečností*“ (18,33). Duplikací a modlitbou tuto skutečnost vyzdvihuje. David ve své modlitbě vyjadřuje, že zdrojem jeho kuráže (subjektem jeho jednání) je Hospodin, ba že potrestání nepřátel (svatou válku) vlastně provede Hospodin (skrže Davida – viz 18,41) sám. I satisfakce (viz 18,38.39) je tedy Hospodinovo dílo: modlitba tedy obsahuje výpověď o Hospodinu (vyznání víry) jako vůdci (rozhodujícím činiteli) ve svaté válce. O válce mluví David podruhé (18,35 – na obou místech je hebr. *l-milchamá*) – podruhé tedy (nyní v modlitbě Hospodinu) David sděluje, že si je vědom svého úkolu vést svatou válku.

„⁴¹Obrátil jsi na útěk mé nepřátele, navždy umlčím ty, kdo mě nenávidí.“ (Ž 18,41)

Davidovo svědectví o Hospodinově jednání je zde spojeno se svědectvím o své vlastní odvaze a schopnostech založených na tomto Hospodinově jednání. To nevypovídá jen o souladu Davidova jednání s Hospodinovým, ale také o jejich spojení. David zde v modlitbě propojuje předchozí výpovědi o nepřátelích, tedy vyznání, že Hospodin má nad nimi převahu (18,4.18), a své svědectví o své převaze (18,38). Z tohoto spojení vyplývá, že Davidova převaha je výrazem převahy Hospodinovy: převahu nad nepřáteli dal Davidovi (do této pozice nad nimi jej uvedl) Hospodin. To pak duplikuje v 18,49 (podobně 89,23.24). Zpráva o postavení nepřátel je pozadím, na kterém se zobrazuje Davidův vzestup.

Výpověď o Hospodinu přechází ve výpověď o Davidovi (modlitba přechází v autoreferát – ich-formu), která je pokračováním jeho slov z 18,38.39 a bude pokračovat ještě v 18,43. Je to další upozornění na součinnost Davida s Hospodinem. David ve své modlitbě sdílí s Hospodinem to, že s ním Hospodin počítá, že jej Hospodin učinil králem (18,41a). To vyjadřuje metaforou, že mu Hospodin podmaňuje lidi, použitou ještě v 18,48. Současně znovu (po 18,38.39) vyjadřuje, že se svého úkolu ujímá (18,41b).

Tato modlitba představuje další zvrat v žalmu. Až dosud David v modlitbě s Hospodinem sdílel to, že je příjemce (objekt) Hospodinova působení (tak i 18,40.41a²⁸). Nyní mu sděluje, že jej postavil na nohy (18,41b) a stal se subjektem jeho vlastního jednání (18,40b): v této modlitbě David dává najevo, že přestává být pouhým konzumentem Hospodinovy intervence (vysvobození). Dostává sílu samostatně jednat (vládnout) a jeho jednání bude následkem jednání Hospodinova (18,40b.41a). Sděluje Hospodinu, že zná Hospodinovo postavení i svou roli, svůj úkol a že jej uskuteční (uskutečňuje). David si je vědom toho, že Hospodin s ním počítá (viz 18,33.35.36.40), tzn. i toho, k čemu jej Hospodin volá a co skrže něj Hospodin uskutečňuje. Zjištění o tom, že Hospodin Davida připravil k jeho vlastnímu jednání, tzn., že se stal subjektem jeho jednání (jedná v něm a skrže něj), sdílí David s Hospodinem ještě v následující modlitbě (18,44).

²⁸ O povstávajících (hebr. *qamaj*) také v 18,49.

„⁴²Budou volat o pomoc, a nespasí je nikdo, volat k Hospodinu, ale neodpoví.“ (Ž 18,42)

Verš má povahu věštby. Je to doklad toho, že David svůj úkol (18,41) vykoná pečlivě, důkladně, pořádně (viz také 18,43). Následkem svaté války je, že nepřátelé již nemají žádnou šanci. Zásah proti nim (18,38.39.41b) znamená jejich definitivní konec (18,42.43) a je předzvěstí, symptomem eschatologické doby. Kromě toho, že David ví o perspektivě, budoucnosti, údělu nepřátel, rozumí také jednání (reakci) Hospodinově – ví, co Hospodin učiní. Konkrétně ví, že Hospodin bude s Davidem jednat v souladu: když nepřátelé nic nepořídí s Davidem, tak ani s Hospodinem.

„⁴³Roztluču je, budou jako prach ve větru, smetu je jak bláto z ulic.“ (Ž 18,43)

Ž 18,43 navazuje na 18,41b a 18,38.39 (opakované zdůrazňování následků svaté války) jako realizace zaslíbení plynoucí z Hospodinova výroku v 2,9.12. Formulace „roztluču je jako prach na tváři Duchá“ opět naznačuje, že nejde o pouhou likvidaci, ale o výraz Hospodinova soudu, součinnost s Hospodinem, o Hospodinovu blízkost v tomto dění.

Místo slovesa „smetu“ má 2S 22,43 „pošlapu a podupu je“.

„⁴⁴Dals mi vyváznout z rozbrojů lidu, vůdcem pronárodů jsi mě ustanovil. Sloužit bude mi i lid, který jsem neznal.“ (Ž 18,44)

Davidova modlitba navazuje důrazem na Hospodina jako subjekt svého jednání na předchozí modlitbu v 18,40.41. Modlitba představuje Davidovu první rekapitulaci. Je výpovědí o Hospodinově jednání, o jeho dvou činech²⁹ vyjádřených dvěma slovesy („vyproštuješ mě a kladeš mě“). Má proto dvě části: vyznání o Hospodinově vysvobození (týká se Davida jako člověka, má existenciální rozměr a David je pasivní) a ustanovení Davida vládcem národů (týká se Davida jako krále, má politický rozměr a David je aktivní, srov. Ž 2,8.9), které má analogii v Ž 89,28.

Věta o tom, že Davidovi slouží (budou sloužit) neznámé národy, je paralelní k předchozí větě o tom, že David má postavení hlavy pronárodů. Obě věty představují další posun ve výpovědi žalmu – jeho eschatologizaci (podobně také 18,45), byť v pozadí může být narážka na konkrétní historickou situaci (viz 2S 8,1–14). David se stává králem světa, eschatologickým vládcem (modelem, předjímku tohoto vládce – mesiáše). To bude znovu připomenuto v 18,45 a v 18,51.

Výpověď o lidu je v 2S 22,44 konkrétní: zde je „lidu mého“, což je narážka na Izrael jako nepřítele Davida! Ve 2S 22,44 se také nemluví o ustanovení Davida, ale o jeho střežení.

„⁴⁵Na slovo mě uposlechnou, cizinci se budou vtírat do mé přízně.“ (Ž 18,45)

Davidovo svědectví o jeho postavení představuje další rozvinutí (násobení) výpovědi o jeho nové pozici vládce (viz 18,43 a 18,38.39) vůči svému okolí, konkrétně vysvětlení toho, co znamená, že mu budou sloužit národy, které nezná (18,44c). Vysvětluje tak svým posluchačům, co předtím v modlitbě (18,44b) řekl Bohu, a završuje tím svou předchozí řeč o své spravedlnosti (18,21.25) a jejích projevech (18.38.39.43). Je to však svědectví o jiném (novém) rozměru jeho (nad)vlády, než byl ten v 18.38.39.43. Zatímco předtím hovořil jen o likvidaci nepřátel, nyní hovoří o subordinaci cizinců, resp. o své pozici (převaze) nad nimi. Jeho řeč je sebevědomá (podobně jako v 18,21–25). David mluví s autoritou a svrchovaně. Zmínka o cizincích podtrhuje eschatologickou povahu Davidovy vlády, tedy jeho univerzální vládu jako mesiáše nad celým světem.

V 2S 22,45 jsou oproti Ž 18,45 prohozené věty.

„⁴⁶Cizinci jak tráva zvadnou, vypotácejí se ze svých hradišť.“ (Ž 18,46)

²⁹ Podobně v 1S 2,8. Tyto dva základní Hospodinovy činy také dělí žalm na dvě části: vysvobození 18,2–31 a vyvýšení 18,32–50.

Verš je duplikací motivu z 18,42 (věštba): David zná perspektivu nepřátel (tedy to, že nemají budoucnost) a cizinců (jsou bezmocní a Davidovi vydáni napospas). Řeč má zde opět charakter věštby, soudního ortelu a současně vypovídá o Davidově jasnozřivosti: on totiž cizince ovládá (18,44c.45).

„⁴⁷Živ je Hospodin! Buď požehnána moje skála, vyvýšen buď Bůh, má spása!“ (Ž 18,47)

Vyznání víry může být odezvou Hospodinova výroku z Dt 32,40. Obsahuje motivy z Ž 18,3 – duplikuje slova „skála má, spása má“. Ke slovu „skála“ doplňuje 2S 22,47 výraz „spásná“ (že bude David Hospodina nazývat výrazem „spásná skála“, formuluje Hospodin v Ž 89,27). David zde mluví již jako král a vypovídá tím o sobě, jakým bude králem – na Hospodina zaměřeným vyznavačem a ctitelem Hospodinovým: svým kralováním bude vypovídat o Hospodinu, vyvyšovat jej.

„⁴⁸Bůh, jenž mě pověřil vykonáním pomsty, národy mi podrobuje.“ (Ž 18,48)

David jako král formuluje svůj program, tj. úkol, k němuž jej Hospodin povolal: „Bůh mě pověřil vykonáním pomsty.“ Zde David vysvětluje, proč v 18,38.39 a v 18,43 začal mluvit bojovně, proč spustil svatou válku. Znovu tak označuje Boha za subjekt (zdroj) svého jednání a popisuje jej termínem *háel* (právě tento Bůh), stejně jako v 18,33 a v 18,31. Toto vyznání víry tak patří mezi stěžejní výpovědi o Bohu v Ž 18. Spojitost Boha s pomstou formuluje Bůh v Mojžíšově písni (Dt 32,35.41.43) a zejména v Nahumově žalmu (Na 1,2). Větu „a říká (že) národy (jsou) pode mnou“ nebo „on rozmluví národy pode mnou“ (ČEP: „národy mi podrobuje“) má 2S 22,48 v podobě „způsobuje sestoupení národů pode mě“. Tato formulace je bližší výpovědi v Ž 18,41 (oba verše spojuje formulace „dal mně“), kterou David vyjadřuje, že to byl Hospodin, kdo jej ustanovil vládcem (dal mu převahu).

„⁴⁹Vysvoboditeli od nepřátel, pozvedáš mě nad ty, kdo proti mně povstávají, ty mě násilníku vyrveš.“ (Ž 18,49)

Druhá Davidova rekapitulace (po 18,44) má opět podobu modlitby (je určena Hospodinu). David Hospodinovo jednání vůči sobě shrnuje (je to jednání, které má na Davida existenciální dopad) a opět charakterizuje dvěma slovesy³⁰, ovšem jinými a v jiném pořadí, než užil v 18,44:

(a) Nejprve použije sloveso, jímž charakterizuje svou roli (úkol). Je to sloveso r-v-m, jímž popisuje změnu svého společenského postavení – pozvednutí a jímž předtím (18,47) charakterizoval Hospodina jako Boha vyvýšeného. Vyvýšený Bůh vyvyšuje Davida, tj. uvádí jej k sobě, na svou úroveň a do souladu se sebou. Současně je David Bohem pozvednut nad ty, kdo proti němu povstávají (hebr. *qamaj*), je tedy nad nimi (o nich již v 18,40). Žalmista pak tutéž skutečnost (vyvýšení Davidovo) vyjádří (podtrhne) ve svém závěru slovesem zvětšit (hebr. g-d-l 18,51).

(b) Pak použije sloveso, jímž popisuje svou existenciální zkušenost (hebr. n-c-l), tedy stejné sloveso, jakým žalmista v 18,1 a jakým sám David v 18,18 popsal Hospodinovo vysvobození (svou záchranu). Žalmista pak opět tutéž skutečnost vyjádří ve svém závěru formulací „prokazuje milosrdenství“ (18,51).

Hospodina samotného oslovuje stejným slovem jako ve své první modlitbě: „vysvoboditeli můj“ (hebr. *m-paltí*), protože dal Davidovi vyváznout (hebr. p-l-t 18,44). Je to po 18,47 další připomenutí (zdůraznění) této modlitby v závěru Davidovy písně. Na tomto Hospodinově činu (hebr. p-l-t) je všechno působení Davida jako krále postaveno.

David zde znovu (naposled) připomíná svůj problém – tím jsou ti (nepřátelé), kdo proti němu povstávají (viz 18,40). Nepřipomíná to ovšem jako problém, ale jako doklad Hospodinova vítězství a moci.

³⁰ Jak již bylo uvedeno u 18,44, tyto dva základní Hospodinovy činy také dělí žalm na dvě části: vysvobození 18,2–31 a vyvýšení 18,32–50.

„⁵⁰*Proto ti vzdám, Hospodine, mezi pronárody chválu, budu zpívat žalmy tvému jménu.*“ (Ž 18,50)

Závěr Davidovy poslední modlitby je postaven jako následek (začíná spojkou „proto“): Příčinou Davidova vzdávání chvály a zpívání je Hospodinovo jednání (Hospodin je subjekt Davidova počínání), konkrétně toho, že Hospodin Davida vysvobodil, pozvedl a zachránil (18,49). David zde znovu (po 18,47) představuje svůj program: jeho vláda bude mít podobu bohoslužby. Cílem jeho vlády je opěvování jména Hospodinova a vzdávání díky Hospodinu (hebr. j-d-h). David, který zde není sám za sebe, ale za Hospodina, vládne tak, že vyvyšuje Hospodina a současně šíří povědomí (známost) o Hospodinu. Obě věty „*chválu vzdávám Hospodinu*“ a „*budu zpívat žalmy tvému jménu*“ se objevují již v závěru Ž 7 (7,18). Ž 18,50 je citován v Ř 15,9 jako doklad působení Krista krále mezi pohany, resp. doklad toho, že působením Krista pohanské národy budou slavit Boha. Pavel patrně vnímá Ž 18 v christologickém smyslu.

„⁵¹*Velká vítězství dopřává svému králi, prokazuje milosrdenství svému pomazanému, Davidovi, a jeho potomstvu navěky!*“ (Ž 18,51)

Žalm končí žalmistovou (spíše než Davidovou) výpovědí o Hospodinu (teologie), o jeho jednání vůči Davidovi³¹ (o Davidovi jako objektu Hospodinova jednání) – charakteristikou Hospodinova jednání vůči svému mesiáši. Hospodinovo jednání shrnuje dvěma slovesy: „*on způsobuje zvětšení záchrany krále svého a tvoří milosrdenství pro svého mesiáše*“ (srov. 20,7). Těmito slovesy opět spojuje dvě témata žalmu: úkol a existenciální záchranu. Žalmista tak opakuje rekapitulaci Davidovu z 18,49. Výpověď o tom, že Hospodin „*tvoří milosrdenství pro svého mesiáše*“, je třeba číst v návaznosti na slova Davidovy modlitby „*s milosrdným ty se rozmilosrdňuješ*“ (18,26). Obě věty jsou paralelní. Žalmista zde sděluje nejen to, že tím milosrdným je David (mesiáš) – Hospodin jej činí milosrdným, ale také to, že mesiáš bude nalézat kolem sebe (sklízet) milosrdenství Hospodinem vytvořené.

Poslední slova „*a k potomku jeho až navěky*“ vypovídají o eschatologickém nasměrování výpovědi žalmu, o namíření do budoucnosti, o zacílení na mesiášova (Davidova) potomka (hebr. *zera*). Mesiášský závěr navazuje na eschatologizaci v 18,44.45 a je odezvou zaslíbení z 2S 7,12 a z Ž 89,29.30.37.38.

Postupné upřesňování výrazu „*král Hospodinův*“ = „*mesiáš Hospodinův*“ (srov. 2,2.6) = „*David a potomek jeho*“. Zatímco v nadpisu je zmínka o Davidovi na počátku a pak teprve o Hospodinově vysvobození jej, v závěru je to naopak: nejprve o Hospodinově aktivitě a nakonec o Davidovi jako modelovém a eschatologickém králi. O novém Davidovi jako mesiáši, viz Ez 34,23.24; 37,24.25.

Jak David o Bohu mluví? Jako o vládci – tak jej vnímá. Boží vláda je líčena obrazy boje. Hospodinova teofanie má podobu zásahu do života (ve prospěch) toho, v němž našel zalíbení, a to proto, aby jej uvedl do pozice, v níž bude prosazovat spravedlnost, tedy vládnout (do pozice vládce). V tomto smyslu představuje Ž 18 intronizaci mesiáše, který zde (podobně v Ez 34,23.24; 37,24.25) má jméno David.

Výpověď o králi je zde jiného druhu, než je v královských zákonech (Dt 17,14–20; 1S 8,11–18). Je to výpověď vycházející ze svědectví o Hospodinově činu, tedy jakási teologie krále: hospodinovský král je postava vzešlá z Hospodinova činu. Jeho existence je jednak výpovědí o moci Hospodinova činu, jednak tato postava vybočuje ze souřadnic společensko-politických a stává se postavou mesiášskou. V tomto smyslu jde o teologii mesiáše. Král, resp. mesiáš, je ilustrací Hospodinova činu – vysvobození.

Použitá literatura

Starý zákon. Překlad s výkladem (PřV), svazek 9. Praha 1975.
SEDLÁČEK Jaroslav: *Výklad posvátných žalmů*. Praha 1900.

³¹ Liturgický závěr připomíná sliby vítězství a záchrany dané davidovské dynastii Ž 89,2.3.29.30; 1S 2,10. Jeruzalémská Bible 901.

Stvořitelický hymnus jako hermeneutický klíč ke Starému zákonu

Jiří Beneš

V e své řeči se nebudu zabývat stvořením jako jevem, ale první zprávou o stvoření a její funkci, rolí v kánonu Starého zákona, tedy tím, jak nám tento text pomáhá orientovat se ve zvěsti Starého zákona a rozumět jeho důrazům. Půjde o literární rozbor textu¹ a upozornění na jeho závažnost. O faktu, že Hospodin je Stvořitel světa, se ve Starém zákoně lze dočíst na několika místech². Všechna tato místa spojuje jednak hymnický způsob prezentace zprávy o stvoření, jednak vyznání jistoty, že stvoření je dílem Hospodina, Boha, který Izraelce vyvedl z Egypta (na některých místech se pro oba činy používá podobná či přímo totožná terminologie a výpověď o obou činech v sebe přechází³). Že to Hospodin udělal, o tom autor starozákonní látky nepochybuje. Kdy to udělal, jej nezajímá. Jak to udělal, autor neví a nesnaží se to ani zjistit. Soudíme tak z toho, že všechny zprávy o stvoření buď pracují s Hospodinovým činem (srov. Iz 45,12; 48,13 nebo Ž 8), nebo s jeho slovem. Texty, které o stvoření vypovídají, jsou pozoruhodné těmito důrazy:

(a) Ž 74, 89 a 104 mají tři znaky: (1) zpráva je formulována jako modlitba, tedy sdělení určené Hospodinu (nikoli pro poučení, tj. informování posluchače) – bohoslužebná řeč (tak i Ž 148); (2) používá mytologickou terminologii⁴; (3) stvoření je popisováno jako sled Hospodinových činů podobně, jako je tomu i v Gn 2.

(b) Jb 38 a 39 je svědectví Stvořitele o stvoření (činem), tedy Hospodinova přímá řeč (výrok) o svém vlastním jednání.

¹ Nikoli však o exegezi kapitoly ani o výklad. Ten viz např. PROCKSCH Otto: *Die Genesis*. Leipzig 1924. JACOB B.: *Das erste Buch Tora*. 1934. RABAST Karlheinz: *Die Genesis*. Berlin 1951. RAD Gerhard von: *Das erste Buch Mose*. Berlin 1974. WESTERMANN Claus: *Genesis I-II*. 1983. V češtině: *Starý zákon. Překlad s výkladem. První kniha Mojžíšova*. Svazek 1, Praha 1968. A pozapomenutý, nedoceněný, ale výborný: ŽÁK Vladislav: *Na počátku. Výklad knihy genesis*. Praha 1990. Ve slovenštině: *Komentáre k Starému zákonu. I. zväzok. Genesis*. Dobrá kniha Trnava 2008 (dále jen KSZG).

² O stvoření zřejmě neměl tehdejší člověk (ani pisatelé Starého zákona) jednoznačnou představu. Víc než „jak“ je zajímalo „kdo“ tvoří. Prof. Bič před více než půlstoletím kladl otázku jinak: „Pisatelé Pisma neřešili otázku, jak vznikl svět“, ale „otázku, proč vznikl svět“. A odpovídá na to: „Vedoucím motivem při stvoření byl zájem spasitelský.“ BIČ Miloš: *Starý zákon o stvoření*. Křesťanská revue 1953, str. 142 (č. 4–5).

³ Viz Ž 74; 104; 136; Iz 51,9.10.

⁴ Ta se objevuje i v jiných textech souvisejících s výpovědí o stvoření: Ž 68; Iz 27,1; Abk 3,8; Am 9,2.3; Jb 40 a 41 (podle KSZG 89).

(c) Př 8 je svědectví o stvoření z úst autentického svědka, který byl při tom (opět svědectví o Hospodinových činech).

(d) **Gn 1** je jediné svědectví o tom, že Hospodin vše stvořil mluvením⁵. To jej činí mimořádným a v rámci výpovědi o stvoření ve Starém zákoně výjimečným textem. Závažnost tohoto svědectví je dále umocněna ještě tím, že je na něj upřena výrazná pozornost předřazením jej před ostatní texty Starého zákona (vytčení před závorku). Je to první (ze všech textů nejdříve uvedené) sdělení Starého zákona. U Starého zákona platí, že se na počátku textu vždy objevují jeho základní a stěžejní (klíčové a rozhodující, prostě nejdůležitější) informace. A závažnost Gn 1 je násobena také její strukturou a dále bude v textu Starého zákona zvyrazňována rozvíjením motivů z Gn 1 vzešlých. Můžeme tedy Gn 1, tzn. právě zprávu o Hospodinu Stvořiteli, považovat za jedno z nejzávažnějších svědectví, resp. jednu z nejdůležitějších výpovědí Starého zákona o Hospodinu. A my se dále budeme pokoušet zjistit, proč právě tento text stojí na počátku Bible. Nač upozorňuje? Čeho si je třeba po přečtení Gn 1 všimnout při další četbě Starého zákona? Co je třeba registrovat? Na to se pokusíme dále odpovědět.

Text, tj. obsah Gn 1, dobře známe. Pokusíme se však nyní číst Gn 1 tak, jako bychom ji četli poprvé, a necháme se k obsahu sdělení, k jeho zvěsti a důrazům dovést signály přítomnými jen v tomto textu samotném. Jinými slovy: k tomu, **co** je v Gn 1 řečeno, vyjdeme od toho, **jak** je to řečeno. Půjdeme od formy sdělení k jeho obsahu. Způsob napsání nás totiž upozorňuje na to, co jako posluchači máme zaslechnout, co nám nesmí uniknout. Jak je tedy Gn 1 napsána a oč v tomto textu jde? Jaké má text formální znaky? Jakým způsobem se v něm určité věci zdůrazňují?⁶

Podíváme-li se na to, jak text zprávy o Hospodinu Stvořiteli vypadá, zjistíme dvě skutečnosti nápadné na první pohled: (a) obsahuje dva typy výpovědí, tj. přímé a nepřímé řeči⁷; (b) určité formule (věty) se poměrně často opakují. Opakování je vždy nápadné a v mluveném projevu je to způsob, jak na určité prvky upozornit či je zdůraznit. Díky opakujícím se větám např. víme, že zpráva o Hospodinu Stvořiteli má šest, resp. sedm částí (oddílů, odstavců). Ty jsou od sebe odděleny opakující se větou „*a byl večer a bylo jitro den ...*“. Každá část je tedy pojata jako výpověď o jednom dnu týdne. Popis každého dne je stejnou větou nejen ukončen, ale také začíná (a později ještě zjistíme, že zpráva o dění v každém dnu má také stejnou strukturu). Každá ze šesti částí totiž začíná úplně stejnou větou, které říkáme uvozovací, protože uvozuje přímou řeč, a zní: „*A řekl Bůh*“⁸. Není tam však šestkrát, nýbrž desetkrát⁹. Je to nejčastěji opakované sdělení. Deset uvozovacích vět uvozuje deset Hospodinových výroků. Božím slovem není ona uvozovací věta, ale výrok, který uvozuje. Ve zprávě o Hospodinu Stvořiteli tak máme před sebou první desatero, a sice desatero Hospodinových výroků¹⁰.

Za každou uvozovací větou je citován jeden Hospodinův výrok. V první, druhý, čtvrtý a pátý den řekl Hospodin jen jeden výrok. Ve třetí den dva a v šestý den čtyři. V sedmý den neřekl nic. Deset Hospodinových výroků však není konečný počet Hospodinových sdělení, která ze Stvořitelského hymnu slyšíme. Je jich mnohem víc. A nejsou uvedena jen větou „*A řekl Bůh*“, nýbrž také větami: „*a poželhal Bůh*“, „*a pojmenoval*“. V první den tak Hospodin pronese tři sdělení, ve druhý den dvě, ve třetí den čtyři, ve čtvrtý den jedno, v pátý den dvě a v šestý den čtyři, tj. celkem zde máme sbírku šestnácti Hospodinových promluvení, která jsou rozčleněna, resp. zasazena, do šesti dnů.

⁵ Výrokem, slovem; srov. Ž 33,6.9; 148,5 (Am 9,6).

⁶ A pečlivá, pozorná četba textu, neboli studium formy sdělení, pak nás posluchače (čtenáře) dále upozorní na to, co je v popředí vypravěčova zájmu, co považuje za nejdůležitější, na čem mu záleží, a co proto nesmíme my jako posluchači přehlédnout. Půjde tedy o zásadní otázku: Je to, co pisatel textu má za nejdůležitější sdělení, kompatibilní s tím, co jako nejdůležitější z tohoto textu slyšíme my posluchači?

⁷ Ve všech slokách budou dva aktéři (mluvčí, hlasy): Hospodin a vypravěč.

⁸ „*Je to říkání bez vnějšího úsilí, a proto přímo opak každého zařikávání*“, kterým podle *Památníku memfiské teologie* stvořil bůh Ptah vše. Použití slovesa a-m-r (informovat) místo slovesa d-b-r („*proslovit a tím někoho pohnout, aby jednal ve smyslu obsahu slova*“) je tedy výrazem zápasu proti tomuto typu kosmogonie (její odmítnutí). HELLER Jan: *Hlubinné vrty*. Praha Kalich 2008, str. 247.

⁹ Gn 1,3.6.9.11.14.20.24.26.28.29.

¹⁰ Podobně KSZG 62, který zde ovšem vidí narážku na Dekalog, což je nepravděpodobné.

Šestnáct Hospodinových promluvení¹¹ nezpochybnitelně ukazuje, na co je ve Stvořitelském hymnu položen největší důraz: je to zpráva o Hospodinu, konkrétně zpráva o Hospodinově promluvení. Na ní je nejčastěji a soustavně upozorňováno. Touto skutečností je pisatel textu natolik uchvácen, že se nemůže z jejího vlivu vymanit. Je zcela fascinován mocí Hospodinova slova a vystupuje proto jako svědek a interpret této moci. Neinformuje, ale dosvědčuje, zdůrazňuje a ujišťuje. Hospodinovo promluvení předkládá posluchačům (čtenářům) jako velmi důležité, naléhavé sdělení¹². A současně s tím jej upozorňuje na Hospodinovu vůli komunikovat: Bůh chce mluvit a očekává, že mu bude nasloucháno. Jeho partnerem v rozhovoru se stává vše, co stvořil. Zejména je jím člověk, tj. posluchač textu. Tak můžeme říci, spolu s prof. Hellerem, že ve zprávě o Hospodinu Stvořiteli jde o vztah a komunikaci s Bohem¹³.

Uspořádání (výprava) zpráv o Hospodinových promluveních má určitý systém, skoro až jakési metrum. Hospodinova promluvení jsou zde navíc prezentována esteticky velmi působivě. Ukážeme si to na zprávě o prvním dnu (té se ještě budeme věnovat podrobněji). Nejprve je Hospodinův výrok uvozovací větou avizován. Posluchač je upozorněn na to, že přijde cosi závažného, tedy na to, že Hospodin promluví, a to větou „A řekl Bůh“. Vzápětí je Hospodinův výrok citován: „je světlo“ či „bude světlo“¹⁴. Poté je Hospodinovo sdělení zopakováno větou „a bylo světlo“, přesněji „a je světlo“, nebo „a bude světlo“. To již však není součástí Hospodinova výroku. A následně jsme autorem textu (vypravěčem) seznamováni ještě s tím, jaké má Hospodinovo promluvení následky: není už všude tma, tma je oddělena od světla, tma a světlo jsou pojmenovány. To je výklad, rozvedení, interpretace Hospodinova výroku a současně dosvědčení jeho moci vypravěčem. Opakovaně a různými způsoby je tak posluchač (čtenář) upozorňován na to, co nesmí přehlédnout: že Hospodin mluví, a když promluví, okamžitě se něco děje¹⁵. To je zřejmě velmi závažné sdělení, soudě podle toho, že celá zpráva o Hospodinu Stvořiteli právě kolem této skutečnosti stále krouží, neboť Hospodinovo promluvení je avizováno, citováno, opakováno, rozvíjeno neboli interpretováno pomocí následků, které vyvolá. Na několika místech jsou tyto následky ještě zdůrazněny způsobem, který nám čtenářům nesmí při četbě zprávy o Hospodinu Stvořiteli uniknout. Když je totiž ve zprávě o dění ve druhém dnu (Gn 1,7) Hospodinův výrok opakován a rozvíjen, použije se sloveso „činit“, přestože se předtím řeklo, že Bůh jen mluví. To znamená, že Hospodinovo mluvení je činění¹⁶, a z literárního hlediska je sloveso „učinil – činit“ jen rozvedením slovesa „řekl – říká“¹⁷. Když Bůh mluví, tak se něco děje. Bůh jedná mluvením. Jeho slova mají jinou, člověku neznámou a nedostupnou kvalitu. Nejsou to pouhé zvuky a není u nich rozdíl mezi zvukem a činem. Tento důraz na dění vzniklé mluvením Hospodinovým je posluchači zprávy o Hospodinu Stvořiteli připomínán, a to soustavně (opakovaně)¹⁸. V Gn 1 tak

¹¹ **Hospodinovy výroky** lze rozdělit do tří skupin (tři typy Hospodinova promluvení):

– deset, uvedených výrazem *vajjomer* (tvoření, uspořádání) 1.3.6.9.11.14.15.20.24.26.28.29. Počet těchto výroků ve slokách:

1 + 1 + 2 + 1 + 1 + 4. Bůh zde nerozkazuje;

– čtyři, uvedené výrazem *vyjjiqrá* (pojmenování): 1,4 (dva jednoslovné výroky: „den, noc“), 1,8 (jedno slovo „nebesa“), 1,10 (jedno slovo „země“). Tato Hospodinova slova na uvedených skutečnostech jsou zavěšena (lpí na nich) dosud. Počet těchto výroků ve slokách:

2 + 1 + 1 + 0 + 0 + 0. Bůh zde nerozkazuje;

– dva, uvedené výrazem *vajbárek* (požehnání, tj. nabití životodárnou silou) v páté a šesté sloce (1,22.28). Jediné Hospodinovy výroky, které obsahují imperativ (Bůh rozkazuje). Požehnání jsou téměř totožná a je možno je považovat za jeden výrok ve dvou variacích. Pomineme-li jednoslovné výroky, pak je ve stvořitelském hymnu deset Hospodinových výroků. Celkový počet Hospodinových promluvení v jednotlivých slokách: 3 + 2 + 4 + 1 + 2 + 4 (celkem 16).

¹² A stále platí to, že Hospodinovým slovem je jen to, co je jako Hospodinovo slovo zřetelně označeno.

¹³ HELLER: *Hlubinné vrty*, 244.

¹⁴ V hebr. je indikativ, nikoli konjunktiv (a tím ani futurum, ani imperativ), který hebr. nemá. Proto zde nelze mluvit o příkazech, jak v návaznosti na Westermanna nepřiměřeně uvádí ŽÁK (op. cit. 16), nebo KSZG 53–55.62.

¹⁵ A podle svědeckvých proroků ani mluvit nemusel, aby se něco mohlo dít (Jr 10,12; 51,15.16). Podobně mluvení Hospodinovo oslabuje i Heller: „Vše, co tu je, je tu proto, že si to Bůh přál. A to je jádro zprávy o stvoření.“ HELLER: *Hlubinné vrty*, 248.

¹⁶ Pojetí G. von Rada (op. cit.) že ve slovese „činit“ nacházíme stopy mísení dvou odlišných důrazů – motivů, tj. motivu stvoření slovem a motivu stvoření činem, zde nebudu brán v potaz, protože uvedení slovesa „činit“ lze vysvětlit textu (teologicky) přiměřenějším způsobem.

¹⁷ ŽÁK (op. cit. 21) to vztahuje ještě na slovesa „oddělit, dát“.

¹⁸ Jak slovesem „učinit“, tak slovesy „oddělit a dát“ – Gn 1,16.17.21.25.27. Prof. Heller tuto skutečnost formuluje radikálněji: Gn 1 „je pokusem vyjádřit skutečnost, že když si Bůh něco přeje, tak už to tady zkrátka je“. HELLER Jan: *Znamení odkazující k nebi*. Praha, Vyšehrad 2007, str. 74.

nejde jen o upozornění na váhu Hospodinova mluvení, nýbrž také o popis následků tohoto mluvení, o rozkrytí a vykreslení toho, jakou obrovskou moc Hospodinův výrok má, neboli jak mimořádné věci se dějí, když Hospodin promluví.

A to vše je ještě násobeno tím, že zpráva o dění ve druhém, třetím, čtvrtém, pátém a šestém dni má zcela stejnou strukturu. Vždy, tj. šestkrát, je zde tedy avízo Hospodinova promluvení, citace tohoto promluvení, zopakování a výklad, neboli potvrzení následků tohoto promluvení. Jinými slovy řečeno: pisatel textu (vypravěč) pro rozkrytí svého záměru, tj. aby upozornil na nejdůležitější informace, neboli pro akcentování klíčové výpovědi, používá vždy stejné nástroje:

(a) Uvozovací věta („*a řekl Bůh*“ = avízo toho, co přijde) – tou začíná každá nová sloka.

(b) Citace Hospodinova výroku („*je světlo*“). Některé sloky mají víc Hospodinových výroků.

(c) Opakování Hospodinova výroku jako ujištění, že se stalo to, co Hospodin řekne. Zpráva o uskutečnění Hospodinova výroku („*a je světlo*“) má povahu vyznání výry¹⁹.

(d) Výklad Hospodinova výroku. Vypravěč, který Hospodinovo slovo popisuje vždy jako čin, má o Hospodinu zasvěcené informace.

(e) Estetické zarámování: refrén (uzavření sloky a oddělení jí od následující)²⁰.

Pozorný posluchač či běžný čtenář zprávy o Hospodinu Stvořiteli snadno z uspořádání výpovědi o každém dnu týdne pochopí, na co je mu výrazně ukazováno²¹. Šestkrát je upozorněn na totéž, co slyšel v první sloce²². Desetkrát je mu připomínán Hospodinův výrok a šestnáct Hospodinových výroků může skutečně slyšet. Zpráva o Hospodinu Stvořiteli se tím stává výpovědí o obrovském zázraku, který nastává Hospodinovou řečí. A navíc je zde již zcela zřetelné, jak je forma sdělení nezbytná pro pochopení obsahu sdělení. Může pak být ještě nějakých pochyb o tom, co je nejdůležitějším sdělením této kapitoly?

Když víme, že každá část má vlastně úplně stejné schéma, můžeme přejít k obsahu sdělení: co vlastně Hospodin říká? Jaká jeho slova nám ze Stvořitelského hymnu znějí? Nejprve mluví o světle, pak o vodě a nakonec o zemi. Poté znovu o světle, znovu o vodě a znovu o zemi. Jsou zde tři témata (světlo, voda, země), která se navíc zdvojí²³. Zdvojení se užívá tehdy, je-li třeba text učinit působivým, snadno zapamatovatelným, krásným a uspořádaným nebo na něco upozornit. Tak se zpráva o prvním dnu tematicky rýmuje se zprávou o dnu čtvrtém, den druhý s pátým a den třetí s šestým. Dáme-li si to dohromady se stále se opakujícími větami a motivy (rýmování motivů), se zřetelnou strukturou výpovědi o jednotlivých dnech (se stavbou a rozfázováním textu), snadno pochopíme, že věta „*a byl večer a bylo jitro*²⁴ den ...“ má vlastně funkci refrénu²⁵ a celý text tak dostává podobu nádherné (esteticky velmi působivé) básně s výrazným metrem²⁶, která má velmi slavnostní a vznešenou formu²⁷. Nadto každá následující sloka je obsáhlejší než předchozí, tzn., že sdělení jednotlivých té-

¹⁹ Žák proto Stvořitelský hymnus považuje za vynavačský text (ŽÁK, op. cit. 16).

²⁰ KSZG (62–64.84) uvádí jiné názvosloví: „*oznámenie príkazu, príkazná formula, formula splnenia, opisná formula, formula pomenovania (žehnaní), formula schválenia, formula počítania dňa*“.

²¹ V české komentářové produkci na tento důraz upozorňoval V. Žák (např. op. cit. 16–17), ale jeho hlasu žel nebylo v odborných kruzích nasloucháno.

²² V každé sloce je na Hospodinův výrok opakovaně upozorněno a těch slok je šest.

²³ Duplikované motivy (4.–6. sloka) popisují zaplnění prostoru pohyblivými objekty (KSZG 85–86).

²⁴ Refrén tak opakuje základní motiv: omezení (potlačení) starých (tma) a nástup nových (světlo) skutečností. Tato duplikace pak má eschatologický význam: akcentuje výhled ke světlu. Budoucností je vždy jen světlo.

²⁵ Stejně jako věta „*a viděl Bůh, že dobře*“. Třetí typ refrénu „*a je to*“ jen ukončuje (uzavírá) Hospodinův výrok. Tyto refrény nejsou pouhou ozdobnou frází – mají skladebnou, třídící (uspořádávající) funkci.

²⁶ Rytmem, a to „*myslenkovým i slovním*“ (ŽÁK, op. cit. 16). Týž toto metrum charakterizuje slovy: „*liturgická monumentální strohost*“ (ŽÁK, op. cit. 17).

²⁷ Ve čtvrté sloce ještě poeticky výrazně umocněnou úpravou do struktury koncentrického paralelismu se středovou větou: „*Bůh učinil dvě veliké lampy*.“ Podobná struktura (chiasmus) je i v šesté sloce (Gn 1,27). Ke vznešenosti formy a poetickému způsobu vyjadřování napomáhají i poetické bicolóny a trikolóny, jakož i frekvence určitých slov, u níž je nápadné, že tvoří násobky čísla sedm (jejich soupis uvádí KSZG 83–84), tj. čísla, které zřejmě „*poukazuje ... na liturgický význam siedmeho dňa, ktorým je sobota a ku ktorému sa stvorenie uberá*“ (KSZG 84). Žák to poněkud exaltovaně označuje „*mocná, kosmická ... skoro až monotónní liturgie*“ (ŽÁK, op. cit. 16).

mat se postupně upřesňuje, rozvíjí a zdůrazňuje²⁸. Proto se pro ni ujalo pojmenování „**Stvořitelský hymnus**“²⁹. Text je prostě upraven tak, aby byl co nejzřetelnější a nejpůsobivější, aby se v posluchačích dobře uložil³⁰, tedy aby si jej s sebou a v sobě (když jej při bohoslužbě uslyší) posluchači odnesli domů, aby na ně mohl zevnitř působit. Hymnický styl tedy vypovídá o charakteru textu: je to liturgická poezie, hymnická oslava slova Hospodinova, resp. moci jeho slova.

Poté, co jsme na zprávě o prvním dnu demonstrovali uspořádání jednotlivých částí každé sloky, vrátíme se k tomuto textu ještě jednou, abychom si všimli jiné formální danosti, a sice té, která vyplývá z jejího postavení v hymnu. **První sloka** hymnu (1,3–5) – informace o prvním dnu stvoření – je první (v rámci Stvořitelského hymnu) zpráva o prvním činu Hospodina Stvořitele (Gn 1,1 je nadpis!). Obsahuje první upozornění na Hospodinův výrok, který je současně vůbec prvním Hospodinovým výrokem ve Starém zákoně. Díky tomuto postavení první³¹, tj. nejdříve uvedené (ostatním výroky jako určité prisma nadřazené) zprávy ve Stvořitelském hymnu má první sloka a první Hospodinův výrok v ní (stejně jako celý Stvořitelský hymnus) mimořádný a nepřehlédnutelný význam, byť je nejkratší (výrok je jen dvouslovný). Motiv první sloky je navíc následujícími Hospodinovými výroky rozvíjen³². První Hospodinův výrok čtvrtá sloka duplikuje. Světlo je následek Hospodinova promluvení a nemá co dělat se svítícími tělesy na obloze, nýbrž jen s Boží řečí. První, co se stane, když Hospodin promluví, je světlo. Světlo je jenom tam, kde Bůh promluví. Jeho zdrojem je Hospodinův výrok. A světlo je jako viditelné slovo mocné – přemáhá tmu. Tam, kde je světlo, tj. tam, kde Bůh mluví, tam je vidět a tam se dá žít.

Na význam prvního Hospodinova výroku v první sloce Stvořitelského hymnu, resp. na jeho důležitost, je v hebrejském znění upozorněno ještě jiným, a to zcela originálním způsobem. Každý refrén oddělující jednotlivé sloky hymnu končí řadovou číslovkou označující den („*druhý, třetí, čtvrtý, pátý, šestý*“). Jen refrén uzavírající první sloku má číslovku základní „*jeden*“³³. A ta se objevuje ještě ve dvou závažných textech Starého zákona, vždy jako výpověď o Bohu. Nejprve v textu, který Ježíš ve shodě s rabínskou tradicí akceptuje jako „*největší přikázání*“, neboli v tzv. staroizraelském vyznání víry: „*Slyš Izraeli, Hospodin Bůh náš, Hospodin je echad*“ (Dt 6,4). Podruhé je to u proroka Zacharjáše dokonce jako Hospodinovo jméno: „*Hospodin je echad a jeho jméno je echad*“ (Za 14,9). Číslovka *echad* tedy souvisí s Hospodinem, odkazuje na Hospodina a zastupuje jej. Sloka, která je právě touto číslovkou označena, soustředí tedy na Hospodina ve svém závěru pozornost posluchače ještě jednou, tzn. poměrně výrazně. Tento opakovaný zřetel na Hospodina³⁴ je nápadný a kromě samotného vyzdvihování Hospodina a zdůrazňování významu první sloky to ještě umocňuje význam prvního Hospodinova výroku. V tomto smyslu je pochopitelné, proč Raši tuto číslovku v první sloce Stvořitelského hymnu překládá „*deň Jedného a Jediného (Boha)*“ (KSZG 64).

Nejrozsáhlejší sloka s největším počtem výroků je předposlední: dění v šestém dnu věnuje vypravěč největší pozornost a Hospodin je v této sloce nejvíce a nejčastěji slyšet³⁵. Šestá sloka duplikuje a rozvíjí motiv třetí sloky (země).

Prostřední sloky (druhá a pátá)

(a) Popisují nejprve nadzemskou (voda), pak podzemskou (voda) sféru: nebe a podsvětí (viz „*dračí*“ v 1,21) vzniká Hospodinovým promluvením.

²⁸ A graficky tak text nabývá podoby pravidelného obrazce lichoběžníkového typu.

²⁹ Nebo „*hymnus o Stvořiteli*“ KSZG 63, či „*kosmická liturgie*“ ŽÁK, op. cit. 20.

³⁰ „*Tento paralelismus kompozičních prvků dodává próze hymnický ráz, plní úlohu mnemotechnické pomůcky*“ (KSZG 85).

³¹ Hebr. *rišón* znamená hlavní. Hospodinův výrok „*je světlo*“ je tedy jeho hlavní výrok.

³² Sloveso „*je*“ (hebr. *j-hí*) je znovu použito ve výroku druhém (Gn 1,6) a čtvrtém (Gn 1,14), kde je použito také (a opakovaně) podstatné jméno „*světlo*“.

³³ Hebr. *echad*. V podobném smyslu je číslovka použita i u klasifikace čtyř řek v Gn 2,11. Ve Stvořitelském hymnu je však tato číslovka i v Gn 1,9.

³⁴ Po uvozovací větě, citaci jeho slov a vypravěčově vyznání víry.

³⁵ Vypravěčovy vstupy jsou zde poměrně sporé.

(b) Upozorňují na to, že čeho se člověk bojí, to proměňuje Hospodin svým promluvením v životodárné prostředí, do kterého navíc vkládá své požehnání (5. sloka).

(c) Mají specifické kulturní pozadí. Tento **náboženský kontext** stvořitelského hymnu³⁶ vyjadřuje přejímání tehdejšího obrazu světa za účelem jeho vyznavačského přeznačování (nové důrazy), neboli zápas s tehdejší náboženskými prostředím³⁷ a současně demonstraci svrchované moci Hospodina jako panovníka. I proto nemůže být záměrem hymnu pouhý popis stvoření, nýbrž je jím výpověď o Hospodinu (o jeho mocném slovu). Ta má ovšem silný spirituální podtext (rozměr). Stvořitelský hymnus tím posluchače imunizuje proti silám, které mají potenci zmocnit se jeho vnitřního světa (víry).

Ptáme-li se na to, jaký význam pro nás dnes Stvořitelský hymnus má, budeme odpověď hledat v jeho struktuře, v jeho řeči a také v obsahu sdělení. Ze struktury vyplývá, že je uspořádan tak, aby byl dobře zapamatovatelný. Má se stát součástí posluchačova myšlení a ovlivňovat jej zevnitř, tj. jeho myšlení a rozhodování. Učí jej rozpoznávat ve všem tom, co je, stopy Hospodinovy přítomnosti (aktivity, promluvení), tj. pěstovat si jak citlivost pro Hospodinovo působení, tak vědomí trvalé Boží blízkosti. Má v posluchači probudit citlivost pro Boží promluvení, zájem o jeho slovo. A to jej má do silového pole Hospodinova slova také přivést (vtáhnout). To znamená, že Stvořitelský hymnus nemá a nesmí mít pouze informativní hodnotu. Ani my sami jako posluchači nemůžeme vůči Stvořitelskému hymnu být jen vzdálenými pozorovateli. Toto pokušení vnímat Stvořitelský hymnus jen dokumentárním způsobem jako informaci o jednorázové, v minulosti již proběhlé události v nás žel probouzí podoba, díky které se k nám zpráva o Hospodinu Stvořiteli ve Stvořitelském hymnu dostává. Tj. podoba, ve které se se Stvořitelským hymnem setkáváme v jeho české podobě, tj. ve svých překladech. Jde o pojetí hebrejského slovesa. To stojí mimo čas. Překladaťelé však použili minulý čas³⁸ a tak napomohli vnímat zprávu o Hospodinu Stvořiteli jako pouhý popis nějaké události v minulosti. Ale evidence není to, co Stvořitelský hymnus chce říci. Ten chce, jak jsme si již řekli, podat svědectví o moci Hospodinova promluvení, tj. o tom, jak Hospodinovo slovo podstatně mění skutečnost, a to i skutečnost týkající se posluchačova života. Ale nejen podat toto svědectví, nýbrž přímo posluchače Hospodinovu slovu vystavit a nechat jej tomuto slovu podlehnout. Hospodinovo slovo má dopadnout na posluchače a poznamenat jej, trvale určit jeho jednání a život. Stvořitelský hymnus, resp. Hospodinovy výroky, v něm chtějí (nás posluchače) nějak zasáhnout, ovlivnit, poznamenat, nabít.

V podobném duchu nám odpověď na otázku po významu Stvořitelského hymnu pro nás dnes přináší i obsah tohoto textu, neboli tři témata (světlo, voda, země). Ta představují tři hlavní (základní) ohrožení existence člověka (života). Jejich význam je umocněn tím, že jsou ještě duplikací zdůraz-

³⁶ Reflexe náboženského rozměru představuje diachronní typ analýzy, která však pro porozumění (vniknutí do) textu (hymnu) není nezbytně nutná. Lze ji evidovat např. v českém komentáři k pěti knihám Mojžíšovým: *Výklady ke Starému zákonu. I. Zákon*. Praha 1991, str. 17nn. Nebo: Bič Miloš: *Historie a mythologie ve službách teologie*. Křesťanská revue 1953, str. 42–51 (č. 2); Týž: *Starý zákon o stvoření*. Křesťanská revue 1953, str. 137–145, zejm. 140–142 (č. 4–5).

³⁷ Nejvýrazněji ve 4. a 5. sloce („celý oddíl je nesen obzvlášť mocným protimythickým pathosem“ ŽÁK, op. cit. 24). To je jeden z hlavních důrazů Hellerova výkladu Gn 1. On vychází z toho, že „u těchto starých textů je vždy náboženský úběžník, který nesmíme při jejich interpretaci ztratit z očí“ (180); „biblí je výslednicí teologických sporů a duchovních polemik ... proti magii, proti strachu starověkého člověka, že je vydan všanc a zvláště osudu, démonům neblahým, kteří se chtějí zmocnit jeho duše“. HELLER Jan: *Podvečerní děkování*. Praha, Vyšehrad 2005, str. 177.178. A konkrétně ke Gn 1: „Do tohoto světa plného bohů přichází zpráva o stvoření s naprosto jinou perspektivou“, a to, že např. u nebeských těles „popírá jejich božskost. Slunce běhá po nebi tak, jak mu přikázal Hospodin, stejně poslušně se po obloze pohybuje měsíc. Země je plodná podle Božího rozkazu a z nebe přší tehy, kdy to Bůh chce“. HELLER: *Znamení*, 72. „Měsíc, slunce a hvězdy rozměrují čas ... a tím vlastně konají bohoslužbu a uctívají svým poslušným během Hospodina. Jsou tu proto, aby sloužily tomu, co se bude konat ve stánku, nebo v chrámu“. HELLER: *Hlubinné vrty*, 248. Podobně i ŽÁK (op. cit. 21–26) přechází ve svém výkladu z důrazu na moc Božího mluvení k důrazu na protináboženský rozměr Stvořitelského hymnu (v kontextu Dt 4,19). Když „Bůh nazval klenbu nebem, reviduje tím všechny falešné představy o nebi jako místu pobytu nadpřirozených božských bytostí a degraduje zároveň tyto bytosti na pouhá Boží stvoření, která stojí v Božích službách (21; ve smyslu Ž 19,2) ... Moře přestávají mít jakékoli právo na samostatnou existenci a musí se podřizovat Bohu ... nejde o mateřskou účast země na tvoreni, jako spíše o poslušnost rozkazu. Bůh neoplodňuje zemi jako muž ženu, ale jedná s ní jako se svým služebníkem (22) ... staví-li izraelské vyznání víry všechny rostliny na rovinu stvoření ... zbavuje je tím veškeré božskosti (23) ... nebeská světla ... nejsou božskými vládci světa a lidských osudů, nejsou to vůbec bohové, nýbrž obyčejné lampy, které mají úkol ... Vesmír je tedy touto izraelskou liturgií nejen odmythologizován, ale i zcela odbožštěn“ (25).

³⁸ Což není špatně, ale význam sdělení to podstatně zužuje.

něna. Vytváří tak dvě trojice (1 + 2 + 3 // 4 + 5 + 6) či tři dvojice (1//4; 2//5; 3//6³⁹). Duplikace témat neznamená jen jejich zdůraznění, ale také rozšíření a současně i rýmování (paralelismus), tj. estetické působení⁴⁰. Stvořitelický hymnus ale neupozorňuje na toto ohrožení, nýbrž na Hospodinovo likvidování nebezpečí, tj. na vytváření (vymezování) prostoru pro člověka. Tma a voda představují (nejen) pro starověkého člověka nezvládnutelné ohrožení života. Země pak ohrožení náboženské⁴¹, ohrožení volným prostorem bez hranic a bez života. Hospodin promluvením rozsvítí. Tam, kde Hospodin mluví, tam je vidět – tam není tma. Slovem Hospodin přemáhá tmu a tím i existenciální ohrožení posluchače, začíná třídit, uspořádat skutečnost, dávat věcem řád, vymezovat hranice. Proto také slovem vykazuje vodu do patřičných mezí, aby nemohla ohrožovat. A pak ještě toto vytváření bezpečného prostoru pro život (bez ohrožení) umocňuje tím, že smrtelně pro člověka nebezpečné prostředí činí prostředím životodárným (5. sloka). Slovem Hospodinovým tak člověk dostává „pevnou půdu pod nohama ... a nad ním se klene obloha, která je pevná a nezhroutí se“⁴². Slovem nás posluchače chrání před nebezpečím a buduje prostor (zemi), v němž lze žít. Na jeho slově záleží naše existence, na jeho promluvení je závislé i to, zda budeme moci žít. To první, co se tedy ve Starém zákoně jako posluchači dozvídáme, je: na čem visí náš život, resp., že visí na Hospodinově promluvení. Hospodinův výrok je ta moc, která nás udrží při životě. Na svědectví o Hospodinově promluvení (a o jeho vlivu) pak lze založit víru. A Stvořitelický hymnus nám toto svědectví poskytuje: náš život, stejně jako vznik a trvání prostoru pro život (kde se dá žít), závisí na moci Hospodinova slova. Proto nás posluchače Stvořitelický hymnus ujišťuje o nesmírné moci Hospodinova promluvení, a nikoli jen informuje o průběhu stvoření. A proto má pro nás existenciální význam.

Ale svědectví o moci Hospodinova promluvení není to jediné, co má posluchač ze Stvořitelického hymnu pochopit. Nesmí přehlédnout, že všechno to, nač Hospodin od druhé sloky (od druhého dne) mluví, naslouchá, poslechne a vykoná to, co Hospodin řekl. Vykoná, protože to nemůže nevykonat. Pro stvoření neexistuje taková možnost. A přesně tak má plnit svůj úkol i posluchač Stvořitelického hymnu. Jednání vody a země modelově ukazuje, co se od posluchače očekává. I on, jako součást stvořeného světa, je konfrontován s Hospodinovým mluvením, jemuž má naslouchat, podlehnout a jednat ve smyslu zaslechnutého, aby respektoval řád stvořeného (KSZG 97). I on se má tedy Hospodinovým promluvením nechat strhnout do komunikace s Hospodinem. Znovu se tedy dozvídáme, že a jak nám posluchačům forma i obsah textu brání v tom, abychom vůči Stvořitelickému hymnu byli jen pouhými vzdálenými diváky, tedy aby pro nás text neměl jen informační hodnotu.

Tomu, že Stvořitelický hymnus má podobu výpovědi o sedmi dnech jednoho týdne, lze rozumět jako výrazu aktualizace zprávy o Hospodinu Stvořiteli⁴³. Posluchačovu vztažení slok pojmenovaných očíslovanými dny do svého světa to nejenže nebrání, ale naopak napomáhá. Podobnost času Stvořitelického hymnu s časem, v němž posluchač žije svůj život, zakládá spirituální rozměr Stvořitelického hymnu. To znamená, že si posluchač na Stvořitelickém hymnu uvědomuje, že Hospodin nastolil řád⁴⁴, tj. rytmus běžného (profánního) života (ten má určitý rámec, který je dán právě rytmem 6 + 1 den). Tento řád vtiskl životu člověka podle Stvořitelického hymnu Hospodin svým promluvením, rozfázovaným do šesti, resp. sedmi dnů. I my posluchači tedy žijeme v rytmu, který našemu životu stanovil Hospodin. Tento důraz Stvořitelického hymnu přebírá, akcentuje a vykládá

³⁹ Čísla představují dny či sloky, nikoli verše v kapitole.

⁴⁰ Snadněji se do posluchače obtisknou a zůstanou v něm.

⁴¹ Původní obyvatelé s jejich náboženstvím (cizí kulty), posvátná místa, pole s démony.

⁴² HELLER: *Znamení*, 73.

⁴³ A Hospodinova promluvení. Je v tom možno spatřit jistý přesah do světa posluchače, tedy podnět ke komunikaci s posluchačem Stvořitelického hymnu.

⁴⁴ Srov. *Výklady*, 20. Důraz na řád je druhý hlavní důraz Hellerova výkladu Gn 1. „První kapitola bible vše stvořené třídí a staví do určité hierarchie. Poznání tohoto Božího uspořádání bylo pro Izrael zvláště důležité“ HELLER: *Znamení*, 72. „Bůh promítl svoji vůli k řádu do stvoření ... svět je strukturovaný Boží vůlí“ (HELLER: *děkování*, 179). V Gn 1 jde „o Boží dílo, které můžeme shrnout jediným slůvkem: řád ... To první, na čem má bible zájem, je uspořádat rytmus ... jsoucno je rytmizováno“. HELLER: *Hlubinné vrty*, 244.246.248.

čtvrté přikázání Desatera: tak jako Hospodin šest dní tvoří a sedmý den přestal, tak i jeho vyznavač šest dní slouží a činí všechno své poslání a sedmý den nikoli. Vyznavač žije s Hospodinem ve stejném rytmu, neboli existuje v souladu s Hospodinem.

Souvislost mezi týdnem Stvořitelského hymnu a týdnem posluchače je natolik nápadná (a výrazná), že vybízí jít ještě o krok dále. Vybízí k pohledu na týden posluchače skrz (přes) týden Stvořitelského hymnu. Jednotlivé dny týdne Stvořitelského hymnu tvoří strukturu, ve které jsou jednotlivé Hospodinovy výroky přesně zasazeny. Jinými slovy: jednotlivé Hospodinovy výroky jsou umístěny do konkrétních dnů týdne. To může přinášet (vyvolávat) spirituálně homiletické otázky: Nemají tyto dny s Hospodinovými výroky ještě nějakou jinou souvislost? A nemají mít s patřičnými Hospodinovými výroky souvislost i příslušné dny týdne posluchačova života? Nejsou tedy také dny našeho života prostorem, v němž Hospodinovy výroky mají znít (dny jako nosiče těchto výroků)? Nemá pak i každý den v našem týdnu začínat větou „*a řekl Hospodin*“?⁴⁵ Není tedy třeba se každý den týdne konfrontovat s Hospodinovým výrokem souvisejícím s příslušným dnem Stvořitelského hymnu (probouzet se do dne poznamenaného konkrétním Hospodinovým výrokem)? Nejsou právě tyto, Stvořitelským hymnem prezentované Hospodinovy výroky určeny k tomu, aby předznamenávaly každý den posluchačova života, strukturovaly jeho život a projevovaly v něm svou moc tak, aby každý den svého života žil v moci a z moci Hospodinova výroku (pod jeho působením)? Být soustavně a opakovaně právě těmito Hospodinovými výroky formován je projev mystiky všedního dne⁴⁶.

Orámování hymnu (dvě s hymnem nesourodé části). Hymnus je na svém počátku uveden dvěma větami a na svém konci uzavřen třemi větami, které se sice strukturu hymnu (nikoli jeho obsahu) vymykají, ale jeho zvěst umocňují a ukotvují. Je to nadpis a sedmá sloka.

Nadpis: Do přehledné struktury Stvořitelského hymnu úvodní oddíl (Gn 1,1.2) evidentně nepatří. Má spíše povahu nadpisu (Gn 1,1) s upozorněním na scénu následujícího Hospodinova působení a na klíčová slova (Gn 1,1.2), jimž se následující hymnus bude věnovat. Nadpis obsahuje tři skutečnosti:

(a) Základní tezi. Jde o avízo Hospodinovy aktivity (činů): „*Hlavně stvoří Bůh nebesa a zemi ... a Duch Boží se vznáší na (nad) tváří vod*“. Teze má současně postavení první výpovědi v celém Tanachu, tzn. sdělení, které tím, že je (stejně jako celý Stvořitelský hymnus) nadřazeno všemu ostatnímu, upozorňuje na hlavní téma (na obsah výpovědi celého oddílu). První větu tvoří pět slov. První slovo zní v hebr. *b-réšít* a může být přeloženo buď jako příslovce „*hlavně*“ (výmluvně upozorňuje na výpověď o Hospodinu, kterou výrazně akcentuje), nebo jako podstatné jméno „*prvotina*“⁴⁷ (jako odkaz na to, co patří Bohu). Vzhledem k tomu, že hebr. sloveso stojí mimo čas, což v překladu lze srozumitelně vyjádřit časem přítomným (může zde být i budoucí: *stvoří*), pak zpráva, kterou první věta přináší, zní: hlavní je to, že Bůh jedná (a co dělá), a to, co tvoří, mu patří. První věta nadpisu tak avizuje, že dále bude pozornost soustředěna na zprávu o Božím činu. To znamená, že zpráva o Hospodinově jednání bude náplní i Stvořitelského hymnu⁴⁸, který ji však bude podávat jako zprávu o Hospodinově mluvení.

(b) Představení témat (jeviště: *nebe, země, tma, voda*).

(c) Mytologická terminologie. Dvakrát zmíněný výraz „*tvář*“ naznačuje, že výpověď o zemi a o vodě je výpovědí o živých bytostech (antropomorfizace). Původní obyvatelé v zemi (a v moři) jsou božské postavy. Terminologie je zde však použita za účelem demytologizace (ta, která je vnímána jako božská bytost, je ve skutečnosti dílem Hospodinovým) a tento záměr bude mít i zvěst Stvořitelského

⁴⁵ Homileticky zobecněno: Nemá i do našeho života Hospodin mluvit?

⁴⁶ Čist Stvořitelský hymnus jako impuls pro soustavné (každodenní) duchovní cvičení je cesta, jak zvěst tohoto textu nejen dostat do sebe, ale nechat si touto zvěstí určovat každý den svého života.

⁴⁷ Překládáno slovem „*na počátku*“. Raši překládá pomocí vedlejší věty časové: „*Když Bůh na počátku stvořil ...*“ (ŽÁK, op. cit. 11; K SZG 51.57). Hebr. výraz *réšít* znamená: prvotina! Výraz je odvozen od podstatného jména *rós* – hlava (srov. HELLER: *Znamení*, 74). Proto „*hlavně*“.

⁴⁸ Stvoření světa je první Hospodinův čin.

hymnu (nejzřetelněji ve čtvrté a páté sloce). Díky tomu je ovšem zvěst nadpisu dnes velmi moderní (myšlenka země jako živé bytosti je použitelná v ekologickém kontextu).

Sedmá sloka (apendix hymnu) je od předchozích slok odlišná těmito znaky: má jinou stavbu, jiné důrazy, jiný motiv, jiný obsah, odlišnou slovní zásobu a délku. V sedmé sloce není Hospodinův výrok. Formální (literární) odlišnost tak vyjadřuje odlišnost funkční a účelovou: sedmý den (odpočinku, dosl. přestání) je naprosto jiný, než bylo šest dnů předešlých (pracovních). Význam této sloky násobí zejména skutečnost, že je použita jako argument v prvním znění Desatera (Ex 20,11) zdůvodňující vyznavačovo nedělání v sedmý den⁴⁹.

Stvořitelický hymnus jako hermeneutický klíč ke Starému zákonu. Texty umístěné na počátek nějakého celku⁵⁰ jsou textům ostatním předřazeny a svým způsobem jim nadřazeny jako hlavní sdělení. Stvořitelický hymnus má jako sdělení, které se posluchač (čtenář) při četbě Starého zákona dozví nejdříve, ve Starém zákoně velmi výraznou pozici. Je první. Skrze něj se do textu Starého zákona vstupuje. Ostatní texty jsou Stvořitelickým hymnem předznamenány a stojí tedy jakoby ve stínu Stvořitelického hymnu. Tím, že Stvořitelický hymnus jako normativní text na něco upozorňuje, nastavuje posluchači optiku jeho vnímání (prizma) a nasvěcuje mu ostatní texty. Stává se vodítkem pro orientaci ve Starém zákoně, normující posluchačovo naslouchání a upozorňující na hlavní důrazy Starého zákona. Posluchač se ze Stvořitelického hymnu učí být na určité skutečnosti při další četbě Starého zákona citlivý, všimnout a všimat si jich, zaměřit se na ně. Číst další starozákonné texty tak, jak jej Stvořitelický hymnus navádí (směruje), znamená sledovat, kde mluví Hospodin a co říká, a sledovat to jako něco nesmírně vzácného a závažného. Ve světle Stvořitelického hymnu se pak Starý zákon ukazuje být sbírkou Hospodinových výroků a svědectví o jejich moci (o moci jeho činů). Nač Stvořitelický hymnus upozorňuje, další texty Starého zákona rozvíjejí, aktualizují, akcentují a dosvědčují např. takto: Moc Hospodinova slova se projeví při záchraně Noema a jeho rodiny. Postavy praotců jsou zmíněny právě proto, že do jejich života promluvil Hospodin, a jejich příběhy tuto moc zjevují a dokládají. Mocí Hospodinova slova dochází k přemožení Egypta, k odchodu Izraelců a ke vzniku Izraele atd. Díky Stvořitelickému hymnu bude také posluchač ve Starém zákoně sledovat stopy poetického vyjadřování, a to mu bude pomáhat rozpoznávat strukturu dalších starozákonních textů tak, aby si je co nejnázne mohl zapamatovat – uložit do sebe. Nechat slova Hospodinova promluvení na sebe dopadat tak znamená nechat je na sebe působit zevnitř. Pozorný posluchač, který se při četbě Starého zákona soustředí na Hospodinovy přímé řeči, se bude snažit jim nejen rozumět a zapamatovat si je, ale v moci zaslechnutých slov bude svůj život uvádět do souladu s nimi. Tedy reagovat na Hospodinovo promluvení jako na něco pro jeho život zásadního a velmi důležitého. Jako na něco, co se díky posluchači má stát skutečností⁵¹, aby mohl svým životem podat autentické svědectví o moci tohoto slova tak, jako o něm podávají svědectví starozákonné postavy tímto slovem zasažené. Stvořitelický hymnus ukazuje, že promluví-li Hospodin, něco se děje. Hospodinovo promluvení je zázrak. Jednak proto, že jeho slova nejsou běžně k dispozici (jsou z nebe), a jednak proto, že jeho promluvení má vždy velký efekt, obrovské následky. Tento zázrak je možné zakusit. A na zázrak je třeba odpo-

⁴⁹ Dále je zvěst sedmé sloky Stvořitelického hymnu akcentována tím, že je v mnoha textech Starého zákona uváděna v propojení se čtvrtým přikázáním desatera: v Tóře (Ex 16,23–30; 31,12–17; Lv 19,3.30; 23,3; 26,34.35.43; Lv 25; Nu 28,9.10), v prorockých textech (Iz 56,2.4; 58,13.14; 66,23; Jr 17,19–27; Ez 20,10–26; 22,8.26), a ve Spisech (např. Ž 92; Neh 13,15–22; 2Pa 36,21). Překvapivě zřetelné a výrazně postihuje charakter sedmé sloky Stvořitelického hymnu slovenský komentář: „... časový vrchol celej správy, ktorým je sedmy deň, sobota ... Opačné poradie slov z 1,1 (stvorí Boh nebesia a zem) vo veršoch 2,1 (nebesia a zem) a 2,3 (Boh stvoril) tvorí inklúziu perikopy. Aj trojitá zmienka o siedmom dni v troch sedemčenných vetách (v. 2a.2b a 3a) upriamuje pozornosť na sobotu. Forma a obsah textu o siedmom dni zvýrazňujú odlišnosť posväteného a požehnaného dňa“ (KSZG 86).

⁵⁰ Zde je to na počátek První knihy Mojžíšovy, tj. na počátek Tóry a na počátek celého Starého zákona, tj. na nejdůležitější místo celého kánonu.

⁵¹ Tak „vidí Izraelce celé dějiny svého lidu jako neustálé plnění Božího příkazu, jako uskutečňující se Boží slovo, které povolává k existenci a životu to, co až do té chvíle neexistovalo.“ (ŽÁK, op. cit. 16).

vědět, např. oslavou Hospodina přesně tak, jak to činí i samotný Stvořitelský hymnus⁵². Hospodinovým slovem zformovaný život člověka do podoby obrazu Božího, bohoslužba a porozumění smyslu starozákonního svědectví – to jsou tři skutečnosti, k nimž nás Stvořitelský hymnus, jeho obsah, forma sdělení i postavení ve Starém zákoně navádí. Máme proto právo považovat Stvořitelský hymnus jako monumentální oslavu Hospodinova promluvení (moci jeho slova) za klíčový (stěžejní, základní, nejdůležitější) text Starého zákona.

The Creation Hymn as a Hermeneutical Key to the Hebrew Scriptures

In order to analyze any OT text, an interpreter needs to refocus from the form to the content and use only such information that is available in the text itself (a synchronous analysis). Statements placed at the beginning of any section, i.e. preceding other texts in the Hebrew Scriptures are, to a certain degree, superior, because they contain the main message. Therefore, the Creation Hymn, as a statement that the listener (reader) learns first, when opening the Tanakh, holds a very prominent position in the whole of Hebrew Bible. It is the first. A reader enters the OT text through it. The Creation Hymn forms a kind of a flag or a key signature for the subsequent texts; in other words, the texts that follow, stand in a shadow of the Creation Hymn. The fact that the Creation Hymn stands out as a normative text, sets a prism for the reader's perception and casts a certain light on the following texts. It becomes a guidepost that helps the reader find his/her way through the Hebrew Bible, and shows how the listeners are expected to listen, and underlines the areas of emphasis in the Tanakh. The Creation Hymn teaches the reader to be sensitive to, to notice, and to focus on certain facts, when reading the subsequent parts of the Hebrew Scriptures. To be specific, these are: (a) recurring sentences, phrases or words; (b) direct speech quotations (the Lord's statements in this case); (c) text structure; (d) rhythm, poetic discourse (hymn style); (e) confession of faith (a statement about God).

⁵² Týden, určený Hospodinovými výroky, má být odrazem Hospodinova jednání jako liturgického aktu. Do toho má být člověk Hospodinovým slovem stržen. Život člověka se tak má stávat jednou velkou bohoslužbou (liturgií) oslavující Stvořitele jednáním, které je v souladu s Hospodinovým mluvením (KSZG 97).

Teologické důsledky přijetí modelu teistické evoluce

Oldřich Svoboda

V mnoha křesťanských diskuzích jsou otázky ohledně původu života nahlíženy z perspektivy přírodních věd, které jsou srovnávány s biblickou zprávou. Z tohoto úhlu pohledy jsou pak tyto dva přístupy buď kontrastně postaveny proti sobě (evoluční vývoj x kreacionismus), případně se hledá určitý kompromis a jejich možná blízkost, jako je tomu u modelu tzv. teistické evoluce, tedy postoje, který vnímá Boha jako původce života, který jej tvořil za pomoci dlouhodobého vývoje. Často však bývá opomíjen ještě jeden důležitý aspekt, a to je vnitřní koherence takového spojení. A to je už pohled výhradně teologický, který si musí klást otázky, jaké důsledky by tento pohled měl na pojetí biblické zprávy jakožto celku. Jen tak lze zjistit, zda se tyto pohledy vylučují, nebo mohou koexistovat.

Pokusme se tedy ve stručnosti načrtnout určité otázky, na které musí křesťané zvažující přijetí modelu teistické evoluce čestně hledat odpovědi.

1. Původ smrti

Dlouhý evoluční vývoj nutně vyžaduje, aby smrt na této zemi existovala již dávno před tím, než zde žili lidé dnešního typu. Právě díky dlouhodobému koloběhu života a smrti bylo v tomto pojetí možné pomocí přírodního výběru (buť i Bohem řízeného) eliminovat nevhodné podoby a dospět k lidskému životu, jaký známe dnes. Smrt tak nutně byla součástí Božího plánu stvoření člověka.

Zde ovšem narážíme na negativní pohled Bible na smrt. Apoštol Pavel dokonce ji označuje za „nepřítele“ (ἐχθρός), který nakonec bude přemožen a zničen (1K 15,26). Myšlenku vzkříšení ze smrti pak popisuje slovníkem vítězství nad obávaným protivníkem: „A když pomíjitelné obleče nepomíjitelnost a smrtelné nesmrtelnost, pak se naplní, co je psáno: ‚Smrt je pohlčena, Bůh zvítězil! Kde je, smrti, tvé vítězství? Kde je, smrti, tvá zbraň?‘“ (1K 15,54.55). Z teologického hlediska je tedy velmi obtížné spojit smrt jakožto Boží nástroj s biblickým pohledem, který ji staví do nepřátelského postoje k Bohu.

2. Problém hříchu

Tematika existence smrti zákonitě vede k další důležité otázce, která se týká vzájemného vztahu smrti a hříchu. Biblický pohled jejich vztah vyjadřuje jako příčinu a následek. Už ve 2. kapitole knihy Genesis říká Bůh člověku o stromu uprostřed zahrady: „V den, kdy bys z něho jedl, jistě zemřeš“ (Gn 2,17). A novozákonní list Římanům na tuto myšlenku navazuje prohlášením o tom, že v dějinách „vládl

hřích a přinášel smrt“ (Ř 5,21). Použitý slovesný tvar ἐβασίλευσεν je formulován v aoristu, takže je možno jej přeložit tak, že v určitý moment se hřích „zmocnil vlády“ a nástrojem či prostředkem jeho vlády se stala smrt (je zde dativní vazba „ἐν τῷ θανάτῳ“, vládl tedy „smrtí, prostřednictvím smrti). Proto dává smysl, že v další kapitole hovoří Pavel o smrti jako o „mzdě (τὰ ὀψώνια) smrti“ (Ř 6,23), což je výraz, kterým Bible označuje vojenský žold vyplácený za službu v něčí armádě (srov. L 3,14; 1K 9,7; 2K 11,8).

Pokud by tu v rámci dlouhodobého vývoje života existovala smrt již do počátku Božího tvoření života, potom zde máme zásadní problém s biblickým pojetím hříchu, který je považován za původní příčinu existence smrti.

3. Zodpovědnost za hřích

Jestliže bychom připustili, že smrt (případně hřích jako její příčina) na této zemi existovala již dávno předtím, než zde žil první člověk, potom si nutně musíme klást otázku ohledně zodpovědnosti za tuto situaci. Té se list Římanům věnuje také a jednoznačně ji dává člověku: „*Skrze jednoho člověka totiž vešel do světa hřích a skrze hřích smrt; a tak smrt zasáhla všechny, protože všichni zhřešili... Jestliže proviněním Adamovým smrt se zmocnila vlády skrze jednoho člověka, tím spíše ti, kteří přijímají hojnost milosti a darované spravedlnosti, budou vládnout v životě věčném skrze jednoho jediného, Ježíše Krista*“ (Ř 5,12.17). Počátek vlády hříchu na této zemi a následná existence smrti jsou zde jasně označeny jako konkrétní historický bod, v němž člověk sehrál zásadní roli a nese za něj zodpovědnost. Nelze ani oddělit smrt vládoucí v životě člověka od smrti zasahující zbytek přírody. Podle 8. kapitoly listu Římanům se totiž tato lidská zodpovědnost za smrt vztahuje na celé „*tvorstvo*“ (ἡ κτίσις), které bylo v důsledku hříchu vydáno marnosti (Ř 8,19–21).

Pokud by na tomto světě ale smrt vládla už dříve, potom se obvinění člověka z odpovědnosti za tuto situaci jeví jako nespravedlivé. Kdo pak ale nese tuto zodpovědnost? V konečném důsledku by to musel být sám Bůh, který smrt do procesu vývoje dobrovolně zapojil.

4. Potřeba spasení

V důsledku předchozích tří otázek se automaticky nabízí i čtvrtá: Jakou hodnotu má potom biblický důraz na milost, tedy záchranu ze zajetí hříchu a smrti, na niž nemáme žádný nárok (Ř 3,24; Ef 2,8)? Milost může být udělena jen tomu, kdo je sám plně zodpovědný za svůj problém. Pokud ale za hřích a smrt lidé odpovědnost nenesou, lze ještě mluvit o milosti, o nezasloužené záchraně? Je „spasení“ skutečně důkazem Boží lásky k hříšníkům, nebo logickým krokem, který Bůh dělá proto, aby dal do pořádku systém, který sám původně takto nastavil?

5. Celkový biblický obraz Boha

Zdá se tedy, že zásadní otázky, které byly nastíněny, musí mít významný dopad na celkové chápání Bible a křesťanství. Jejich zodpovězení totiž s sebou logicky přináší dva radikálně odlišné pohledy na Boha a spasení:

(1) V prvním případě (dlouhodobý vývoj života z nižších forem) by totiž měl historicky právo na život jen ten, kdo je nejsilnější, nejlepší, nejschopnější, kdo má ostré lokty. To však přináší i zásadní etické otázky, které se týkají smyslu pomoci slabým, nemocným, postiženým, kteří jsou z evolučního hlediska spíše brzdou a komplikací vývoje. Z tohoto úhlu pohledu by tedy Bible představovala Boha jako Otce, který miluje jen své silné a úspěšné děti, které něco dokážou. Ostatní nechával v dějinách zemřít pro dobro těch silnějších.

(2) V druhém případě (přímé stvoření člověka) je tu nabídka života pro každého. Z dlouhodobého hlediska by tak měl mít právo na život i ten, kdo je slabý, neschopný, nemocný. Bůh v tomto pojetí miluje i slabé, ztracené, kteří by v evolučním vývoji byli brzdou pokroku, a nabízí jim záchranu, na kterou by neměli mít nárok.

Všechny tyto otázky jsou naprosto zásadní a je nutné se jim čestně postavit. Pokud by měl být v křesťanství přijat model teistické evoluce, musely by na ně být dány uspokojivé biblické odpovědi. V současnosti se však zdá, že model teistické evoluce zatím spíše více problémů křesťanskému pohledu na svět přináší, než řeší.

Biblická správa o stvorení (Gen 1–3) a teistická evolúcia. Možný súlad?

Daniel Horničár

Na základe vedeckých dôkazov, ktoré poukazujú na to, že vznik vesmíru, zeme, prírody a ľudstva je výsledkom dlhého evolučného procesu, mnohí kresťania prijímajú evolučný model vzniku sveta ako taký, ktorý je v súlade s biblickou správou o stvorení. Z kresťanského pohľadu sa hovorí o teistickej evolúcii, pretože stvorenie sa uskutočňovalo skrze evolučný proces, ktorý riadil Boh.¹

V tomto príspevku sa pokúsím hľadať odpoveď na to, či model teistickej evolúcie je zlučiteľný s biblickou správou o stvorení (Gen 1–3). V prvej časti načrtnem hlavné línie výpovede správy o stvorení, druhá časť bude obsahovať zhodnotenie, či teistická evolúcia predstavuje vhodnú interpretáciu pre Božie stvoriteľské konanie podané v knihe Genezis.

Správa o stvorení v Gen 1–3

Biblická správa o stvorení v knihe Genezis obsahuje dva opisy.² Prvý opis stvorenia (Gen 1,1–2,3), stvoriteľský hymnus, tvorí dôkladne štruktúrovaný text poetického charakteru. Stvoriteľské dielo je predstavené v šiestich dňoch, v dvoch trojdňových blokoch, ktoré obsahom paralelne navzájom korešpondujú, a gradujú k svojmu vrcholu – siedmemu dňu:

7. deň – sobota					
3. deň	súš/(rastlinstvo)	more	6. deň	zvieratá	ľudia
2. deň	nebo	vody	5. deň	vtáci	ryby
1. deň	svetlo	tma	4. deň	nebeské	svetlá
oddeľovanie			zapĺňanie		

¹ Pozri Howard J. Van TILL, „Hledisko plně obdarovaného stvoření. Teistická evoluce“, In: J. P. MORELAND, John Mark REYNOLDS (ed.), *Třikrát evoluce versus stvoření*, Praha: Návrat domů, 2004 (anglický originál 1999), s. 171–237; Július KREMPASKÝ, „Kresťanský pohľad na evolúciu“, *Radost a nádej. Spoločensko-duchovná revue*, 2 (2006), s. 21–26 a zdroje dostupné na webových stránkach spoločnosti BioLogos [www.biologos.com] založenej v roku 2007 kresťanským vedcom Francsom Collinsonom. Je dôležité pripomenúť, že zástancovia teistickej evolúcie sa líšia v pohľade na mieru Božej intervencie v evolučnom procese.

² O literárnom a teologickom prepojení dvoch správ o stvorení pozri príspevok W. Shea, „The Unity of the Creation Account“, *Origins* 5 (1978), s. 9–38.

Boh uskutočňuje stvorenie oddeľovaním a zaplňaním. Boh oddeľuje svetlo od tmy, vody nad oblohou od vôd pod oblohou, súš od vody. Oddelený priestor zaplňa rastlinstvom, vtákmi a rybami, zvieratami a ľuďmi.

Stvorenie človeka má osobitý význam. To, čo pred stvorením človeka bolo označené ako dobré: verše 4 (svetlo), 12 (vegetácia), 18 (svetlá), 21 (vtáci a ryby), 25 (pozemské zvieratá), je odteraz veľmi dobré. Správa o stvorení vyznieva ako Boží projekt pre človeka, ktorý je charakterizovaný tým, že je stvorený na Boží „obraz a podobu (hebr. *demut* a *čelem*)“ (Gen 1,27). Tieto dva výrazy poukazujú na funkciu, ktorú má človek uprostred stvorenia. V kontexte starovekého Blízkeho východu mal obraz/socha reprezentovať osobu. Napríklad obraz/socha kráľa predstavovala jeho vládu v oblasti, kde bola umiestnená.³ Podobne aj človek, stvorený na Boží „obraz a podobu“, dostáva od Boha poslanie reprezentovať ho tam, kde bol umiestnený. Boh poveruje človeka, ako svojho zástupcu, vládou nad stvorením (Gen 1,26; 28).

Príkaz o strave, ktorý zámerne nasleduje hneď po poverení vládnúť, dáva dôraz na to, že z tejto vlády má byť vylúčené akékoľvek násilie človeka voči stvoreniu. Človek nesmie siahnuť na život zvierat, preto ako potrava je mu určená vegetariánska strava (Gen 1,29). Podobne aj medzi zvieratami je násilie vylúčené a za pokrm je im určená vegetácia (Gen 1,30).

Stav harmónie dokresľuje správa o siedmom dni, v ktorom Boh odpočíva, hebr. doslova prestáva, a privádza svoje dielo stvorenia k vrcholu (Gen 2,2–3).⁴

Zem zo stavu, kedy bola „neladná a pustá“ (Gen 1,1), prechádza do podmienok dokonalého súladu stvorenia, ktoré je označené ako „veľmi dobré“ (Gen 1,31). Človek, ako Boží zástupca, je poverený vládou nad stvorením, má pokračovať v Božom stvoriteľskom diele a udržiavať jeho pôvodný súlad.

Druhý opis stvorenia (Gen 2,4–3,24) sa skladá z dvoch častí, ktoré prinášajú dve základné témy: stvorenie (Gen 2,4–25) a pád človeka s následným narušením harmónie celého stvorenia (Gen 3,1–24).

V prvej časti druhého opisu stvorenia (Gen 2,4–25) je daný dôraz na stvorenie človeka a jeho prepojenie s celým stvorením. Biblický text ukazuje na počiatočný súlad a prepojenie celého stvorenia: medzi Adamom, jeho ženou, zvieratami i zemou. Úzky vzťah medzi mužom a ženou ukazuje už ich označenie, ktoré má v pôvodnom jazyku spoločný slovný základ: muž, hebr. „iš“ a žena, hebr. „išša“. Vzťah človeka k zvieratám je zrejмый z ich spoločného pôvodu, človek i zvieratá boli stvorení zo zeme. Zvieratá sa človeka neboja, prichádzajú k nemu, aby ich pomenoval. Prvý človek je prepojený so zemou (hebr. „*adamah*“) aj svojím pomenovaním Adam („ten, ktorý je vzatý zo zeme“).

Druhá časť, Gen 3,1–24, podáva pád človeka (nerešpektovaním limitov, ktoré mu boli stanovené jeho Stvoriteľom) a následné narušenie pôvodnej harmónie v celom stvorení. Zem, hebr. *adamah*, je kvôli Adamovi zlorečená. I súlad medzi mužom a ženou, teda tými, ktorí sa mali stať jedným telom, je narušený. Nakoniec, a ešte výraznejšie, došlo k narušeniu vzťahu medzi stvorenými bytosťami a Stvoriteľom.

Biblický text ukazuje na katastrofické následky, ktoré mal pre človeka jeho odklon od Boha: narušenie vzťahov, násilie a smrť. Ďalšie kapitoly knihy Genezis podávajú správu, ako sa zlo šírilo gradujúcim spôsobom až k momentu, kedy bola celá zem plná zla a násilia (Gen 6,5).⁵ Zámerom nebolo podať čierny obraz sveta, ale ukázať na to, ako sa Boh, napriek ľudskému zlyhaniu, nevzdáva svojho

³ Obidva výrazy „obraz a podoba“ sú použité ako synonymum v aramejskom nápise na podnoží sochy kráľa (9. stor. pr. n. l.) nájdené v Sýrii (Tell el Fakriyah).

⁴ Ako správne poznamenávajú autori komentára, P. DUBOVSKÝ (ed.), *Genezis. Komentár k Starému zákonu; zv.1*. Trnava: Dobrá kniha, 2008, s. 86 „opačné poradie slov z 1,1 (*stvoril Boh nebesia a zem*) vo veršoch 2,1 (*nebesia a zem*) a 2,3 (*Boh stvoril*) tvorí inklúziu perikopy [1,1 – 2,3].“

⁵ Podobnosť konštrukcie vo vete Gen 1,31: „Boh videl všetko, čo utvoril, a hľa, bolo to veľmi dobré“ a vo vetách Gen 6,5: „Pán videl, že zloba človeka na zemi je veľká...“ a Gen 6,12: „Boh videl, že zem je skazená“ poukazuje na kontrast medzi pôvodne dokonalým stvorením a narušeným stvorením po páde človeka a vstupu zla.

pôvodného zámeru so stvorením. Znova a znova povoláva človeka uskutočňovať tento zámer, ako to ilustruje i príbeh, bezprostredne nasledujúci za Gen 1–11, o povolání Abraháma, skrze ktorého budú požehnané všetky národy (Gen 12,1–3).

Teistická evolúcia – možný model pre Božie stvoriteľské konanie?

Podľa biblickej správy v Gen 1–2 Boh stvoril svet, ktorý sa vyznačoval harmóniou a súladom, svet bez smrti a násilia. To predpokladá, že stvorený svet, ľudia, zvieratá, živá i neživá príroda v určitom momente v dejinách existovali vo vzájomnom súlade. V evolučnom procese vzniku sveta nenachádzame obdobie, kedy by tento harmonický stav medzi jeho všetkými súčasťami existoval.

Príkaz o (vegetariánskej) strave, určenej človeku (Gen 1,29), vylučoval násilie voči zvieratám. Naopak evolučný proces vzniku človeka počíta s lovecko-zberačským spôsobom získavania potravy, kde zabíjanie bolo jeho súčasťou. Podľa evolučnej teórie sa vývoj uskutočňuje, okrem iného, skrze prirodzený výber, kde prežije len silnejší jedinec, schopný prispôbiť sa svojmu prostrediu. Teistická evolúcia takto musí počítať s tým, že súčasťou vývojového procesu v živočíšnej ríši bolo násilie.⁶ Avšak tým, že vegetácia, ako Stvoriteľom určená potrava pre zvieratá, vylučovala potrebu násilia je naznačené, že dravosť zvierat je jav, ktorý nebol v súlade s pôvodným Božím zámerom.

Súčasťou biblickej správy o stvorení (Gen 1–3) je pád človeka, ktorý mal deštruktívne následky na celé stvorenie. Podobne aj novozákonní pisatelia predstavujú prvotné zlyhanie človeka a dopad tejto udalosti na celé stvorenie ako reálnu skutočnosť (napr. Rim 5,12; 8,19–23). V evolučnom modeli interpretácie biblickej správy o stvorení je tento radikálny zvrät úplne evakuovaný. Smrť a násilie, ktoré sú v biblickej správe predstavené ako dôsledok neposlušnosti človeka, sú prijímané ako neoddeliteľná a prirodzená súčasť evolučného procesu.

Evolučný proces, ktorý predstavuje vznik vesmíru, zeme a ľudí, od veľkého tresku až po objavenie sa rodu *Homo sapiens*, by mohol byť interpretovaný ako Boží stvoriteľský čin. Avšak tento čin by bol radikálne odlišný od stvorenia, ktoré je predstavené v knihe Genezis. I keď je správa o stvorení (Gen 1–3) podaná v poeticko-mytologickom jazyku, jednou z jej základných výpovedí je to, že Boh stvoril bezpečný priestor pre život bez smrti a násilia, čo podľa modelu teistickej evolúcie nikdy existovalo. Navyše, ak vezmeme do úvahy i ďalšie časti Biblie, zistíme, že z perspektívy teistickej evolúcie⁷ stráca svoj zmysel aj veľký biblický príbeh (metanaratív) *stvorenie – pád – nové stvorenie*.⁸

⁶ Richard RICE, „Creation, Evolution, and Evil“, In: *Understanding Genesis: Contemporary Adventist Perspectives*, Brian BULL, Fritz GUY, and Ervin TAYLOR (eds.), Riverside: Adventist Today Foundation, 2006, s. 10–22, rozlišuje dva druhy zla, prirodzené (*natural*) a morálne (*moral*). Podľa tohoto autora Boh zahrnul do evolučného procesu prirodzené zlo. Bola to cena, ktorú Boh zaplatil za to, aby mohlo vzniknúť krásne stvorenie.

⁷ Teistická evolúcia nepočíta s dokonalým stvorením ako východiskovým bodom. Stvorenie speje k dokonalosti skrze evolučný vývoj prírodny i duchovný.

⁸ Hans Küng (zastánca evolučného modelu stvorenia), *Krédo. Apoštolské vyznání víry dnes?*, Praha: Vyšehrad, 2007, (6. Vznik života – zásah Boha Stvořitele?), str. 30, správne poznamenáva citátom Karla Schmitz-Moormanna, „Klasická teorie vykoupení je spojená se statickým obrazem světa, kdy na začátku bylo všechno dobré a zlo se do něj dostalo až skrze člověka. Představa tohoto tradičního pohledu na spásu, jako smíření a vykoupení z důsledků Adamova hříchu, je nesmyslná pro každého, kdo něco ví o evolučním pozadí lidské existence v dnešním světě.“

Stvořený svět: Druhá kniha Boží?

Roman Mach

Mezi prostým čtením Písma a složitou realitou: hledání (teologického) paradigmatu

Úvodem: teologie jako mapa. Kevin Vanhoozer výstižně přirovnal jednotlivé biblické literární žánry ke způsobům zobrazování (Boha a světa) či dokonce ke „způsobům myšlení, vtěleným do literárních forem“.¹ (Proto nestačí zdůvodnění dogmatu pouhými „důkazovými texty“...) Biblická teologie – jako „poetika biblického zjevení“ či „mluvnice“ jednotlivých žánrů² – pak nad nimi produkuje „regionální mapy“ v dobových termínech a systematická teologie se pak nad nimi podobá souhrnné mapě v současných konceptech.³ *Systematická teologie tedy vposledu zůstává aktuální interpretací* (a to souhrnnou), systematika *re-prezentuje*, a my se musíme rozhodnout, zda naše systematika chce být „kreativní interpretací“ (Vanhoozer), nebo pouze „teologií opakování“ (McGrath).⁴

Kevin Vanhoozer je široce uznávaným evangelikálním autorem v oblasti hermeneutiky, tedy výkladu textů. Alister McGrath je díky své vysoké kvalifikaci přírodovědné i teologické široce uznáván v oblasti dialogu mezi přírodovědou a křesťanskou teologií. S pomocí metafor, žánrů a *literárnosti* se pokusíme zabývat tímto nesnadným tématem.

Ano, systematika je jako mapa (čili *re-prezentace*) a velmi záleží na tom, zda jde o dobrou a aktuální mapu. Hovoříme-li navíc o nesnadném vztahu mezi biblickou zprávou o stvoření a převládajícím přírodovědným paradigmatem dneška, nemůžeme se vyhnout jednomu velmi fundamentálnímu rozhraní, a sice *vztahu mezi jednoduchostí (našeho čtení) biblické zprávy a složitostí pozorované reality*. Tím nechci naznačit, že zpráva o stvoření je jednoduchým textem v literárním smyslu. Jiří Beneš

¹ Vanhoozer, Kevin J., „From Canon to Concept: ‚Same‘ and ‚Other‘ in the Relation between Biblical and Systematic Theology“, *Scottish Bulletin of Evangelical Theology* 12, 2 (1994), str. 96–124, zde str. 111–112.

² Tamtéž, str. 119.

³ Tamtéž, zejména str. 112, 114 a 116.

⁴ Tamtéž, str. 114–115. Pojem „teologie opakování“ pochází od A. McGratha, *The Genesis of Doctrine: A Study in the Foundation of Doctrinal Criticism*, Eerdmans, 1996, str. 39.

ve svém příspěvku představil poetiku, literární vypracovanost a záměr tohoto pozoruhodného textu, který navíc ve své době (v literárním pohledu) vedl skvělý polemický dialog s jinými starověkými náboženskými zprávami o stvoření.⁵ Nicméně, ve věcném smyslu *popisu* stvoření se jedná o zprávu relativně velmi jednoduchou.

Síla výchozích předpokladů. Situaci našeho pozorování reality si dovoluji ilustrovat příkladem. V létě jsem měl možnost navštívit Grand Canyon. Ten je vedle svých rozměrů (hloubka 1600 m) a velebnosti zajímavý také tím, že odhaluje geologické vrstvy až kamsi před kambrium. Když odečteme návštěvníky, kteří se přišli pouze pokochat scenérií, pro odbornější zájem je toto místo nejčastěji exemplární ilustrací evolučního procesu, probíhajícího po několik milionů let (a odhalujícího vrstvy stáří až po dvě miliardy let). Naše výprava adventistických učitelů byla zajímavou výjimkou se sklonem číst tentýž jev jako výsledek rychlého dění, které proběhlo během cca 1 roku za extrémních podmínek potopy.

Přiznám, že já osobně jsem asi právě měl na očích špatné brýle, protože jsem z těch vrstev nebyl schopen přímo vyčíst ani jedno, ani druhé. To je pro mne ilustrací naší situace vzhledem k dnešnímu tématu. Grand Canyon čtou dvě skupiny návštěvníků dvěma radikálně odlišnými způsoby – kreačním a evolučním. A Grand Canyon obě interpretace zatím unesl. Podobně je tomu i s veškerou zbývající realitou pozorovaného světa. Obě strany této diskuze čtou tutéž realitu na základě velmi silného předporozumění. Na jedné straně je to Písmo, ve víře chápané jako Boží zjevení (a určitý způsob jeho čtení – o tom později); na straně druhé jsou to naturalistické předpoklady přírodovědy, povýšené někdy na úroveň (jediného seriózního) světonázoru.

Realitu nečteme přímo. Myslím, že je věci zdravé pokory uvědomit si, že ani jedna strana přítomne neče pozorovaný svět „přímo“ a nepředpojatě. Naopak, obě typická čtení bývají vysoce ideologická a jejich obhajoba má další kontexty a důsledky. V našem případě jedno dogma souvisí s dalšími dogmaty (sobota...). V případě přírodovědy je jiné nežli naturalistické (neřkuli nadpřirozené) východisko vnímáno s krajním podezřením (a to včetně návrhů ne-křesťanských, viz Caprovo starší *Tao fyziky*; nebo viz reakce na hnutí *Intelligent Design*). *Cum grano salis*, jsem v pokušení tázat se, zda si (na obou stranách) ještě někdo klade otevřenou otázku: „A jak je to doopravdy?“

Realitu světa jako takovou skutečně nejsme schopni „číst“ přímo. Svět sám sebe nevysvětluje, svou strukturu a důležité minulé děje nám vydává nesnadno, a jak jsme si vědomi přinejmenším od dob Jana Kalvína, evangelium (ale ani pád do hříchu) z něj přirozeně sami nevyčteme. I velmi konzervativní kreaionisté jsou si vědomi toho, že k realitě nikdo nepřistupujeme „z bodu nula“, tedy bez výchozích předpokladů. A to, dovolte mi říci, naznačuje nikoli jednoduchost a čitelnost reality, nýbrž enormní složitost a obtížnost výkladu této „druhé knihy Boží“.

Aktuální a přesvědčivá lokalizace mezi jednoduchostí výpovědi víry a složitostí veškeré reality života je však podle mne jednou ze základních povinností teologie vůči společenství víry. Jen pak se naše teologie stává dobrou mapou, kterou stojí za to se zabývat. Opakem by byla snaha o vytvoření jednoduché dogmatické čepice, která má nežádoucí složitost a dilemata pouze zakrýt a udržet zahalená.

Na úrovni interpretace. Dále je třeba si uvědomit, že – ačkoli např. adventistický *Geoscience Research Institute* je považován za jedno z nejserióznějších pracovišť kreaionismu – jako konzervativní věřící

⁵ Pro přehled viz např. Treier, Daniel J.: „Creation“ in *Dictionary for Theological Interpretation of the Bible*, edited by Kevin J. Vanhoozer (general editor), Grand Rapids: Baker Academic, 2005, str. 144. Více viz např. Oswalt, John N.: *Bible Among the Myths*, Grand Rapids: Zondervan, 2009, nebo vynikající přehled Gordona Wenhama „Gen 1–11 and the Ancient Near East“ v úvodu *Word Bible Commentary*, Vol. 1, Genesis 1–11, Waco (Texas): Word Books, 1987, str. xlvi-l.

„děláme přírodovědu“ obvykle jen ve velmi malé míře. Daleko spíše se jedná o teologickou interpretaci světa ve světle Božího zjevení (a to v našem specifickém čtení a pochopení). Také o evolučním paradigmatu však platí, že se do velké míry jedná o interpretaci pozorování a zkoumání světa, a to vědeckými metodami a nástroji. *Utkáváme se tedy především na rovině výkladu.* Stejná data, stejná odbornost, stejná „věda“ může být na rovině světonázorového zobecnění nakonec interpretována oběma způsoby. Tato pootevřenost reality je ve skutečnosti dobrou zprávou, neboť na rovině *světonázorových* zobecnění platí, že – pokud nehlásáme představy z mateřské školky – si jako věřící versus sekulární vědci zůstáváme rovni. *Realitu nemá (a patrně ani nemůže mít) nikdo v rukou natolik, aby se stal konečnou autoritou na úrovni filozofického či náboženského zobecnění a závěru.* Je však třeba se ptát, zda se má jednat o rovnost v sebevědomí o našich přesvědčeních, nebo spíše v pokoře vůči tajemství reality. Není přitom třeba přeceňovat hlasy a názory (aroganci) militantních darwinistů. Jedním z důvodů jejich verbální agresivity totiž může být sílící vědomí o tom, že názorový poměr sil se nevyvíjí očekávaným směrem – teistické vysvětlení světa totiž nehyní a neodchází.⁶

Přirozená teologie? Naše tradice si však dodnes zachovává sklon k rychlým a přímým spojnicím mezi zjevením a realitou, mezi nadpřirozeným a přirozeným. To je ovšem doménou *přirozené teologie* a je třeba mít na vědomí ten fakt, že přirozená teologie už v dějinách padla dokonce dvakrát. Poprvé to bylo během Velké reformace a výsledkem bylo teologické *Sola Scriptura*. Podruhé to bylo v protestantské Americe druhé poloviny 19. století s pádem *commonsensové* epistemologie⁷, která si přirozenou teologii ještě jednou vypůjčila. Dovolte mi připomenout, že to, co Američané nazývají Druhou vědeckou revolucí, znamenalo po období intuitivní Newtonovské (a Baconovské) vědy příchod složitých teorií od darwinismu až po relativistickou a kvantovou fyziku. Jednoduchost poznatelnosti světa byla ztracena, svět měl být nadále popisován vysoce složitými, neintuitivními teoriemi, nad jejichž ověřováním laik ztratil přímou kontrolu. Fundamentalistická reakce odmítala (a dosud odmítá) darwinismus a vše, co přišlo po něm, nejen kvůli evolučnímu paradigmatu samotnému, ale také obecněji pro tyto složité (a tedy „nesprávné“) vlastnosti „nové vědy“.⁸

O nové promýšlení přirozené teologie se v současnosti pokouší Alister McGrath. I ten však v závěru potvrzuje s krajní umírněností, že takto obnovená přirozená teologie „je v základu specifickým lidským vnímáním přírody, které je umožněno a vyvoláno křesťanskou teologickou vizí. Toto vidění, které je informováno tradicí, se neomezuje na racionální vysvětlení pozorovaného, ale ovlivňuje rovněž lidské emoce a imaginaci.“⁹

The Plain Reading of the Bible. V našem výkladu Písma však dodnes zaznívá vykladačský přístup zvaný „*Plain Reading*“. Věcně řečeno, i ten je dědictvím *commonsensového* období adventismu s jeho předpokladem přímé a prosté poznatelnosti Bohem stvořeného světa Božím darem rozumu. Žádná složitost nebyla předpokládána, struktura rozumu měla korespondovat se strukturou reality i Božího zjevení, tedy Písma. Teologie se proto „dělala“ podobně jako tehdejší fyzika – přímo, jednoduše a induktivně, na základě důkazových textů Písma a přímých spojnic s realitou. Dalším logickým důsledkem byl tehdejší *literalismus* v přístupu k Písmu. Brát text Písma vážně znamenalo číst jej *doslovně* – a naopak.

Existující diskuze s přírodovědou tedy tolik neohrožuje samotnou poetickou zprávu Písma, jako spíše dostatečnost a přiměřenost tohoto způsobu interpretace. V tomto čísle časopisu Koinonia ko-

⁶ Micklethwait, John, a Adrian Wooldridge: *Bůh se vrací: O tom, jak globální oživení víry mění svět*. Praha: Triton, 2014, str. 25–26 a 40–42.

⁷ Viz má dřívější studie „The Common Sense: Evangelikální a adventistické dědictví osvícenství: Vliv Thomase Reida na evangelikální a adventistické teologické myšlení“, *Koinonia 2* (2011), str. 70–93.

⁸ Mach, Roman: „The Common Sense: Evangelikální a adventistické dědictví osvícenství“, *Koinonia 2* (2011), str. 87–89; nebo Marsden, George M.: *Fundamentalism and American Culture*, Second Edition, Oxford University Press, 2006, str. 20 a 214.

⁹ McGrath, Alister: *The Open Secret: A New Vision for Natural Theology*, Blackwell Publishing, 2008, str. 312.

legové již představili potíže paradigmatu teistické evoluce. Dovolím si jen doplnit, že „plain reading“ zprávy o stvoření čelí obdobným potížím, jakmile si nad knihou Genesis začneme pokládat (poetickému textu nepřiměřené) přírodovědné otázky a pokusíme se na ně tímto *common-sense* jazykem odpovídat:

Jak starý se jevil Adam, strom, hornina, svět, vesmír v den stvoření? Začínali bychom *my* tvořit solární systém od oběžnice směrem k hvězdě? To jsou ovšem našťestí nesprávné otázky nad tímto literárně-poetickým žánrem...

Proto nemůžeme text, který o realitě (jak věříme) vypovídá *nepřímo a poeticky*, nutit k tomu, aby se kvůli nám žánrově převtělil v historii či dokonce přírodovědu a začal hovořit přímo (referenčně) či analyticky.

Kdyby tedy stvořený svět byl knihou... Dovolím si metaforu. Kdyby pozorovaný svět byl skutečně knihou, textem, jaký typ textu by to byl? Současná fyzika zkoumá realitu na dvou či třech rozlišitelných úrovních. Tou první jsou statisticko-pravděpodobnostní popisy dějů na kvantové – subatomární úrovni. Kvantová mechanika jako taková produkuje otázky, které už asi 70 let čekají na odpovědi. Kvantové jevy jsou neintuitivní, nepředstavitelné, a není jisté, zda respektují známou kauzalitu. Existuje ale i předpoklad, že i když se podaří tyto nesnadné otázky zodpovědět, popisy kvantových jevů nebudou vypovídat mnoho o chování světa našich běžných rozměrů. Kvantová teorie pro nás tedy může *metaforicky* představovat velmi specifický literární žánr, srovnatelný více s interpretační otevřeností poezie nežli s jednoznačným referenčním žánrem.

Pak je zde fyzika světa běžných rozměrů a její relativistické pokračování nad světem mimořádných rychlostí a rozměrů. Těžko říci, zda se – stále v logice literární metafory – jedná o dva odlišné žánry nebo o žánr jediný, avšak velmi složitý. V každém případě relativistické popisy hovoří o složitých, paradoxních, běžně nepředstavitelných dějích.

Kdyby tedy svět byl knihou, jednalo by se spíše – podobně jako u Písma – o soubor textů různých žánrů v nepřímých explicitních vzájemných vztazích. Šlo by navíc o žánry komunikující *nepřímo*, tedy o soubor *literárně (po)otevřený* a tím o nositele značné interpretační složitosti.

Neústupná složitost. Je příznačné, že americký filozof Jim Holt ve své knize „Proč existuje svět?“¹⁰ (rozhovory na toto téma s předními hlasy současné diskuze) nechává zaznít názor, že věda bude vždy spíše odpovídat na otázku „Jak?“ nežli na otázku „Proč?“ Ani pokud bude nalezena jednotící fyzikální teorie, otázka „Proč svět existuje?“ tím nemusí být zodpovězena. To je patrně projevem badatelské pokory. Pouze jediný tázaný v knize „ví“, proč svět existuje – je to představitel křesťanského teismu.¹¹

Evoluční paradigma či zobecnění přišlo, aby setrvalo nadlouho. Může být nahrazeno jiným, avšak ani pak není naděje na návrat k intuitivní jednoduchosti „plain reading“. Středověká jednoduchost (a jednota) vysvětlování světa je ztracena, realita se jeví jako velmi složitá, a to na více než jedné úrovni.

Zde považuji za potřebné připomenout, že tuto složitost nevytvářím. Pouze na ni poukazuji.

Iain McGilchrist nás navíc upozorňuje na tu skutečnost, že odpověď na otázku po *smyslu* („Proč?“) navíc nemusí být nutně k nalezení v oblasti propoziční, poučkové „pravdy“, nýbrž v holistické oblasti *interakce člověka se světem a s Bohem, tedy ve sféře (smysluplného) vztahu*.¹²

¹⁰ Holt, Jim: *Proč existuje svět? Existenciálně detektivní pátrání*. Praha: Prostor, 2014.

¹¹ Richard Swinburne. Viz kapitola „Induktivní teista ze severního Oxfordu“ in Holt, *Proč existuje svět?*, str. 139–155.

¹² McGilchrist, Iain: *The Divided Brain and the Search for Meaning: Why Are We So Unhappy?* Yale University Press, 2012.

Závěrem. Naše víra se beze zbytku nezrodila z univerzální analýzy reality, ze které by nebylo úniku; proto se také nemusíme obávat, že bez ní nemůže nadále obstát. „Srdce má své vlastní důvody“ – a pravá hemisféra mozku zřejmě rovněž.¹³

Před závěrem se proto chci vrátit k McGrathově velmi umírněné obnovené definici *přirozené teologie* (viz výše). McGrath v této souvislosti zmiňuje spolu s Iris Murdochovou onu „utišující a ucelující tendenci lidské mysli“, která tihne ke generování ucelené vize světa tak, „abychom přinejmenším mohli žít se zjevnými kontradikcemi světa a toužit po jeho budoucí proměně“. K tomu nám přirozená teologie poskytuje konceptový rámec, který přikládáme k naší zkušenosti světa v jejích hlavních dimenzích.¹⁴ Dodávám, že jej přikládáme *zkusmo*, tedy s hledáním.

Spolu s Kevinem Vanhoozerem pak připomínám, že teologii není dovoleno opouštět napětí mezi studiem Božího slova v jeho formách/žánrech (či s jeho kánonem a koncepty) a složitostí reality života a světa – a to ani cestou laciných odpovědí. A není dovoleno teologovi podlehnout pokušení „vědět absolutně“ a beze zbytku (Vanhoozer). Mezi absolutním věděním a relativismem však leží alternativa „poetické a interpretativní racionality“.¹⁵ Pro toto tvrzení chci nabídnout i biblické odůvodnění, byť jde o paradigma starověké.

Nabídka paradigmatu: Craig Bartholomew a jeho excelentní literárně-kritické čtení knihy Kohelet (Kazatel).

*Exkurz: typické přístupy ke knize Kazatel (Kohelet).*¹⁶ Zvláštní (až sekulární) ráz knihy, obtížně smířitelné protiklady, pasáže vynívající téměř hereticky, to vše pokračuje dlouhou a nesnadnou cestou do kánonu. Ještě v Jamni (r. 90) zůstává Kohelet jednou z mála (ne-li vůbec jedinou) vážně diskutovanou knihou.

Vykladačské potíže provázejí knihu Kohelet již od rabínských výkladů z doby okolo přelomu leptočtu (typické rozpětí od snah o doslovnost k alegorickým a jiným radikálním strategiím). Alegorizující (a christologické) čtení ovládne také křesťanské pokusy od Jeronýma (5. stol.) na příštích asi tisíc let. Reformátoři tohle změni směrem k doslovnějšímu a teologickému výkladu.

Období po osvícenství přinese další vodopád výkladů, tentokrát vysoce kritických a relativizujících (historický kriticismus). Podobně složitou historii kanonizace a výkladů má však za sebou i kniha Zjevení, která je drahá našemu srdci.

Zde se vyhneme typickým stereotypům, které složitý text knihy „neutralizují“. Tím prvním je *naše konzervativní předporozumění* o pozdním Šalomounovi, který píše v tak hříšném rozpoložení (až senilitě), že jeho „marnost nad marnost“ vnímáme už předem s krajním podezřením a ve výsledku nebereme text vážně. Tím druhým je *typický historicko-kritický protějšek tohoto pohledu*, který v „marnosti nad marnost“ vidí vysoce *skeptickou* linii moudrosti, krizi moudrosti, pesimismus či řeckou filozofickou skepsi vůči světu a životu (pozdní 3. stol.), pročež mívá velký problém s překvapivým vyznavačským závěrem knihy, který nemůže akceptovat jako původní.

Zdá se však, že *nejnovější hermeneutické přístupy, tedy literárně-kritické*, začínají znovu rozumět těmto (domněle problematickým) kreativním textům, akceptují jejich napětí a paradoxy – a produkuje velmi svěží a inspirativní čtení. Na své straně máme ještě jednu výhodu: kreativní texty tohoto typu jsou méně závislé na datování a kontextu svého vzniku.

¹³ Viz např. McGilchrist, Iain: *The Master and his Emissary: The Divided Brain and the Making of the Western World*, Yale University Press, 2012.

¹⁴ McGrath, Alistair: *The Open Secret*, str. 312. McGrath zde cituje z Iris Murdoch: *Metaphysics as a Guide to Morals*, London: Pequin, 1992, str. 7.

¹⁵ Vanhoozer, „From Canon to Concept“, str. 119.

¹⁶ Pro detaily ohledně *reception history* viz úvod in Bartholomew: *Ecclesiastes* (detailní odkazy níže) nebo jiné kvalitní komentáře ke knize Kazatel, pokud možno reflektující i literární přístupy k textu.

*Zarámování/Prolog:*¹⁷ „Mlha nad mlhu“, praví Kohelet, „mlha nad mlhu, všechno je mlha“.

„Hebel“: pára, mlha, dech, vítr... Klíčové slovíčko u Koheleta (38x). Výrok „Mlha nad mlhu“ navíc rámuje knihu (1,2 plus 12,8, prolog a epilóg) a stanoví její *téma*. Pochopení významu je tedy důležitá. Jestliže sloveso „habal“ znamená „konat prázdně, stát se marným“, podstatné jméno „hebel“ může nést i jiný význam (názory se zde různí).

Koheletovo¹⁸ klasické „marnost nad marnost“ lze tedy číst i jinak nežli tradičně. Kohelet je opakovaně používá v kontextech *nesrozumitelnosti* toho, co „pod sluncem“ viděl a zkoumal (např. 2,21.22; 3,26). Skutečně, „opar, mlha“ jako metafora nehovoří pouze o pomíjivosti, ale také o neuchopitelnosti – o mlze, kterou nelze uchopit rukou ani myslí, tedy cosi jako „záhada nad záhady, všechno je záhada (tajemství, neuchopitelné)“. Vedle širšího skeptického náhledu se tedy místy patrně jedná o *výrok epistemologický, týkající se rozpoznatelnosti pravdy „pod sluncem“*.

Koheletovo tázání. Ono „všechno“, co se Kohelet jal zkoumat, jsou především děje lidského konání „pod sluncem“ (1,13). Jeho výchozím laděním je únava všemi věcmi (1,8) až zoufání (2,20), jeho nástrojem je jeho bystrý intelekt, jeho sférou zkoumání je „svět pod sluncem“ a to, co nalézá, nalézt nechtěl – kladl vážné otázky a touto cestou na ně „pod sluncem“ nenalezl odpovědi, nýbrž „mlhu nad mlhu“. V tomto přístupu a v některých motivech (určenost a cyklické opakování všech dějů, „nic nového pod sluncem“, „vše ze země povstává a do země se vrací“...) se vskutku podobá stoikům; v knize jsou však přítomny rovněž motivy velmi hebrejské.

Kohelet v knize také rozlišuje mezi rovinou „viděl jsem“ a „vím“. Zatímco ta první se zdá být úrovní intelektuálně odporovanou „pod sluncem“, ta druhá se jeví jako vyznavačská, založená na víře a Božím zjevení.¹⁹ Mezi těmito dvěma pohledy je napětí, které způsobuje, že člověk ve výsledku „neví“ (např. Kaz 3,11).

*Zarámování/Epilog:*²⁰ Kaz 12,8–14

„Mlha nad mlhu (záhada nad záhadu)“, praví Kohelet, „vše je mlha“. ⁹Navíc, protože Kohelet byl moudrý, neustále lid vyučoval poznání, a uvážil a vyhledal a uspořádal mnohá přísloví. ¹⁰Kohelet usilovně hledal slova utěšivá a zapsal slova pravdy přímo (jednoznačně).

¹¹Slova moudrých jsou jako bodce, jako hřeby pevně vbité jsou sebrané výroky, dané jedním pastýřem.

¹²A nad to buď varován, můj synu: sepisování mnohých knih nemá konce a mnohé zkoumání (studium) je únavou pro tělo. ¹³Závěr té věci, vše bylo slyšeno. Boha se boj a jeho přikázání zachovávej, neboť to je (úlohou) všech lidí. ¹⁴Neboť Bůh přivede každý skutek před soud, i každou skrytou věc, ať dobrou či zlou.

Překlad je upraven směrem k vyšší detailní věrnosti původnímu znění. Nesmíme přehlédnout závěrečné hodnocení vypravěče: Kohelet byl potvrzen jako moudrý (pozitivně, nikoli negativně!).

„Mlha nad mlhu (záhada nad záhadu)“: Kanonická, autoritativní kniha Písma nám zde naznačuje, že pokud pozorujeme život a svět tak, jak je, tedy nasadíme-li na něj svůj pozorující a analyzující intelekt a zkušenost („hledal jsem a zjistil jsem, viděl jsem“), nalezneme totéž, co Kohelet v krizi svého bytostně intelektuálního hledání: složitost, která neuhýbá; otázky, jejichž odpovědi nejsou „pod sluncem“ k nalezení. To je Koheletovo „viděl jsem“.

A pak je zde ono překvapivé (a pro mnohé naprosto kontroverzní) literární zakončení: *Boha se boj a jeho přikázání zachovávej, neboť to je (úlohou) všech lidí* – tedy zřejmě završení Koheletovy linie „toto vím, ale nevidím“. Ve výsledku *zde stojí obojí zároveň*: I když *vidíš* jen mlhu (složitá reality), Boha se boj a jeho přikázání zachovávej.

¹⁷ Bartholomew, Craig G.: *Ecclesiastes*, str. 104–107. In: *Baker Commentary on the Old Testament and Psalms*, edited by Tremper Longman III. Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2009.

¹⁸ Ačkoli tento termín představuje v původním jazyce *femininum* (jde více o označení funkce nežli o jméno či titul), o dotyčné (královské) literární postavě se v celém textu vypovídá v rodu mužském.

¹⁹ Např. Kohelet 3,1–15. Bartholomew: *Ecclesiastes*, 166–169.

²⁰ Bartholomew: *Ecclesiastes*, str. 359 a dále.

Metafora na závěr. Boží zjevení zde lze vnímat jako světélko navigace v husté mlze, které ukazuje směr, abychom se v ní neztratili. I obecněji myslím platí, že zjevení Písma (včetně zprávy o stvoření) nám veškerou realitu světa beze zbytku nevysvětluje, nýbrž poukazuje zejména na to, odkud tato realita pochází, co je nad ní a jakou cestou jí tedy projít.

Blahoslaven buď každý, kdo v této věci má jasněji nebo dokonce úplně jasno.

Zákon entropie a vznik biologických makromolekul

Michal Martínek

Slovo *entropie* běžnému člověku asi mnoho neřekne. Přesto jde o velmi zajímavou fyzikální veličinu, která figuruje v neméně zajímavém přírodním zákoně. Tento příspěvek si klade za cíl obojí představit srozumitelnou formou a ukázat, jaký má vztah má entropie ke vzniku života. V zájmu zachování srozumitelnosti jsou technické detaily a odkazy uvedeny v poznámkách pod čarou.

I když se článek nezabývá teologií, může teologům pomoci nahlédnout na téma stvoření z širší perspektivy a pochopit něco z jeho přírodovědného rozměru.

Podstata entropie

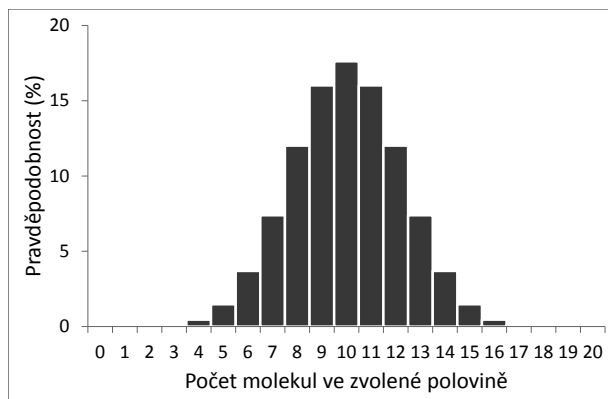
Podstatu entropie si přiblížíme názorným příkladem.¹ Ve chvíli, kdy čtete tento časopis, pravděpodobně sedíte v místnosti. Dýcháte vzduch, který je tvořen malíčkými molekulami, jež rychle létají sem a tam do všech směrů. Napadlo vás někdy, že díky náhodnému pohybu molekul není vzduch v místnosti nikdy rozložen úplně rovnoměrně? Uvažte, co by se mohlo stát, kdyby najednou celá polovina místnosti, ve které se nacházíte, zůstala prázdná, bez vzduchu. Nevěříte, že by se něco takového mohlo přihodit? Můžeme se o tom nějak přesvědčit?

Provedeme nyní myšlenkový pokus. Pomyslně rozdělíme místnost na dvě poloviny – na tu, ve které se nacházíme, a tu zbývající. Představíme si, že místnost je nejprve zcela prázdná. Nyní vložíme první molekulu. Pokud ji vložíme naprosto náhodně, jaká je šance, že vybraná polovina neobsahuje žádnou molekulu? Jedna polovina neboli 50 %. To je příliš vysoká pravděpodobnost, pokud by následek měl být fatální.

Potom přidáme druhou molekulu. Kdybychom si nakreslili všechny možnosti, jak se dají dvě navzájem rozlišitelné molekuly rozdělit mezi obě poloviny, zjistili bychom, že pouze jedna ze čtyř možností je pro nás nepříznivá. Pro tři molekuly už je to jen jedna z osmi, u čtyř jedna ze šestnácti a tak dále.

¹ Příklad je modifikací příkladu z: Kodíček, M.; Karpenko, V. *Biofyzikální chemie*. Praha: Academia, 2013, s. 20–23.

Kdybychom takto vložili 20 molekul, zjistíme, že pravděpodobnost vyprázdnění zvolené poloviny místnosti klesla na jednu k milionu. Zároveň silně vzrostla pravděpodobnost, že molekuly budou rozděleny do obou polovin místnosti zhruba rovnoměrně, jak vidíme na obrázku.²

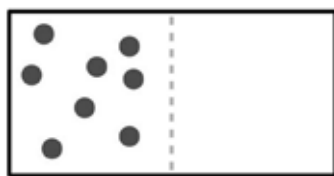

Kolik je molekul v průměrné místnosti doopravdy? Asi 10^{27} ; to je jednička a za ní dvacet sedm nul. Dá se vypočítat, že při takovém počtu jsou molekuly rozděleny prakticky přesně půl na půl mezi obě části místnosti s naprosto zanedbatelným kolísáním $2 \cdot 10^{-11}$ % okolo střední hodnoty. V tomto ohledu tedy můžeme být klidní.

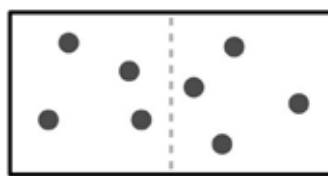
Tímto příkladem jsme se dostali k definici entropie. Entropie je fyzikální veličina, která vyjadřuje pravděpodobnost určitého stavu. Čím větší pravděpodobnost, tím větší entropie. Pro náš příklad s 20 molekulami z toho vyplývá, že stavy v grafu uprostřed mají vyšší entropii než stavy na okrajích.³

Možná si řeknete, k čemu zavádět entropii, když by se dala používat pravděpodobnost. Souvisí to s tím, že entropie má nějaký vztah k teplu.⁴ Díky tomu se dá entropie určit z fyzikálních měření, což bývá podstatně jednodušší než počítání pravděpodobností.

Samotné slovo *entropie* pochází z řečtiny a vyjadřuje myšlenku *směru*. Co může říkat entropie o směru? Naposledy si pomůžeme příkladem s molekulami vzduchu. Zkusme si nyní představit, že jsme schopni natlačit všechny vzduch v místnosti jen do jedné poloviny a zahradit ho přepážkou. Pak přepážku odstraníme. Co se stane? Vzduch se opět samovolně rovnoměrně rozptýlí po celém prostoru.

Nižší entropie

Vyšší entropie

² Pokus lze popsat binomickým rozdělením pravděpodobností s pravděpodobností úspěchu 0,5. Pro větší počty molekul jej s dostatečnou přesností lze nahradit normálním (Gaussovým) rozdělením se střední hodnotou np směrodatnou odchylkou $\sqrt{np(1-p)}$.

³ V tomto konkrétním příkladě lze vypočítat rozdíl entropie mezi dvěma stavy podle vzorce:

$$S_2 - S_1 = k_B \cdot \ln(P_2/P_1), \text{ kde } S \text{ je entropie (J.K}^{-1}\text{), } P \text{ pravděpodobnost a } k_B \text{ Boltzmannova konstanta } 1,38 \cdot 10^{-23} \text{ J.K}^{-1}.$$

Obecně je ale P termodynamická pravděpodobnost, definovaná odlišně od statistické.

⁴ Jednotkou entropie je J.K^{-1} (joule na kelvin); jednotkou tepla je joule.

Opačný proces, stlačení vzduchu do poloviny místnosti, však sám neproběhne. Entropie tedy určuje samovolný směr dějů. Děje samovolně probíhají od stavu s nižší entropií ke stavu s vyšší entropií. Jinými slovy, stav s vyšší pravděpodobností vyhrává. Uvedený jev je vyjádřen druhým termodynamickým zákonem neboli zákonem entropie:

Samovolné děje probíhají ve směru zvýšení entropie vesmíru.⁵

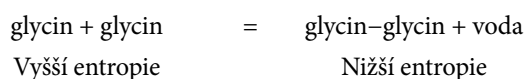
Pokud by se nám zdálo, že stav na obrázku vlevo je uspořádanější než stav napravo, kde jsou molekuly jakoby „rozházené“ po celém prostoru, mohli bychom říci, že systém samovolně přechází ze stavu pořádku do stavu nepořádku. Odtud bývá entropie někdy populárně charakterizována jako „míra neuspořádanosti“ a druhý termodynamický zákon lze populárně vyjádřit větou:

„Nepořádek se dělá sám.“⁶

Zákon entropie a chemické reakce

Nyní budeme aplikovat zákon entropie na směr chemických reakcí. Obecně při chemických reakcích „praskají“ vazby v molekulách a tvoří se vazby nové. Jako modelovou reakci si vezmeme spojování dvou molekul aminokyselin. Aminokyseliny jsou poměrně malé molekuly zhruba o 20 atomech a v těle se jich nejčastěji vyskytuje 20 druhů. Jejich spojováním do dlouhých řetězů vznikají bílkoviny.

Zde je tedy schéma reakce dvou molekul aminokyseliny glycinu:

V tabulkách bychom mohli dohledat, že stav nalevo má vyšší entropii nežli stav napravo.⁷ Jaký bude tedy samovolný směr reakce? Překvapivě zprava doleva, směrem k vyšší pravděpodobnosti. Neznamená to ale, že vůbec žádná dvojmolekula nevznikne. Lze vypočítat, že poměr dvojmolekul k jednotlivým bude řádově 1 ku 10 000. Připojení třetí molekuly je ještě mnohem méně pravděpodobné.⁸

Nyní jsme se dostali k tomu, proč se článek jmenuje tak, jak se jmenuje. Každá živá buňka je plná velkých molekul, jako jsou bílkoviny nebo DNA. Podle zákona entropie by ale takové molekuly samovolně vůbec neměly vznikat. Jak s tím vším jde dohromady evoluční teorie, která takové samovolné spojování předpokládá?

⁵ Poznámka o „vesmíru“ znamená následující. V přírodě pozorujeme řadu dějů, pro které zákon entropie jakoby neplatil. Například pokud začne mrznout, voda se přemění na led, a tím její entropie klesne. Zároveň však voda při mrznutí odevzdá okolnímu prostředí velké množství tepla; to rozkmitá molekuly okolí a jejich entropii zvýší. Přitom zvýšení entropie okolních molekul bude větší než snížení entropie vody a celková entropie vzroste. Proto při uplatňování zákona entropie je třeba vždy uvažovat jak systém, tak i jeho okolí. Systém a okolí dává dohromady vesmír.

⁶ Malijevská, Ivona; Malijevský, Anatol; Novák, Josef. *Záhady, klíče, zajímavosti očima fyzikální chemie*. Praha: Vydavatelství VŠCHT, 2004, s. 50.

⁷ Ve skutečnosti bychom nehledali přímo entropii, ale Gibbsovu energii. Ta totiž odráží změnu entropie „vesmíru“, tedy včetně výměny tepla s okolím.

Zde použitá termodynamická data pocházejí z: Novák, J. et al. *Příklady a úlohy z fyzikální chemie I*. Praha: Vysoká škola chemicko-technologická, 2000, s. 215–216. Rovnovážná konstanta při 25 °C je $7,81 \cdot 10^{-4}$.

⁸ Výpočet proveden pro roztok o koncentraci 1 hmotnostní %. Ve zředěnějších roztocích bude poměr posunut ještě více v neprospěch spojování.

Na jednu trojmolekulu připadá řádově sto milionů volných. Data pro trojmolekuly z: Kitadai, N. Thermodynamic prediction of glycine polymerization as a function of temperature and pH consistent with experimentally obtained results. *Journal of Molecular Evolution*. 2014, sv. 78, s. 171–187.

Vědci si jsou tohoto rozporu dobře vědomi. Učebnice ani odborné články se mu však příliš nevěnují. Obvykle se setkáváme s některým ze tří níže uvedených vysvětlení.

1. K dispozici byla spousta času, asi jedna miliarda let. Jedna novější učebnice biochemie k tomu říká: „Díky dlouhým věkům se nepravděpodobné stalo nevyhnutelným.“⁹ Pojďme tento argument prozkoumat. Chemické reakce jsou poháněny entropií a entropie má základ v pravděpodobnosti. Pokud budou podmínky (např. teplota) pořád stejné, pravděpodobnosti se nezmění ani za miliardu let. Souvisí to také s tím, že když se dvě molekuly spojí, nezůstanou spojené pořád. Za chvíli se zase rozdělí a mezitím se spojí jiné dvě molekuly. Přitom poměr, například jedna ku 10 000, zůstane zachován. To je v rozporu s populární představou, že se nejdřív snad spojily dvě molekuly, pak se připojila třetí, a za miliardu let už jsme tady měli spoustu dlouhých řetězců.
2. Makromolekuly jsou tu, takže musely vzniknout samovolně, i když to mohlo být jakkoli nepravděpodobné.¹⁰ Tento argument posuďte sami.
3. Někteří čekají podporu chemické evoluce od Prigoginovy hypotézy týkající se otevřených nerovnovážných systémů. O té bude více řečeno na konci článku.

Entropie v buňce

Během čtení vás asi musela napadnout otázka: „Vždyť v těle se aminokyseliny běžně spojují do bílkovin. Jak to, že jim to zákon entropie nezakáže?“

To tajemství je skryto v jedné jediné věci, a tou je DNA. V molekule DNA je zapsaný konstrukční plán velmi složitý a naprosto dokonalý chemické továrny. V ní reakce, při kterých entropie klesá (například spojování aminokyselin do bílkovin), nikdy neprobíhají samostatně. Vždycky jsou spojeny s reakcemi, kdy entropie roste – například štěpením molekul potravy.¹¹ Vše je zařízeno tak, že v konečném součtu entropie celku vzroste, přesně jak to žádá zákon entropie.

Ještě je namístě jedna důležitá poznámka, která s tím souvisí: Vznik velkých molekul sám o sobě pro vznik života nestačí. Žádná molekula bílkoviny nebude funkční, pokud by se aminokyseliny za sebe naskládaly náhodně. Tady se ukazuje druhá nezastupitelná funkce DNA: je v ní pomocí speciálního kódu zapsáno přesné pořadí aminokyselin pro každou bílkovinu v buňce. Tato skutečnost už je ale mimo působnost zákona entropie. Na vysvětlení tohoto pořadí jsou přírodní zákony krátké. Do hry tady vstupuje nová veličina – informace. Nikdo zatím nedokázal na základě fyzikálních zákonů uspokojivě vysvětlit, kde se vzala.

Na závěr se ještě krátce zastavíme u zmiňované Prigoginovy hypotézy. Ta se týká otevřených systémů. Obecně jsou výpočty entropie poměrně snadné u systémů, které jsou uzavřené. Například když nasypeme do skleněné baňky chemikálie, baňku uzavřeme a obsah necháme zreagovat, po nějaké době reakce dobehne a pak už se nic neděje. Systém dospěl do chemické rovnováhy.

To ovšem není případ živých buněk. Ty neustále s okolím vyměňují hmotu i energii. Buňka je systémem otevřeným a nerovnovážným. Díky tomu se chemické reakce v buňce nikdy nezastaví, dokud bude buňka žít.

⁹ Lehninger, Albert L.; Nelson, David L.; Cox, Michael M. *Lehninger principles of biochemistry*. New York: W.H. Freeman, 2008, s. 32.

¹⁰ Příklad: „Během období chemické evoluce se jednoduché organické molekuly spojovaly do složitějších molekul ... Rychlost spojování jednoduchých molekul do stabilních polymerů musela proto být větší než rychlost hydrolyzy [tj. rozkladu působením vody].“ Voet, Donald; Voet, Judith G.; Pratt, Charlotte W. *Principles of biochemistry*. 3rd ed. Hoboken: Wiley, 2008, s. 4. Poznámka kurzívou doplněna autorem. Připomínám, že podle zákona entropie je to přesně naopak, rozklad probíhá mnohem rychleji než spojování.

¹¹ Přenos entropie, nebo zde přesněji Gibbsovy energie mezi reakcemi, je zajištěn takzvanými makroergickými molekulami, například ATP. Oba typy reakcí vždy probíhají za účasti enzymů (speciální druh bílkovin, které umožňují průběh jinak obtížně realizovatelných chemických reakcí).

Toho si všiml chemik Ilja Prigogine a kolem roku 1970 vyslovil následující hypotézu:¹²

- Pokud je systém blízko rovnováhy, směřuje k chaosu (tj. ke stavu s maximální entropií, k chemické rovnováze).
- Pokud je systém daleko od rovnováhy, směřuje k uspořádanosti.

Hypotéza se snaží vysvětlit, jak mohl navzdory zákonu entropie vzniknout život. I když od publikování hypotézy uplynulo už asi 40 let, není její přijetí mezi vědci jednoznačné. Někteří čekají, že nějaké budoucí objevy ji potvrdí.¹³ Jiní, podotýkám, že zastánci evoluce, Prigoginovu hypotézu odmítají. V nedávném čísle časopisu *Journal of Theoretical Biology* Yuriy Mitrokhin namítá, že i když je systém otevřený, pravděpodobnějším stavem stále zůstává chaos.¹⁴ On i další biolog, Marcello Barbieri¹⁵, upozorňují, že řád v buňce vzniká jedině díky informaci obsažené v DNA. Snaha vysvětlit řád v buňce pouze pomocí fyzikálních zákonů, bez externí informace, podle Barbieriho ignoruje základní poznatky současné molekulární biologie.

Co si z toho všeho vzít? Přínejmenším to, že se nemusíme stydět za svou víru ve stvoření. Není, ve světle uvedených poznatků, existence inteligentního Tvůrce přirozenějším vysvětlením?

¹² Rice, Stuart A. Ilya Prigogine. *Physics today*, 2004, č. 57, s. 102.

¹³ Např.: McKee, Trudy; McKee, James R. *Biochemistry: the molecular basis of life*. New York: Oxford University Press, 2009, s. 114.

¹⁴ Mitrokhin, Yuriy. Two faces of entropy and information in biological systems. *Journal of Theoretical Biology*. 2014, č. 10, s. 192.

¹⁵ Barbieri, Marcello. What is information? *Biosemitotics*, 2012, č. 5, s. 147–152.

Potřebujeme Boha k vysvětlení vesmíru a života: Nové pohledy na otevřené otázky stvoření a evoluce

Jarmila Králová, Vladimír Král

Už od pradávna si lidé kladou řadu otázek:

- Kdo jsme my lidé a jak jsme se ocitli „na světě“? Co zde hledáme? Má náš život nějaký smysl?
- Jak rozsáhlý je vesmír, v němž žijeme? Dá se v tomto kosmu předpokládat působení Boha, který má o nás zájem, nebo jsme jen produkt slepé náhody?
- Jaký je současný stupeň poznání o vesmíru a o životě?
- Jakou roli v poznávání lidského života hraje věda? Co přinesly pro poznání smyslu lidského života vědní obory, které patří k základům vědeckého světonázoru?
- Jakou roli hraje ve vědeckém vědění náš světonázor? Jak ovlivňuje interpretaci pozorování? Je svět takový, jak ho vidíme?
- Jaký vliv na civilizaci mají naše technologie (technika)? Pomohly lidské technologie k výraznému pokroku lidského poznávání?
- Přežije dlouhodobě člověk na Zemi? Jaká je budoucnost vesmíru a života?
- Existuje návrh ve vesmíru?
- Existuje návrh života?
- Je tu místo pro Boha?
- Jaká nás čeká budoucnost? Je život v evolučním pohledu jen krátká epizoda ve vesmíru?

Pokud se podíváme na výzkumy veřejného mínění, tak jak je na tom Bůh s popularitou v naší zemi? Naše země patří k nejvíce ateistickým zemím. Například v USA je více než 90 % populace věřících a kolem 40 % z nich věří doslovnému biblickému výkladu popisu stvoření z knihy Genesis. Je možné konstatovat, že Bůh, který je nedokazatelný, přestává hrát v postmoderní společnosti

a v životě mnoha Evropanů roli. Věřící jsou považováni za slabé jedince, jimž víra v Boha přináší určitý komfort.

Nicméně toto tvrzení lze obrátit a ptát se, zda naopak ateisté nenacházejí komfort ve své víře, že Bůh neexistuje.

Hledání pravdy

Pravda dnes už skoro nikoho nezajímá, hlavní otázkou dneška je, jaký budu mít zisk, co si užiju, co z toho budu mít? Nicméně pořád jsou zde i tací, které pravda zajímá, dokonce ze všeho nejvíc. Jak na tom s hledáním pravdy jsme? Známe úplnou a celou pravdu o tom, jak jsme se tu vzali? Kde se dnes nacházíme na stupnici pravdy se škálou od jedné do deseti, kdy 1 je pro neznalost a 10 pro úplnou pravdu? I velice pyšní lidé řeknou, že se nacházíme někde kolem 5, ti skromní a většinou velmi kvalitní vědci vám řeknou, tak možná někde kolem 2. Z toho vyplývá, že naše poznání má daleko k dokonalosti, a ti studenti prvních ročníků, kteří už všemu rozumějí a vidí do všeho, nás mohou nechat úplně klidnými, stejně jako někteří teisticky evolučně filozofující středoškolská kantoři. K poznání patří skromnost.

Jak to tedy bylo? Stačilo nastavit počáteční podmínky, přírodní zákony? O tom jste jistě už přemýšleli, proč jsou takové, jaké jsou, kdo je nastavil? Kdo určil přesné hodnoty více než 50 parametrů, aby náš vesmír mohl existovat? Základní otázka, kterou chceme řešit, je: Stačí to pro vznik a udržování vesmíru? Je život přirozený a nevyhnutelný důsledek předem nastavených parametrů, nebo byla nutná další nadpřirozená intervence? Jsou přírodní zákony nastaveny tak, že vesmír musel vzniknout a později i život v něm? Kdo je nastavil?

Byl tady nutný Bůh někdy na začátku, možná při velkém třesku, či jinak v pohledu teorie strun.

A pak, díky nastavení parametrů někde ve vesmíru, v oblastech, které popisujeme jako zóny života, nakonec život vznikl. Zákony byly nastaveny tak, aby z elementárních částic vznikly atomy, z atomů molekuly a nakonec polymerní molekuly zajišťující životní funkce.

Ateisté řeknou: Ano tak to bylo, jen šktněte toho Boha na začátku. Pokud je dostatek času, energie a hmoty, povedou náhodné procesy k tomu, co zde máme.

Agnostici prohlásí: Nemá cenu se tím zabývat, stejně se nikdy nedozvíme, jak to vlastně bylo.

Teističtí evolucionisté řeknou: Bůh nastavil parametry a pak už to jelo samo.

Jiní křesťané budou přesvědčeni: Vidím Boha nejenom na počátku, ale také řadu Božích intervencí, jak v aktu stvoření, tak procesu záchrany člověka, který se dostal do průšvihů.

Tak jak to vlastně bylo, jak rozhodnout, který pohled je vlastně nejbližší pravdě? Vidí to dobře agnostici s jejich postojem – nechte to plavat, je to zbytečné úsilí, k plnému pochopení se stejně nedostanete?

Jaký pohled do této situace vnáší Bible a současná věda? Jsou v rozporu, nebo mají společné harmonické poselství? Materialisticky orientovaný vědec řekne, že vznik vesmíru a života je podle pravidel v přírodě značně nepravděpodobný, skoro nemožný. Ale protože jsme tady, tak se to nějak muselo stát.

Ale není to naopak, že nastavení zákonů je takové, že přirozeným procesem nic tak složitého vzniknout nemohlo, ani vesmír a už vůbec ne život? Konečný produkt zákonů, tak jak jsou nastaveny, je chaos, vyhynutí, smrt. Pokud tedy nemohla být existence vesmíru a života v něm výsledkem přirozeného procesu, nezbyvá jiná možnost než vzít nadpřirozenou intervenci. Ale od koho? A jak vypadala?

Muslimové a řada křesťanů věřících ve stvoření nemají problém vidět jak stvoření, tak plán záchrany.

Bůh v jejich chápání není pozorovatel, ale aktivní činitel ve vesmíru i v lidských životech.

Jak to vypadá s rozložením názoru současné populace na tuto otázku? Nemusíme si dělat starosti s většinou, ta v dějinách obvykle pravdu neměla, ale pokud sečteme muslimy, biblické křesťany a řadu dalších náboženství, máme zde velkou převahu těch, kteří věří v nadpřirozený akt stvoření.

Nicméně si vážím ateistů. Mají logické konzistentní postoje; ale co je logické a konzistentní, ještě nemusí být nutně pravdivé.

Řada křesťanů je ale v defenzivě, mají často dojem, že musí být „in“ a brát současný vědecký pohled roku 2015. Co ale budou dělat za 10 či 30 let, kdy vědecký pohled může být někde úplně jinde? Názorným příkladem může být hypotéza velkého třesku pro vznik vesmíru. Zdála se být neotřesitelná, ale dnes je díky novým poznatkům jasné, že má řadu slabin, a je vytlačována novou teorií strun.

Není lepší spolehnout se na biblické nadčasové poselství? Kde ale máme jistotu, že mu dobře rozumíme? Jisté je toto téma velice kontroverzní. Je to typická oblast, kdy závěr, který děláme na základě pozorování a experimentů, závisí na tom, jak se na svět díváme, jaká je naše filozofická a náboženská koncepce. Talmud, kniha židovské moudrosti, to popisuje velmi prostě: „Svět nevidíme takový, jaký je, ale takový, jací jsme my.“

Jak si tedy představit Boží intervenci do našeho světa?

Co k tomu říká věda? Vůbec nic, protože Bůh je mimo prostor, ve kterém se pohybuje.

Biblický pohled s Bohem od první chvíle počítá, nijak ho nedokazuje a popisuje jeho aktivitu při stvoření i spasení lidí.

Vesmír

Pojem *vesmír* je souhrnem všeho, co existuje. Jeho jednotlivé součásti (planety, galaxie atd.) vznikaly a zanikaly, vznikají a zanikají a bude tomu tak i nadále. Neplatí to však o vesmíru jako celku. Ten nikdy nevznikl, vždy existoval. Nemohl vzniknout z něčeho, co existovalo, protože to, co již existovalo, bylo součástí vesmíru – a to právě proto, že vesmír je *pojmem* zahrnujícím úplně vše. Nic mimo něj neexistuje, vše už je v něm obsaženo, zahrnuto. Vesmír nemohl ani „vzniknout“ z ničeho. Žádné „nic“, z něhož měl vesmír „vzniknout“, nebylo a nemohlo existovat. Jak správně tvrdil již řecký filozof Parmenides: co existuje, existuje, a existuje *právě jen to*. Myšlenka, že před vesmírem zde existovalo nějaké „nic“, z něhož vesmír vznikl, postrádá smysl, protože žádné „nic“ neexistuje. Slůvko „nic“ je pouze lidským pojmem vyjadřujícím *absenci* něčeho konkrétního, nikoli pojmem vztahujícím se na nějaký existující jev v realitě. Řeknu-li: „na stole nic není“, mám tím na mysli, že tam nejsou žádné konkrétní věci (různé předměty, které tam obvykle bývají nebo by mohly být). Nemíním tím tedy to, že tam je nějaké „nic“, nějaká prázdnota.

Zmatek netkví jen v pojmu „nic“, ale i v pojmu „vzniknout“. Pojem „vzniknout“ nelze použít v souvislosti s vesmírem jako celkem, neboť pojem „vzniknout“ vždy znamená, že něco, co neexistovalo, začalo existovat – na základě jistých předtím již *existujících* věcí a/nebo okolností. Z něčeho (nebo na základě něčeho), co již existuje, vzniká něco jiného. Nikdy nemůže „vznikat“ něco z ničeho, protože vždy něco existuje. A pokud někdo přesto chce setrvat v absurdní představě „něco z ničeho“, neměl by k tomu zneužívat pojmu „vzniknout“. Měl by si vymyslet jiný termín.

Žádné fyzikální nebo jiné vědecké pozorování a odvozování nemůže nikdy zvrátit a popřít to, co je od začátku evidentní: existují jen jednotlivé konkrétní věci, jevy, vlastnosti a jen ty pozorujeme, abychom je pak pojmově klasifikovali či shrnovali do skupin. Vesmír je jen lidský abstraktní (dokonce nejabstraktnější) *pojmem* – pojem pro celek, tj. pro souhrn všech konkrétně existujících věcí. Proto nemůže vznikat či zanikat. V této otázce je kompetentní pouze filozofie, nikoli fyzika. Astrofyzika může a měla by vysvětlovat vznik galaxií či hvězd apod., ale nikoli vesmíru (tj. existence) jako celku. Tím totiž fyzika mírou obecnosti svých závěrů přesahuje mimo svůj speciální záběr, překračuje rámec své kompetence a (možná bezděky) vyslovuje filozofické úvahy a tvrzení. A ra-

cionální filozofie je oprávněna a povinna ji zastavit, je-li to nutné. Musí použít „právo veta“, když věda říká evidentní nesmysly.

Problémy teorie o vzniku vesmíru

Navzdory velkému úspěchu teorie velkého třesku, jež propojuje makrokosmos astronomů s mikrokosmem částicové fyziky, jsou v základech této velkolepé stavby uloženy nášlapné miny, z nichž některé hrozí výbuchem. Již v roce 1936 si povšiml americký astronom švýcarského původu F. Zwicky, že existuje soustavný rozdíl mezi hmotností galaxií, vypočtených na základě gravitačního působení, a hmotností odvozenou z množství pozorované zářící hmoty. Výsledkem je značný nepoměr mezi dynamickou a zářivou hmotností galaxií i galaktických „hnízd“. Podle současných měření činí tento nepoměr 100:1, tj. celková hmotnost pozorované části vesmíru je o plně dva řády vyšší než hmotnost objektů, které zde můžeme pozorovat současnou astronomickou technikou (hvězdy, mlhoviny, chladný prach a plyn). To znamená, že v galaxiích je přítomna podivná skrytá hmota, jež se astronomicky nijak neprojevuje, ale přitom má gravitační účinky podstatně převyšující gravitaci hmoty zářivé. Astronomové si dlouho mysleli, že podstatou skryté hmoty mohou být slabě svítící objekty (trpasličí hvězdy, planety a přechodné útvary, zvané hnědí trpaslíci), nebo vůbec nezářící černé díry. Nicméně moderní pozorování zejména z Hubblova kosmického teleskopu zřetelně prokazují, že výskyt takových objektů ve vesmíru je téměř zanedbatelný – v nejlepším případě představují pouhých 5 % skryté hmoty vesmíru.

Fyzikové poukázali před několika lety na to, že nepatrné vše pronikající částice – neutrino – mohou mít sice malou, ale přece jen kladnou klidovou hmotnost. Pokud je ve vesmíru velký počet volných neutrin, pak by ve svém úhrnu mohly představovat výrazný příspěvek ke skryté hmotě. Nejnovější laboratorní měření však ukazují, že pomocí neutrin lze objasnit nanejvýš 30 % skryté hmoty vesmíru. Dospíváme tedy k nepřilíš povzbudivému zjištění, že navzdory úžasnému pokroku experimentální fyziky i pozorovací astronomie nemáme dodnes žádnou konkrétní představu o povaze naprosto rozhodující složky vesmírné látky. Jakákoliv teorie nebo model, jež v kosmologii používáme, jsou tudíž ověřovány jen na „špičce ledovce“ – zářivé hmotě vesmíru, zatímco daleko největší část kosmického ledovce je v podobě skryté hmoty kdesi pod hladinou, což může snadno „pokazit“ kterýkoliv kosmologický model.

Hubblův kosmický teleskop se po opravě koncem roku 1993 soustřeďuje na řešení ústřední kosmologické otázky, tj. jak starý je vesmír a jakou budoucnost má vesmír před sebou: konečnou, či nekonečnou v čase. K tomu cíli je potřeba podstatně zlepšit kalibraci stupnice vzdáleností galaxií, neboť na jejím podkladě lze kalibrovat také Hubblův vztah a určit velikost Hubblovy konstanty. Stáří vesmíru je totiž nepřímou úměrné velikosti této konstanty. Takže toho vlastně mnoho nevíme a stáří vesmíru záleží na nastavení této konstanty. Je to celkem známý trik, jak se dostat k výsledku, který potřebují, ale to není skutečná věda.

Život a evoluce

V kontextu tohoto tématu je možné vznést několik argumentů proti evoluční teorii.

1. Chybí nálezy přechodných článků mezi druhy. Na to, kolik a v jakém množství nalézáme fosilie jednotlivých druhů (až několik milionů), tak je zarážející, proč nenacházíme několik milionů přechodných druhů.
2. Nalézáme druhy, které by měly být mnoho milionů let staré, přesto jsou nacházeny i v současnosti a jsou stále stejné (např. latimerie, hmyz...).

3. Nacházíme geologické vrstvy, kde jsou stopy člověka i dinosaurů najednou. Bylo nalezeno velké množství lidských výtvarů – kreseb a soch dinosaurů (Mexiko, USA, Peru, Kambodža...). Jak je starověcí lidé znali, když podle evoluční teorie s nimi vůbec nežili?
4. Na mnohých místech nalézáme na zemi velké množství fosilií zcela náhle i ve velmi starých geologických útvech (a to velmi složité organizmy – kambriická exploze). I podle evoluční teorie mají nejstarší organizmy velmi složité části těla a orgány (nejsou to primitivní zvířata).
5. Geologické vrstvy jsou mnohdy v obráceném pořadí, než mají podle evoluční teorie být.
6. Zkameněliny představují konečné formy bez stop vývoje z předcházejících organizmů.
7. Můžeme měnit gen – například pro ploutev – jakkoli, končetinu tím nenaprogramujeme, protože ta je řízena zcela jinými geny, ležícími na jiném místě chromozomu.
8. I evolučně vzdálené organizmy mají stejný typ chromozomů.
9. Neandrtálec žil současně s *Homo sapiens*, není jeho předchůdce. Podobně *Ramapithecus* patří mezi opice, ne mezi lidi. Chybí postupný vývoj člověka. Vzhledová podobnost člověka s opicí není podobnost genetická, stejné procesy jsou ovládnuty zcela jinými geny, člověk má typ aorty podobný jako netopýři a ptakopysk, naproti tomu opice (primáti) mají typ aorty jako myši a klokani. Jak se tedy aorta mohla přeměnit?
10. Chemická evoluce z neživé hmoty není možná, musí splňovat neuvěřitelné množství podmínek pro vznik.
11. Mutacemi nevzniká nový život; pokud se podmínky vrátí k původnímu stavu, i zmutované organizmy se navrátí k původní podobě (v dalších generacích).
12. Důležité biomolekuly v buňkách nemohly vzniknout postupně, ale najednou, jednotlivé elementy buňky spolu spolupracují (např. rRNA, RNA, DNA), stačí odebrat jeden prvek, a vše nefunguje (tzv. nezjednodušitelná složitost).
13. Dlouhá doba pro vývoj nemůže nahradit informace, buňka sama nemůže vzniknout jen proto, že měla miliony let na vývoj, někdo musel dodat potřebné informace, pokyny, aby se organismus choval tak a tak. I nejjednodušší formy života v sobě skrývají obrovské množství informací.
14. Lidské tělo je extrémně složitý komplex, kde jednotlivé části nemohou fungovat bez jiných; i zde není možné, aby orgány vznikaly postupně. Pokud by člověk žil víc jak milion let, jak to, že lidské civilizace se zde objevily náhle cca před 10 000 lety? Pokud víme, jaký je přírůstek lidstva za rok a stav obyvatelstva ve starověku (což přibližně víme), dá se jednoduše s určitou pravděpodobností určit věk lidstva a počet lidí v daném období (i s korekcí – války, nemoci) – celkově to není víc než 10 000 let!
15. Datovací metody pro určení stáří nejsou přesné – některé vycházejí přímo z evoluční teorie (odkazují se na ni v datování) anebo vycházejí z předpokladů, že určité hodnoty byly i v minulosti konstantní (což nevíme).
16. Všude okolo nás pozorujeme úbytek druhů rostlin a zvířat, nepozorujeme, že by vznikaly nové druhy zvířat. Pozorujeme rozklad (viz termodynamické zákony).
17. Pozorujeme genetické variace v rámci určitých druhů, ale druhy zůstávají stále stejné.

Diskuze k evoluční teorii

Jak je možné, že na základě stejných experimentálních dat či pozorování z přírody lze dojít k tak odlišným závěrům? Všechny předkládané modely – ateistický, agnostický a evoluční – a to jak vesmíru, tak života – mají řadu míst, která jsou nedotažená a spíše než vysvětlení vyvolávají kaskádu dalších otázek. Nevěřte nikomu, kdo vám bude tvrdit, že ví, jak to, že jsme tady – neví to nikdo a židovská moudrost říká, že svět nevidíme, jaký je, ale jací jsme my.

To se plně projevuje v oblasti, kterou se chceme zabývat: Jak to, že jsme tady?

Vše je o tom, jakými brýlemi to vidíme.

Proč není darwinismus přijatelný

V souvislosti s Darwinovými výročími se ve sdělovacích prostředcích objevují články a relace, ve kterých autoři dokazují platnost Darwinovy „teorie“. Podle ní nové živočišné druhy vznikaly drobnými, postupnými, dědičnými změnami v organismech. Tyto změny byly pro přežití organismu výhodnější a přirozeným výběrem takovéto organismy v životním prostředí převládly. Přirozený výběr považují současní darwinisté za mechanismus vývoje. Tímto způsobem měl vzniknout i člověk vývojem z opičího prapředka. Darwinova „teorie“ je v současné době napadána jednak kreacionisty, jednak zastánci Inteligentního programu (IP) (Intelligent designe). Kreacionisté zastávají názor, že vývoj probíhal a probíhá v rámci druhu, ale druhy jako takové byly stvořeny. Někteří vycházejí z doslovného znění Bible, že svět byl stvořen v šesti dnech. Neuvědomují si, že Bible není přírodopis, a tento názor může být snadno darwinisty vyvrácen. Zastánci IP vycházejí ze skutečnosti, že každý jev může být vysvětlen trojím způsobem: (1) pravidelností, (2) náhodou, (3) působením nějaké inteligence. U vývoje se nejedná o pravidelnost; otázkou je, zda mohly nové druhy vzniknout náhodnými změnami. V čem se darwinisté mýlí? Tvrzení darwinistů, že mechanismem vývoje je přirozený výběr, je nesmyslné, nevědecké a matoucí. Přirozený výběr může pouze vybírat mezi dvěma nebo více možnostmi, ale žádnou novou možnost nevytváří. Přirozený výběr nevytvořil žádný nový druh, žádnou novou rasu ani novou bílkovinu (enzym). To je zapřahání vozu před koně.

Teprve po objevu DNA jako základu dědičnosti dostal mechanismus změn v organismech konkrétní podobu. Genetická informace je v DNA uchovávána pomocí nukleových bází (adenin, guanin, cytosin, thymin) tvořících tzv. genetický kód, podle kterého je každá aminokyselina kódována trojicí těchto bází a přesné pořadí bází zaručuje přesné pořadí aminokyselin v bílkovině (enzymu), které je nutné, aby bílkovina byla funkční. Nový enzym, což je nový elementární evoluční krok, může vzniknout jen změnou v genomu organismu, čili v jeho řetězci DNA. Darwinovy náhodné změny mají tedy konkrétní podobu v náhodných změnách v DNA, tzv. mutacích. Předpokládá se, že změnou jedné báze v jinou může vzniknout jiná aminokyselina a kumulací těchto změn vznikne nový enzym. Tato představa je však neuskutečnitelná. Předně, k náhodným mutacím dochází v celém genomu. Předpokládá se, že jen cca jedna desetina genomu kóduje nějaký životně důležitý enzym; v tom případě každá desátá mutace zasáhne gen kódující takovýto enzym, což je neslučitelné s životem a k žádnému vývoji pak nedochází. Pracujeme-li s náhodou, musíme počítat s počtem pravděpodobnosti. Jednoduchý enzym, složený z 333 aminokyselin, je kódovaný 1 000 bází. Pravděpodobnost, že se nějaký tisícicelenný řetězec DNA seřadí náhodně do požadovaného pořadí bází, je $1 : 10^{600}$ – tedy prakticky nulový. I jednoduché enzymatické systémy se skládají z několika desítek enzymů. Zaklínadlem, kterým darwinisté řeší nepravděpodobnost, jsou miliony let, během kterých evoluce probíhala. Téměř všechny živočišné kmeny, které dnes známe, se objevily v období kambria údajně před cca 550 miliony lety, během několika desítek milionů let, hotové, bez vývojových mezistupňů a od té doby se moc nezměnily. V každém případě 500 milionů let je příliš krátká doba, aby se náhodnými mutacemi nebo jinými náhodnými změnami v genomu smysluplně změnilo několik set milionů bází. (Genom psa je 2,4 miliardy bází, genom člověka a lidoopa 3 miliardy bází). Jak ošidné je kalkulovat s miliony let vývoje, nám ukáže příklad údajného vývoje člověka. Člověk se měl oddělit od společného předka s šimpanzem před cca 5 miliony lety, čili zhruba před milionem generací. Rozdíl v pořadí (sekvenci) bází mezi šimpanzem a člověkem je 5 % bází, 5 % z 3 miliard je 150 milionů. To znamená, že v zárodečných buňkách, protože jen mutace v nich jsou dědičné, by mělo zmutovat v každé generaci 150 bází. To je nereálné, protože genom všech organismů je neobyčejně stálý a každý organismus disponuje opravnými systémy, které chyby vzniklé při dělení buněk opravují. Kromě toho by mutovaly báze i ve zbylé části, takže by byly eliminovány pro život důležité pochody. Vznik žádného nového druhu nebyl dosud zaznamenán. U vyšších organismů, kdy je generační doba jeden rok, je to pochopitelné, ale ani u mikroorganismů, kde je generační doba několik desítek minut, nebyl za 150 let nový druh pozorován. Octová muška, vhodný model

pro genetiky, je pěstována 50 let v tisících laboratořích a podrobována vlivu různých mutagenů. Byly připraveny různé odrůdy a zrůdy, ale žádný nový druh a ani nový enzym nebyl zjištěn. Ale i mikroorganismy rezistentní vůči antibiotikům nevytvářejí nové enzymy nebo bílkoviny, ale přebírají je od mikroorganismů, které je mají ve svém genetickém materiálu. Je tedy možné shrnout, že pokud se nemohly organismy vyvíjet náhodně, musíme předpokládat, že vývoj je řízen nějakou inteligencí.

Matematické modely ukazují jak limity evoluce, tak podmínky, za kterých může díky evoluci dojít ke konkurenční výhodě. Vyžaduje to obrovské množství jedinců druhu, přes bilion jedinců, a velice krátkou dobu života. Například tak viry a bakterie získávají výhody díky rychlým mutacím – třeba rezistenci na léky. Také letošní infekce chřipky bude zřejmě velice nepříjemná, došlo totiž od minulé epidemie k mutacím, díky čemuž vakcíny nebudou příliš účinné. To jsme ale již velice daleko od naivní představy přeměny jednoho druhu v jiný.

Biblické učení o stvoření

Světový názor shrnutý v biblickém učení o stvoření je jedním z nezákladnějších souborů učení, které nám Bůh odhalil. Odkrývá nám, že Bůh nás nejen miluje, je zároveň nás stvořil. Informuje také o identitě Boha náboženské víry a fyzické reality. Víra ve stvoření podtrhuje důvěru v realitu fyzických i morálních struktur v celém okolním světě, který můžeme zkoumat jako vědci i prožívat jako obyčejní lidé. Naše víra ve stvoření nám umožňuje vidět, že vesmír a všechno v něm závisí na zachovávající síle a činnosti Boží. Naše víra ve stvoření přináší základ pro naši křesťanskou víru v to, že nejsme konečným produktem nahodilých procesů neosobního vesmíru, ale jsme muži a ženami stvořenými k obrazu osobního Boha. Naše víra „ve stvoření z něčeho“ nás utvrzuje v tom, že Bůh stvořil vesmír svobodně a samostatně, a zároveň odmítá alternativy dualismu či panteismu. Jestliže uctíváme Boha jako Stvořitele, zdůrazňujeme jak jeho transcendenci nad řádem přírody, tak jeho bezprostřední spojení s řádem přírody. Měli bychom také rozlišovat, že jeho způsob existence jako Stvořitele je úplně jiný než náš způsob existence jako bytostí stvořených. Pokud Boha uctíváme jako Stvořitele, uznáváme, že stvoření je vnitřně dobré a že hřích a zlo nevznikají bezpodmínečně z vlastností stvořené věci, jako je pomíjivost nebo dočasnost. Jako skutečné ocenění je třeba brát racionální základ pro vědecký výzkum, ujištění o podstatném významu lidského života a podstatu zla jako odchylku u jinak dobrého stvoření. Biblické učení o stvoření hraje tak zásadní roli v celém biblickém zjevení, že je neštěstím, když se slovo „stvoření“ používá pouze v úzkém slova smyslu a restriktivně, aby referovalo nikoli o faktu stvoření, ale o možném mechanismu tvůrčí činnosti. Znovu tu máme model zmiňovaný výše, kde se o tvoření mluví jako o mechanismu zapojeném v tvůrčím procesu a stvoření se váže k biblickému světovému názoru založenému na základním významu tvůrčí činnosti Boží.

Když se předpokládá, že stvoření a evoluce se musí nutně vzájemně vylučovat nebo že slovo „stvoření“ se používá, jako by původně bylo vědeckým mechanismem pro vznik vesmíru, dochází k na prostému zmatení všech kategorií.

Ať už úmyslně, nebo neúmyslně z toho vyplývá, že pokud by měla být evoluce správným mechanismem pro růst a vývoj živých forem, měli bychom stvoření jako takové odmítnout. Jestliže před člověka postavíme takovouto volbu, jasně nahráváme přímo do rukou těch filozofů, kteří argumentují, že jejich chápání evoluce sprovodilo ze světa teologický význam stvoření. Jestliže si takový filozof neoprávněně myslí, že biologický popis odstraní potřebu teologického výkladu, křesťanský nepřítel evoluce se zase mylí v tom, že díky jeho teologickému popisu je už biologický výklad nemožný.

Klíč k vyřešení většiny sporů o evoluci spočívá v poznání nutnosti a správnosti popisů téhož jevu na různých úrovních reality.

Dokonce i kompletní biologický popis neodstraňuje potřebu teologického popisu, stejně jako kompletní teologický popis nesprovodí ze světa možnost biologického popisu. O biologické evoluci lze uvažovat bez odmítání stvoření a stvoření může být přijato bez vyloučení biologické evoluce. Bio-

logická evoluce je vědecká otázka na biologické úrovni a bylo by skutečně neštěstí, kdyby se špatně pochopená vědecká otázka stala klíčovým bodem křesťanské víry.

Samozřejmě je důležité si uvědomit, že evoluční filozofie – nebo bychom měli spíš říct „evoluční náboženství“ – může být klidně něčím úplně jiným, co vede k evolučnímu světovému názoru. Ve své antikřesťanské formě může takový filozofický evolucionismus zahrnovat nadměrné uctívání člověka, odmítání reálné morální viny v jakémkoli teologickém smyslu a odtud pak interpretaci života a smrti Ježíše jako pouhý dobrý příklad. Z tohoto pohledu jsou pokračující vývoj a všechno vylepšení nevyhnutelně zajištěny, protože člověk si nyní začíná uvědomovat evoluci a dává si pro sebe dohromady průběh celých věků. Takový evolucionismus je systém víry, který soupeří s náboženskou věrností lidí, a křesťanská víra by proti němu měla vystupovat.

Pokud je však pravda, že si každý evolucionista musí uvědomit, že má jen málo vědeckých důkazů pro vyvození obecného principu života z biologické evoluce, křesťanský odpůrce evoluce si musí být vědom, že náboženství je chabým ospravedlněním útoku na vědeckou teorii pojednávající o biologických mechanismech.

Často je tragické, když křesťané, snažící se vyhnout omylům filozofického evolucionismu, falešně vyhlásují, že víra v Kristovo vykoupení závisí pouze na dogmatickém přijetí kreacionismu a dogmatickém odmítání jakýchkoli evolučních procesů, třeba by se jednalo o popisy Boží činnosti při realizaci stvoření.

Vznik života

Vzhledem k tomu, že vznik života nelze ověřit pozorováním, nemůže věda poskytnout žádné empirické informace o jeho vzniku. Všechny teorie přirozeného vzniku života, bez účasti Stvořitele, jsou tedy rázu spekulativního a uváděné důkazy jsou důkazy nepřímými. V laboratorích jsou prováděny pokusy, které modelují podmínky shodné s těmi, jež panovaly na zemi v době vzniku života, kdy došlo k „chemické evoluci“. Tyto spekulativní rekonstrukce není možno prohlásit za nepravdivé; mohou být posuzovány jen jako přijatelné nebo nepřijatelné. Samozřejmě je nutno odmítnout důkazy, které odporují přírodním zákonům.

Teorie spontánního vzniku života

Problém spontánního vzniku života – abiogenezi – rozpoutali v roce 1924 A. I. Oparin a J. B. S. Haldane, kteří přišli s teorií, že složité molekulární struktury a funkce živých systémů se vyvinuly z jednodušších molekul, které vznikly již na prebiotické Zemi. Tato teorie byla rozváděna dalšími vědci a předpokládá, že atmosféra dávné Země obsahovala vodík, metan, oxid uhelnatý, oxid uhličitý, amoniak a vodu, byla silně redukční, protože neobsahovala kyslík. Před víc jak 3,8 miliardami let byl zemský povrch ochlazen pod 100 °C, což umožnilo vzniklé organické molekuly zachovat. Působením energetických zdrojů, zejména elektrických výbojů, ultrafialového záření, geotermálního tepla, tlakových vln, kosmického záření, radioaktivity, sopečnými erupcemi vznikaly jednoduché sloučeniny jako aminokyseliny, formaldehyd, puriny a pyrimidiny, kyanovodík aj. Jednoduché sloučeniny, utvořené v atmosféře, byly deštěm vymyty do oceánů a zde se tyto sloučeniny hromadily a vzájemnými reakcemi vznikaly složitější sloučeniny. V menších nádržích se zvyšovala koncentrace těchto látek. Na aktivních jílech docházelo k dalšímu zahušťování a díky katalytickým vlastnostem jílu organické látky polymerizovaly, mimo jiné na polypeptidy a polynukleotidy. Polymery se shlukovaly, pak se začaly ohraničovat, až posléze se nukleové kyseliny ujaly řízení biologických pochodů. Abiogeneze je vysvětlována dvěma způsoby: (1) Neodarwinisté přičítají vznik vyšších struktur náhodnému – mechanickému působení vnějších sil. (2) Materialisté tvrdí, že vnitřní vlastnosti hmoty jsou samy zodpovědné za její narůstající složitost.

V laboratořích byla snaha o přípravu prekurzorů biologických sloučenin. Byly sestaveny aparatury, které určitým způsobem simulovaly prebiotické podmínky na zemi. Tak S. Miller, pomocí elektrického výboje v atmosféře složené z metanu, amoniaku, vodní páry a vodíku, připravil aminokyseliny, z nichž některé byly biogenní, a kyselinu mravenčí. Další experimentátoři (Fox, Orgel aj.) použili tepelnou energii, ultrafialové záření a tlakové vlny s obdobnými výsledky. Mezi produkty takto sestavených pokusů byly i sloučeniny s vysokým obsahem energie, jako jsou kyselina kyanovodíková, kyanidy, kyanoacetylen, formaldehyd, hydroxylamin nebo hydrazin. Aminokyseliny však pravděpodobně vznikaly z látek obsahujících dvojnou nebo trojnou vazbu anebo Streckerovou syntézou z aldehydu, NH_3 a kyanovodíku. Několikadenním zahříváním roztoku kyanidu byl připraven adenin a působením UV záření adenin a guanin. Formaldehyd může být prekurzorem při syntéze cukrů.

Celkově lze říci, že uvedenými pokusy bylo připraveno devatenáct z dvaceti proteinogenních aminokyselin, všechny heterocyklické báze tvořící nukleové kyseliny a několik hlavních cukrů, včetně glukózy, ribózy a deoxyribózy. Předpokládá se, že tak vznikla tzv. „prebiotická polévka“, obsahující prekurzory ve vysokých koncentracích, které samovolně vytvářely vyšší polymery, ze kterých vznikly živé organismy. Ovšem slabinou hypotézy o vzniku koncentrované prebiotické polévky je, že její zastánci ignorují fyzikální a chemické zákony, podle kterých se v laboratoři připravené organické sloučeniny za těchto podmínek také rychle rozkládají. Je pravdou, že adenin vzniká za laboratorních pokusů poměrně snadno a v prebiotickém období mohl snadno vznikat, avšak jeho stabilita je velmi malá a rychlost jeho rozpadu byla větší než rychlost vzniku. Ultrafialové záření o vlnové délce nižší než 200 nm by vedlo ke zpolymerování atmosférického metanu, který by vytvořil vysokou olejovou skvrnu na oceánu. Fotolýzou metanu na uhlík a vodík by koncentrace metanu v atmosféře podstatně poklesla. Asi 99 % atmosférického formaldehydu by bylo fotolýzou odbouráno na oxid uhelnatý a vodík. Vlivem UV záření by došlo k fotolýze vody na kyslík a vodík. Přítomnost kyslíku v atmosféře spontánní chemickou evolucí vylučuje. Ultrafialové záření působí destruktivně na řadu organických sloučenin. Vzhledem k tepelné závislosti poločasu rozpadu různých organických sloučenin by nemohla chemická evoluce proběhnout při teplotách vyšších než asi 25 °C; při vyšších teplotách se urychluje i rozklad organických sloučenin. Blesk a tlakové vlny jsou považovány za minoritní zdroje, kterými mohly vznikat organické látky, a navíc jsou silně destruktivní. „Concerto Effect“ je termín, který říká, že sice mohly působit zdroje vzniku organických látek současně, ale především mohly současně působit destruktivně na vzniklé organické látky. Kyanovodík je považován za nejdůležitější intermediát prekurzorů biogenních sloučenin. Nerozkládá se rychle v atmosféře vlivem UV a může být vyplavován do oceánu. Problém je, že kyanovodík a nitrily hydrolyzují v přítomnosti vody na formamid a dále pak na kyselinu mravenčí. Kyselina mravenčí byla také majoritní produkt při pokusech s elektrickým výbojem. Reakcí karbonylové skupiny s aminoskupinou vzniká imin a voda. Touto reakcí by volné aminoskupiny purinů, pyrimidinů a aminokyselin reagovaly s karbonylovou skupinou cukrů, aldehydů a ketonů, takže by nemohla vzniknout nějaká vyšší koncentrace prekurzorů biogenních látek v oceánu a oceán by byl plný abiogenních organických sloučenin. Vznik dipeptidů peptidickou vazbou tvoří chemický základ vzniku polypeptidů a bílkovin. Při laboratorních pokusech, simulujících syntézu prekurzorů, vznikaly aminokyseliny, z nichž jen malé procento bylo biogenních, a navíc jak v L-formě, výhradně zastoupené v bílkovinách, tak v D-formě. Ve směsi D- a L- proteinogenních a neproteinogenních aminokyselin při chemické syntéze polypeptidů nejsou L-aminokyseliny preferovány. Vzniklé polypeptidy nejsou schopny biologických reakcí a navíc by silně snižovaly koncentraci biogenních proteinů. Pokud by vzniklo nějakým způsobem určité množství polypeptidů nebo adeninu, guaninu a cytosinu, byly by tyto látky vlivem formamidu eliminovány a vznikaly by velmi stabilní sloučeniny dehtovité konzistence. Zahušťování zředěného oceánu v malých jezírcích nebo jeskyních je teoreticky možné, jenže v nich by docházelo k odpařování kyanovodíku a formaldehydu, nutných k tvorbě biogenních sloučenin, a zahušťování by byly i soli

a nebiogenní sloučeniny, takže by vznikající proteiny a jiné polymery byly vysolovány a denaturovány. Koncentrace fosforečnanů v prebiotické polévce musela být velmi nízká, protože fosforečnan vápenatý a hořečnatý jsou nerozpustné. Vznik polymerů nukleových kyselin, v případě že by se monomery nahromadily ve vyšší koncentraci, je nepravděpodobný, protože chemicky je upřednostňována vazba mezi pátým a druhým uhlíkem ribózy, přičemž nukleové kyseliny jsou polymerizovány vazbou pátého uhlíku na třetí.

Chemická evoluce nutně předpokládá bezkyslíkovou redukční atmosféru. Přítomnost kyslíku předem vylučuje možnost vzniku sloučenin, ze kterých jsou složeny živé organismy. Vzhledem k přítomnosti vodní páry musel vlivem UV záření vznikat kyslík, tím spíše, že zemi nechránila ozónová vrstva. Živé organismy a organické molekuly potřebují ochranu před UV zářením, kterou jim skýtá ozónová vrstva, jejíž vytvoření vyžaduje přítomnost kyslíku. Čili jde o začarovaný kruh. Rozložení a stupeň oxidovatelnosti uhlíku, síry, uranu nebo železa v sedimentech neposkytují důkaz, že by kdykoliv během geologické historie země existovala bezkyslíkatá redukční atmosféra. Pozůstatky prebiotické polévky nebyly nalezeny. V geologických vrstvách starých 3,7 miliardy let byly nalezeny pozůstatky živých organismů. Pokud by na zemi existovala ve velkém měřítku prebiotická polévka nebo velké množství menších nádrží s koncentrovanými prekurzory peptidů, nukleových kyselin a polymerů těchto prekurzorů (koacervátů apod.), ale i nebiogenních organických sloučenin, musely by být nalezeny i jejich pozůstatky v geologických vrstvách z této doby. Některé produkty reakcí předpokládaných v prebiotické polévce mají dehtovitý charakter a jsou enormně stálé. Žádné zbytky nebo stopy, které by dokazovaly existenci prebiotické polévky, však nebyly nalezeny v horninách vzniklých z prekambriálních sedimentů, z čehož vyplývá, že existence koncentrovaných roztoků organických sloučenin v prebiotické době je založena na nepodložených dohadách. Laboratorní pokusy, jimiž byly připraveny prekurzory biogenních sloučenin, simulovaly podmínky na prebiotické Zemi jen přibližně a experimentátor vytvořil podmínky, o jejichž existenci v této době se dá s úspěchem pochybovat.

Základní premisa života spočívá v tom, že k životu a rozmnožování potřebují buňky jak DNA, tak proteiny. Syntéza proteinů vyžaduje DNA, která je však syntetizována proteiny. Problém se zdál řešitelný objevem, že ribonukleové kyseliny, kromě toho, že nesou informaci, mají i katalytickou aktivitu. Molekuly RNA, schopné katalyzovat chemické reakce, se nazývají ribozymy. Mají velikost zhruba 50–150 nukleotidů a obsahují často v molekule hořečnaté (Mg) ionty jako kofaktory. Jsou schopny nést jak informaci, tak katalyzovat chemické reakce, zejména specifické štěpení fosfátové „pátě“ RNA. V současné době se intenzivně studují. RNA se skládá z cukru ribózy, purinových bází adeninu a guaninu, pyrimidinových bází uracilu a cytosinu a kyseliny fosforečné. Podle Oparin-Haldaného teorie by měly být tyto složky v prebiotické polévce. Podle chemických zákonů by však tyto složky svými chemickými reakcemi nevytvářely polynukleotidy, nýbrž by se podílely na vzájemných reakcích. Je vysoce nepravděpodobné, že by v tomto prostředí vznikaly nukleotidy a polynukleotidy. Tyto sloučeniny jsou velice nestabilní, snadno hydrolyzují a v každém případě by byly v prebiotické polévce velmi zředěné. Formaldehyd dává po zahřátí s vápencem různé cukry, vytvoření cukrů v možných podmínkách a jejich začlenění do nukleosidů se dosud nepodařilo. Ribóza se v uvedených podmínkách rychle rozkládá. Žádná přijatelná teorie prebiotické syntézy cytosinu neexistuje. Adenin vzniká snadno z kyanovodíku a amoniaku. Koncentrace kyanovodíku však při těchto reakcích musí být vyšší než 0,01 M, což je koncentrace o několik řádů vyšší, než můžeme předpokládat v prebiotické polévce. Taktéž pro reakci nutná koncentrace amoniaku 1,0 M je nereálná. Adenin je rovněž látka velmi nestabilní a reaktivní, takže by reagovala s množstvím dostupných látek. I kdyby vznikl takový svět RNA, bez DNA a proteinových enzymů, mohl existovat jen zhruba 100 milionů let, před 3,8 miliardami let, což je poměrně krátká doba, a ani po něm nebyly nalezeny žádné pozůstatky v horninách vzniklých ze sedimentů z této doby. Nic nenasvědčuje tomu, že svět RNA byl předchůdcem života na této planetě.

Závěrem této kapitoly je možno říci, že pravděpodobnost náhodného vzniku života na naší planetě konverguje k nule.

Stáří života

V horninách o stáří zhruba 3,7 miliardy let byly nalezeny zkamenělé mikroorganismy, dokonce i vláknité mikroorganismy. To znamená, že život na zemi existoval před více jak 3,7 miliardami let, dá se však předpokládat, že život vznikl již před 3,8 miliardami let. Nejstarší horniny jsou staré zhruba 3,98 miliardy let. Pro vznik života je tedy vymezena poměrně krátká doba 170 milionů let, což pravděpodobnost náhodného vzniku života zmenšuje.

První zákon termodynamický neboli zákon zachování hmoty a energie nám říká, že celková energie vesmíru nebo nějaké jeho izolované části bude stejná před transformací i po ní. Druhý zákon termodynamiky praví, že tok energie v přírodě při irveresibilních dějích směřuje vždy k rovnoměrnějšímu rozdělení energie ve vesmíru. Protože jsou důležité makromolekuly živých systémů, jako jsou DNA, RNA, bílkoviny aj., podstatně bohatší na energii než jejich prekurzory, nemohly by podle klasické termodynamiky spontánně vzniknout. Je tedy nezbytné definovat mechanismus zodpovědný za vývoj a udržení organizovaných stavů těchto molekul. Za rovnovážných stavů je z termodynamického hlediska vznik organizovaných struktur extrémně nepravděpodobný a problém neřeší ani dlouhé časové období, protože čas pracuje ve prospěch rovnováhy. V živých systémech je Gibbsova volná energie, ve srovnání s jednoduchými sloučeninami, z nichž jsou tvořeny, poměrně velká. V živých rostlinách představuje tok energie soustavou především sluneční záření. Rostliny disponují mechanismem, který dovede tuto energii přeměnit na nezbytnou užitečnou práci. Neznáme však mechanismus, který by přeměnil sluneční energii na nezbytnou práci umožňující vytvoření živých systémů z jednoduchých i složitějších prekurzorů.

Aperiodicita nukleových kyselin a bílkovin je charakteristická pro živé systémy, které nesou nějakou informaci. Organizované soustavy jako krystaly nebo náhodně vzniklé polymery nemůžeme definovat jako živé pro nedostatek specifity. Tvorba složitých biologických polymerů, jako jsou nukleové kyseliny a bílkoviny, zahrnuje změnu chemické energie, tepelné entropie a konfigurační entropie. Pokud má vzniknout z náhodného polymeru specifický polymer, je k tomu třeba „konfigurační energie“. Tu však nejsou neživé systémy schopny vytvořit.

Konfigurační energie je nezbytná při syntéze DNA a bílkovin. Nedostatek známých prostředků spojení energie s konfigurační entropickou prací potřebnou pro tvorbu DNA a bílkovin je ještě mnohem závažnější v případě tvorby živého systému. Buďto byl tok energie převeden na práci, zejména na práci potřebnou pro vybudování specifické struktury, dosud neznámým mechanismem, nebo se jednalo o skutečný zázrak.

Nahodilost vzniku života je možno počítat z termodynamického hlediska. Chceme-li syntetizovat protein obsahující 101 aminokyselin, pak vzrůst volné energie je přibližně 300 kcal/mol. Dalších 159 kcal/mol je třeba na překódování polypeptidu na protein. Protože model nahodilosti nepředpokládá žádnou závislost mezi tokem energie a tvorbou sekvence, lze frakci polypeptidů se správnou sekvencí vypočítat pomocí rovnovážné termodynamiky. Pravděpodobnost vzniku jednoho proteinu o obsahu 101 aminokyselin za 5 miliard let je $1 : 10^{45}$. Z toho je zřejmé, že nahodilost při vzniku života můžeme vyloučit; v současné době se v seriózní vědecké literatuře už neuvádí.

Když se ukázalo nepravděpodobné, že množící se organismy vznikly náhodnými interakcemi, hledala se jiná vysvětlení vzniku života. Jedním z nich je neodarwinistická teorie přirozeného výběru. Ta předpokládá vytvoření „metabolického motoru“, který bude následně schopen usměrnit tok energie systémem. Takto usměrněný tok energie pak podle předpokladu umožňuje konání nejen chemické a tepelné entropické práce, ale i konfigurační entropické práce při výběru vhodných látek a překódování vzniklého polymeru. Takový systém musí nést ve své struktuře minimální informaci pro svou vlastní syntézu a kontrolní mechanismy, které vytvářejí požadované kopie. Něco takového

se u neživých systémů nedá předpokládat. Přirozený výběr je uznávaným principem diferencované reprodukce, který předpokládá existenci alespoň dvou odlišných typů molekul schopných autoreplikace. Jinými slovy (Ludwiga von Bertalanffyho) výběr, tj. přednostní přežívání „lepší“ prekurzorů života, už sám o sobě předpokládá samoudržování složitých, otevřených systémů, mezi nimiž je možná kompetice; výběr tudíž nemůže být vysvětlením pro vznik těchto systémů samotných. Dá se říci, že prebiotický přirozený výběr je sám o sobě protimluvou.

Vrozená tendence hmoty k uspořádání. Experimentálně bylo prokázáno, že vazebné preference mezi jednotlivými aminokyselinami nehrají roli při kódování proteinu. Totéž platí i pro DNA.

Podle fyzikálních a chemických zákonů je s použitím chemické a tepelné entropické práce možno připravit polymery podobné těm, které známe z živých organismů. Takto připravené polymery však postrádají specifičnost, která je charakteristická právě pro živé organismy. Aby DNA nesla nějakou genetickou informaci, musí mít specifickou sekvenci. Pro takovéto specifické uspořádání musí být dodána také plná dávka konfigurační entropické práce. Tu může dodat při laboratorních pokusech experimentátor manipulací s podmínkami při prebiotických modelových pokusech (např. výběrem jen L-aminokyselin při syntéze polypeptidů).

Nikdo zatím neukázal, jak vytvořit informační vzorce sekvencí přirozenými chemickými a fyzikálními procesy bez nelegitimní úlohy badatele. V posledních čtyřech letech se uspořádané přírodní jevy vysvětlují deduktivním spojováním pozorovaných jevů s přirozenými příčinami. S objevem informačních molekul, DNA a proteinů, které se vyznačují specifickou složitostí, a nikoli řádem, se situace dramaticky změnila. Právě objev DNA a nutnost jejího specifického uspořádání v živých organismech navýsost zpochybnil vznik samovolného vzniku života, takže dnes i zarytí ateisté připouštějí existenci Stvořitele.

Moderní věda se již od svého počátku zabývá hledáním a popisováním uspořádané struktury opakujících se událostí v přírodě. Prostřednictvím opakovaných pozorování se zaměřuje na skupinu událostí, které se sobě podobají. Teorie, které můžeme ověřit, jsou označovány jako operační teorie a oblast operačních teorií se nazývá „operační věda“. V operační vědě je působení Boha zcela nelegitimní. Pokud by někdo vysvětloval zatím nepochopenou zákonitost zásahem Boha, jednalo by se spíš o lenost hledat přirozené vysvětlení. Teorie o počátku (věda o počátku) nemohou být vysvětlovány a nemohou být vyvráceny empirickou zkouškou, i kdyby byly chybné, což je možné u teorií v operační vědě.

Nedělat rozdíl mezi vědou o počátku a operační vědou vede k nedorozumění, na základě kterých je vylučován Bůh z vědy o počátku. Moderní vědecká tradice se z velké části vyvinula v oblasti, kterou označujeme jako operační věda s jejím důrazem na opakované jevy a ověřitelné hypotézy. Protože se oprávněně odmítá možnost nadpřirozeného vlivu na opakující se procesy v přírodě, odmítá se jeho možné působení i v otázce vzniku. Z tohoto důvodu mnozí vědci nejsou schopni akceptovat, že jedinečné stvoření Stvořitelem mimo vesmír je věrohodným názorem vědy o počátku. Jestli vědecké analýzy ukazují, že navrhované mechanismy vedou k závěru, že chemická evoluce je nepravděpodobná, pak je nutno uvažovat o alternativě Stvořitele. Musíme si být však vědomi toho, že přírodovědnými metodami nejsme schopni definitivně odpovědět na otázku vzniku života.

Křesťanská představa o stvoření vesmíru Stvořitelem, který se neřídí rozmarem a nezasahuje do zákonů, které sám uvedl do chodu, dala základ moderní experimentální vědě. Moderní vědec při svém studiu přírody automaticky předpokládá, že příroda je řízena zákony a zákonitostmi, které on pouze objevuje. Církev od počátku zpochybňovala a zakazovala magii. Teprve pod vlivem východních náboženství v renesanci se rozšířila víra v zasahování nadpřirozených sil (čarodějnictví) do přírodních zákonů, se všemi neblahými důsledky – různé okultní praktiky, astrologie a jiné pověry. Totéž můžeme pozorovat i nyní u některých lidí, kteří se jinak zaklínají vědou. Do přírodních zákonů může zasahovat jedině Bůh, který je stvořil, a těmto zásahům říkáme zázraky. Mohu věřit na zázraky, ale ne na nepravděpodobné záležitosti.

Teorie informatiky

Informatik Werner Gitt stanovuje pro informaci několik následujících pravidel (Gitt, W. 1993). Prvním je, že informace je charakterizována pěti úrovněmi mezi odesílatelem a příjemcem. Statistika zahrnuje vyslání a přijetí signálu, syntaxi použití a rozluštění kódu, sémantiku sdělované a pochopené myšlenky, pragmatiku očekávaného jednání a provedeného jednání, apobetiku zamýšleného výsledku a dosaženého cíle. Druhým pravidlem, které vyplývá ze syntaxe, je, že každá informace obsahuje nějaký kód. Třetím faktem je, že informace vyžaduje odesílatele, kterým je nějaký duchovní zdroj, jehož vůlí informace vzniká. Odesílatel sleduje informaci vyšší účel než pouze její odeslání a zakódování. Chce něco předat a očekává pochopení a nějakou reakci. Je zde tedy vyloučeno tvrzení, že informace je materiálního původu, je pouze vázána na nějaké hmotné médium, ale sama o sobě je duchovní povahy. Nová informace také nikdy nemůže vzniknout náhodou, protože vzniká vůlí onoho duchovního zdroje. Tím je vyloučena možnost vzniku tvořivé informace mutací. Evoluční teorie je založena výhradně na materiální bázi, proto nepočítá s jakýmkoli duchovním zdrojem, kterým informace bezpochyby je. Objev DNA jako nositelky informace, tedy duchovní složky, představuje pro tuto teorii velký problém. Proto se snaží vysvětlit informaci opět pouze jako jednu z vlastností hmoty. A skutečně může existovat určitý druh uspořádanosti (pravidelná sněhová vločka), který je projevem vlastnosti hmoty, v tomto případě změny skupenství vody, pokud ovšem opomineme otázku, jak tato vlastnost vznikla. Biologové teprve nedávno začali rozlišovat mezi pojmem uspořádanost a specifická složitost. Sněhová vločka má sice velkou uspořádanost, ale k jejímu definování stačí pouhých několik informací, protože se její struktura opakuje. Vzhledem k nízkému obsahu informace můžeme tedy mluvit o vlastnosti hmoty. Znakem všech živých systémů je oproti tomu specifická složitost, která se projevuje zejména ve struktuře proteinů a nukleových kyselin. Ty jsou velice bohaté na informace nikoliv díky vysoké uspořádanosti, ale díky již zmiňované specifické složitosti. Jednotlivé nukleotidy v DNA nemají úlohu částice v látce (krystalu), ale spíše úlohu zprávy, která je zakódovaná. Je dokázáno, že částice v krystalech vznikly přirozeným procesem, který je experimentálně ověřen. Nelze ale dokázat, že stejným přirozeným dějem vzniká struktura proteinů nebo nukleových kyselin, které obsahují nehmotnou informaci. Teorie informatiky naopak dokazuje, že tvorba této specifické složitosti vyžaduje inteligenci, tedy inteligentní bytost.

Inteligentní plán

Mohly se jednotlivé orgány živočišných či rostlinných těl skutečně vyvíjet postupně? Nebo musely vzniknout najednou? Biochemik Michael J. Behe definoval pojem neredukovatelné složitosti. „Neredukovatelným celkem se myslí jeden systém tvořený do sebe zapadajícími, spolupracujícími součástmi, které přispívají k vykonávání základních funkcí, kde by odstranění jedné z částí způsobilo, že by systém přestal účinně fungovat.“ Jako názorný příklad uvádí past na myši, která má pět částí: dřevěnou podložku, úderový drát, pružinu, pojistku a plíšek s návnadou. Jsou to velmi jednoduché součástky, ale když jsou správně sestaveny, stávají se smrtonosným nástrojem. Co se ale stane, jestliže bude chybět některá její část? Kdyby například chyběla dřevěná podložka, nebylo by kam umístit jednotlivé součásti. Kdyby chyběla pojistka, pravděpodobně bychom si dříve přerazili prst, než bychom past vůbec narafičili. Bez úderného drátu, pružiny nebo plíšku na návnadu je celý mechanismus také k ničemu. Past na myši je tedy neredukovatelný komplexní systém, kde všechny komponenty mají svůj úkol a jejich spolupráce je podmínkou funkčnosti celého systému. Navíc všechny části musí být ze správného materiálu a na správném místě. Neexistuje žádný postupný vývoj pasti na myši. Musíte mít všech pět částí ze správného materiálu, správně umístěných a správně sestavených.

Existují v přírodě systémy podobající se pasti na myši, které jsou tak neredukovatelně složité, že je z vědeckého hlediska nemožné, aby se vyvíjely kousek po kousku; že jediný možný způsob, jak mohou fungovat, je, že byly navrženy a vyrobeny celistvě a ve stejný okamžik jako neredukovatelný komplexní systém se všemi částmi potřebnými k jeho fungování?

Příkladem mohou být bičíky. Pro pohyb bičíku je nutná existence mikrotubulů, spojovacího materiálu (nexinů) a molekulárních motorů (dyneinů), které pro svůj provoz využívají energii adenosin trifosfátu (ATP). Žádná z těchto složek sama o sobě není postačující a pro funkčnost je potřeba všech, proto lze považovat bičík za neredukovatelný komplex. Nemohl se vyvíjet postupně.

Dalším příkladem je oko. V oku světlo dopadá na sítnici tvořenou světločivnými buňkami, v jejichž membráně se nachází chromofor – rhodopsin (zrakový purpur) – spektrálně závislý pigment, který je komplexem bílkoviny opsinu a nízkomolekulárního barviva 11-cis retinalu (derivát vitamínu A). Po dopadu světla dojde ke změně tvaru (isomeraci) 11-cis retinalu, takže energie fotonu se transformuje na pohyb atomu a dojde k odpoutání barviva od bílkoviny. Aktivovaný rhodopsin aktivuje protein transducin a kaskáda pokračuje dále aktivací enzymu fosfodiesterázy, která má schopnost „odkrojit“ (hydrolyzovat) cyklický guanosinmonofosfát (cGMP) na necyklický GMP, molekulu, která uzavírá kanál pro kladně nabitě sodíkové ionty. Výsledná nerovnováha kladných a záporných sodíkových iontů uvnitř a vně buněčné membrány, tzv. hyperpolarizace membrány, způsobuje elektrické napětí, které je přenášeno očním nervem, a mozek jej převádí na zrakový vjem. Co se odehrává v mozku, aby následně došlo k vidění – to je další úžasná a složitá věc...

Rovněž proces srážlivosti krve je velmi komplexní a přesný děj, do něhož je zapojen celý orchestr molekul a faktorů. Neúčast bytí jediného způsobuje poruchu srážlivosti. K účinnému srážení krve jsou nutné takzvané srážecí (koagulační) faktory (běžně se jich popisuje dvanáct), které se postupně navzájem aktivují a nakonec umožní spojení destiček pomocí vláken bílkoviny fibrinu. Postupná aktivace jednotlivých srážecích faktorů se označuje jako koagulační kaskáda. Ta je zahájena při poškození krevní cévy a jejím výsledkem je vytvoření nerozpustné sítě tvořené fibrinem, do které se zachytí červené krvinky a krevní destičky. Vzniklý červený trombus, tedy „krevní sraženina“, ucpe defekt ve stěně cévy a zamezí tak krvácení. Většina koagulačních faktorů má charakter serinových proteáz. V plazmě ale kolují v neaktivní formě a jejich aktivace spočívá v jejich štěpení enzymem, který byl aktivován v předchozí reakci.

Dalším pozoruhodným příkladem jsou bílkoviny. Bílkoviny jsou základními složkami živých buněk a zajišťují jejich funkčnost pod vedením a s pomocí RNA a DNA. Živé buňky jsou jediným místem v přírodě, kde jsou bílkoviny tvořeny. Jedině živé buňky totiž obsahují informaci a potřebné mechanismy, molekulární nástroje, jak pro každou jednotlivou bílkovinu aminokyseliny správně uspořádat. Základní informace pro danou bílkovinu je uložena v DNA, dále jeden druh RNA (poslůčková RNA) přečte informace z DNA, přenese je z buněčného jádra do cytoplasmy, kde je informace přeložena v molekulárních strojích – ribozomech – do přesného pořadí aminokyselin. Argumentem proti samovolnému vzniku bílkovin v prapůvodní organické polévce je, že funkční propojení DNA a RNA nemůže vzniknout mimo živé buňky. RNA navíc také obsahuje cukry, které musí být všechny pravotočivé. Pokud by se v RNA objevily levotočivé cukry, což je při jejím náhodném vzniku více než pravděpodobné, RNA by nefungovala, i kdyby se mohla zformovat. Když buňka vytvoří novou bílkovinu, musí se tato složit do přesného složitého trojrozměrného tvaru, který jí umožní specifické interakce s dalšími bílkoviny, což lze připodobnit ke klíči, který musí přesně zapadnout do zámku. Jak bílkovina ví, do jakého tvaru se má uspořádat? V ribozomech jsou aminokyseliny spojovány podle přesné informace do dlouhých řetězců. Tyto řetězce se ale mohou stáčet a skládat kolem sebe mnoha různými způsoby. Pouze jeden z těchto mnoha způsobů však dovolí bílkovině správně fungovat. Toto správné složení nově vznikajících bílkovin je zajišťováno v buňkách specializovanými bílkoviny, tzv. chaperony. Pohybují se s nově vytvořenými bílkoviny na místa v buňce, kam se musí dokonale hodit, mají-li správně fungovat. Na cestě jim chaperony pomáhají, aby se správně skláda-

ly, a potom jim pomáhají, aby přesně pasovaly na jejich místa. Jak se ale samy chaperony skládají do správného funkčního tvaru? Mají také své vlastní chaperony! Jak mohly být správně založeny první chaperony bez předem existujících chaperonů? Navíc, jak je možné, aby nově vzniklá bílkovina doputovala na jedno správné místo, kam patří a kde může fungovat? Bílkoviny nejsou tvořeny na místě, kde budou používány, a proto pokud nenajdou ten pravý bod, kam patří, jsou bezcenné. Jak bílkoviny nacházejí správnou cestu? K tomu slouží řetězec aminokyselin, který určuje adresu, kam má bílkovina doputovat. Je obvykle připojen jako ocásek na konec dlouhého řetězce aminokyselin, které tvoří bílkovinu. Tento „ocásek“ může být přirovnán k adrese na obálce. Všechny dostupné důkazy potvrzují, že vytvoření správných informací pro každou adresu a vyjádření této adresy v kódu vyžaduje inteligenci. Buňky nemohou žít, pokud se každá z jejich mnoha bílkovin přesně neutvoří a neobdrží také správný „štítek s adresou“ a není doručena na místo určení transportéry. Celé by to prostě nefungovalo, pokud by nebyly všechny tyto podmínky správně splněny od samého počátku života.

Nestačí, aby bílkoviny v buňce byly správně složené a poslané do správných míst. Buňka také potřebuje správnou dávku každé bílkoviny. Kdyby byla přítomna třeba jen jedna bílkovina, jejíž produkce by ve správný čas neskončila, byla by buňka touto bílkovinou ohrožena. Tvorba každé bílkoviny je, a musí být, zapínána a vypínána přesně ve správný okamžik. DNA nemůže zapínat nebo vypínat produkci bílkovin sama od sebe. Spolupracuje se specializovanými bílkovinami, se kterými tvoří spínač. Regulační části DNA ani regulační bílkoviny nemohou pracovat jeden bez toho druhého. Už v čase vzniku první buňky tu musela fungovat perfektní spolupráce, aby mohlo docházet k zapínání a vypínání tvorby bílkovin. Všechny součásti musely vzniknout a fungovat najednou. Pokud by první buňka neuměla správně zapínat a vypínat tvorbu bílkovin, tak by zemřela. To je další doklad pro existenci Programátora, který zakódoval potřebné informace a který věděl, kdy se má produkce té které bílkoviny zapnout a kdy vypnout.

Souhrnně lze říct, že většina biochemických systémů byla navržena. Neobjevily se zde na základě přírodních zákonů ani díky náhodě nebo nezbytnosti; byly naplánovány. Tvůrce věděl, jak tyto systémy mají vypadat, a pak učinil kroky pro to, aby vznikly. Život na zemi v jeho nejprimitivnější formě v těch nejdůležitějších prvcích je výsledkem inteligentní činnosti. Ve světle nesmírné složitosti buněk, kterou moderní biochemie odkryla, jsou vědci naprosto ohromeni. Nikdo není schopen popsat, jak by se bičíky, zrak, krevní srážlivost nebo jiné biochemické procesy mohly rozvinout na základě Darwinovy teorie. Ale my lidé jsme zde. Rostliny a zvířata zde jsou. Složité systémy zde jsou. Všechny tyto věci nějak musely vzniknout: jestliže ne tak, jak to řekl Darwin, pak tedy jak?

To je Beheův silný důkaz, že je zde inteligentní tvůrce. On ho nepojmenoval ani nehledal, přesto však uznává jeho existenci. **Závěr, ke kterému Behe přesvědčivě směřuje, zní: Existuje inteligentní tvůrce, který stál na počátku vzniku neredukovatelných složitých systémů.** Jaký postoj k jeho závěru zaujmeme my?

Závěrem

Jsme privilegovaná generace, které současné znalosti umožňují měřit architekturu kosmu a sledovat mechanismy na buněčné a vnitrobuněčné úrovni, a tak pozorovat úžasnou složitost v návrhu života.

Obrácení nad biochemií?

Výpověď víry

Hana Machová

Svůj krátký příspěvek, vlastně zkušenost obrácení, začnu slovy Bible z listu apoštola Pavla Římanům vztazenými i do naší současnosti: „Vždyť to, co lze o Bohu poznat, je nám přístupné, Bůh nám to přece odhalil. Jeho věčnou moc a božství, které jsou neviditelné, lze totiž od stvoření světa vidět, když lidé přemýšlejí o jeho díle, takže nemají výmluvu.“ (Ř 1,19)

Nepocházím z adventistické rodiny. Jen výjimečně, třeba o Vánocích nebo Velikonocích, jsme zašli s rodiči do kostela. Ale pamatuji si, že už od dětství jsem se modlila. Cítila jsem, že mě Pán Bůh slyší. Na všech úrovních vzdělávání jsem ale byla vychovávána v duchu „vědeckého světového názoru“, to je terminus technicus, jistě si tu dobu mnozí pamatujeme, a jeho nedílnou součástí je evoluce.

K mému obrácení došlo až mnohem později, když jsem studovala na vysoké škole. Vystudovala jsem farmacii a mými nejoblíbenějšími předměty byly biochemie a molekulární biologie. Už jako studentka jsem pracovala na katedře biochemie a pak jsem tam dělala i diplomovou práci. Tehdy jsem si uvědomila obrovskou harmonii a provázanost, která panuje v živé přírodě, v každé buňce a molekule. Byla jsem obklopena světem genů, DNA kyselin a procesů, kde vládne řád a kde i malá změna může mít fatální následky.

Malý střípek. Pamatuji si, jak jsme měli na kolejích v pokoji, kde jsem bydlela, na dveřích připevněnou biochemickou mapu. Byl to vlastně jakoby veliký plakát splený dohromady z hodně listů formátu A4. Z nějaké anglické publikace okopírované schéma buňky s jednotlivými organelami a na nich byly chemicky vyjádřeny reakce a děje, jak a kde probíhají. Z buněčného jádra vycházející RNA kyseliny, podle kterých se v ribozomech vytvářejí přesně podle geneticky dané předlohy bílkoviny z jednotlivých aminokyselin, které jsou pak odváděny tubuly Golgiho aparátu na místo určení a jsou pak např. součástí tkání, enzymů nebo třeba hormonů.

Nejvíce mi ale učarovaly mitochondrie. Jsou to organely v cytoplazmě buněk mající dokonce i vlastní DNA. Mají dvě membrány – vnější a vnitřní, která je členěna do lamel, aby měla větší povrch pro enzymatické procesy tam probíhající. Mitochondrie jsou totiž hlavní chemickou továrnou našich buněk, je to centrum metabolických dějů, místo, kde se vyrábí energie pro život ve formě ATP, je to jakási vnitřní buněčná elektrárna. Představte si elektrárnu, třeba atomovou, a jak to asi dopadne, když tam neřízeně začnou probíhat třeba i jen malé změny v technologickém procesu.

Tuto mapu jsem měla před sebou, všechny ty reakce, kaskády chemických rovnic, kde jeden produkt se stává substrátem pro děj následující. Tam není prostor pro změny. Evoluce je, nebo alespoň

tehdy byla, založena na malých změnách, které postupně vedou k velkému progresu. Já to viděla před sebou a stále více mi bylo jasné, že to prostě není možné; natolik je tento systém provázán, jeden děj slouží dalšímu. Tento princip vzájemné spolupráce mi byl a je také mnohem bližší než boj o přežití, kde silnější vyhrává nad slabším, jako součást přírodního výběru, o nějž se opírá evoluce.

A pak jsme měli příbuzný vědní obor – patobiochemii, který se zabývá patologickými důsledky právě takových malých změn. To mně otevřelo oči ještě více, protože tyto i sebemenší změny mohou vážně narušit funkci organismu jako celku a často nejsou k žití. Může to být modifikace např. i jediného enzymu a začne se v organismu toxicky hromadit určitý meziprodukt (např. organické kyseliny, homocystein, ketolátky, cholesterol), zatímco výsledný produkt bude chybět. Navíc se často taková změna zapíše geneticky na úrovni DNA jádra nebo mitochondrií a neštěstí je dokonáno. Evoluční model, který je založen na postupných malých pozitivních změnách, pro mě pomalu, ale jednoznačně pozbýval smyslu. Uvěřila jsem tak v Boha jako Stvořitele života.

Později jsem se setkala se svojí spolužačkou z gymnázia, která studovala přírodovědeckou fakultu, a ptala jsem se jí, zda ji tato úžasná harmonie oslovila stejně jako mne. Překvapila mě její odpověď, když řekla, že ona to naopak chápe tak, že nemůže být nikdo, kdo by něco takového dokázal vymyslet a stvořit. Takže miliony a miliardy let a postupné samovolné progresivní změny to dokážou. Ale co jde v životě samo a dobře? Od té doby jsem tuto kamarádku nepotkala, hodně jsem se vzdálila od rodného Frýdku-Místku, ale ráda bych si s ní o tom po letech zase v klidu popovídala. Stejná fakta, stejné informace, ale jiný závěr, což nezbyvá než akceptovat a tolerovat. Vždycky tedy záleží na interpretaci.

Doma jsme měli Bibli, velkou ekumenickou, nikdo ji nečetl, tak jsem si ji půjčila a začala číst. Od začátku samozřejmě, od knihy Genesis a od stvoření. Neměla jsem nikoho, kdo by mi poradil, že je lepší číst třeba od evangelií nebo žalmů. Pak jsem začala chodit na kurz Bible a den po svých státnicích, v červnu roku 1991, jsem se nechala pokřtít.

Po dalších mnoha letech jsem začala studovat na Teologickém semináři v Sázavě, jsem nyní ve 4. ročníku. A mezi mnoha dalšími předměty se věnuji také hebrejštině. Přeložila jsem si i 1. a 2. kapitolu knihy Genesis, tedy 1. a 2. zprávu o stvoření, slovo od slova. A text, který jsem znala česky již téměř z paměti, mi náhle jakoby ožil a začal ke mně promlouvat nově.

Uvědomila jsem si například:

(1) Gn 1 je poetická zpráva, nejen verš 27, jak je to uvedeno v našich Bibliích. Opakování výrazů tvoří refrén:

A řekl Bůh

A stalo se tak

A Bůh viděl, že je to dobré

A byl večer a bylo jitro, den

Tato struktura odděluje jednotlivé sloky, dny stvoření. Je to vlastně „píseň o stvoření“, narativní poezie a to má své exegetické důsledky.

(2) Pán Bůh při tvoření světa nerozkazuje, nepoužívá imperativy, jak to najdeme v našich Bibliích, ale tvoří prostě slovem, nepotřebuje rozkazovat. Na počátku bylo slovo. A řekl Bůh: „Je světlo.“ A je světlo... „Je klenba uprostřed vod“ atd.

V Gn 1 jediné imperativy nalezneme ve verších 22 a 28 (a v každém dokonce několikrát: 3x, 5x) jako součást požehnání stvořeným bytostem, aby nesly zodpovědnost za stvoření. Požehnání je tak zároveň závazkem.

(3) Hebrejšтина gramaticky příliš nerozlišuje přítomnost, minulost a budoucnost. Poselství o stvoření z knihy Genesis nemusí být situováno jen do dávné minulosti, ale také do současnosti každého z nás, a tak k nám aktivně promlouvat. Co hebrejšтина dokáže, na rozdíl od jiných jazyků, to je vyjá-

dření intenzity děje. V Gn 1 a 2 je nejméně 22x použito sloveso ve tvaru hifíl, to je kausativ, tedy děj, který nás má strhnout nebo motivovat k následování. Jsme tak ve zprávě o stvoření vybízení textem k tvořivosti, kreativitě, ale také k lásce a zodpovědnosti se stvořením, stáváme se tak správci stvořeného, správci Božích tajemství (1K 4,1.2).

(4) Činnost tvoření je vyjádřena několika slovesy:

b-r-a – stvořit – je vyhrazeno jen Bohu

a-s-h – činit, konat

j-c-r – formovat člověka z prachu země

b-n-h – stavět. Tohoto výrazu je použito poprvé při stvoření ženy. Zajímavá je etymologie tohoto slova, pochází spíše z oboru architektury, *bajit* je dům. Ale také *ben* je syn, *bat* dcera. Už při stvoření ženy je použito výrazu, který ukazuje, že žena dává základ domova a rodiny.

(5) Zase trošku etymologie. Slovo člověk, *adam*, je odvozeno pravděpodobně jednak od slovesa *damaja* – podobat se (Bohu), já se podobám, a jednak od slova půda – *adama*. Je zajímavé, že když se hovoří o adamovi, tak v předchozím verši je vždy použit tvar *adama*, půda, ne *erec*, země jako v ostatních případech. Prostě hra se slůvky. Zajímavé detaily, které čtenáře vtahují.

Znovu jsem se tak nechala uchvátit textem o stvoření světa, jeho poetičností a krásou. Opět mohu tiše žasnout nad jeho poselstvím.

Přeji nám všem, abychom stále znovu prožívali ono žasnutí a nechali se uchvátit slovy Písma.

Živé organismy překypují promyšlenými teleologickými strukturami

Reinhard Junker

Půjde-li vše dobře, uvede nakladatelství Advent-Orion letos na podzim na český knižní trh další publikaci, která se bude týkat stvoření a evoluce. Jedná se o dílo německy píšícího autora Reinharda Junkera, které nyní nese pracovní název *Kritická učebnice evoluce*. Slovo „učebnice“ napovídá, že jde o knihu více odbornou, směřovanou na zainteresovaného čtenáře. Slovo „evoluce“ odkazuje na v současnosti populární vysvětlení vzniku života. A konečně slovo „kritická“ naznačuje, že se autor osmělil hodnotit myšlenku evoluce jako takovou. Nejen její jednotlivé modely, ale přímo základní myšlenku, že vše vzniklo samo od sebe náhodnými procesy. Je to velmi smělé a provokativní uvažování, za které autor zaplatil četnými útoky na své dílo i sebe samého a tím, že mnozí knihu raději ani neotevřou. Přesto publikace vychází v opakovaných edicích již přes 25 let a nyní dospěla do vydání sedmého. Položil jsem autorovi několik otázek, ve kterých představí osud svůj i své knihy a soudobý vývoj tématu vůbec.

Pavel Kostečka

Přestože je Česká republika malým trhem, byla v posledních letech přeložena řada publikací zastávajících alternativní postoje ke vzniku života. Spíše jsou ale známí anglicky píšící autoři. Mohl byste se proto, prosím, českému čtenáři krátce představit? Jak se z vás stal zastávce stvoření?

Studoval jsem pedagogiku – obor matematiky a biologie. Během studia jsem uvěřil v Ježíše Krista. Díky tomu, že jsem se seznámil s Biblií, brzy jsem pochopil, že její poselství není slučitelné s evoluční teorií. To mě motivovalo, abych

se na poli biologie kriticky vypořádal s evolucí. Vedlo mě to k otázkám, jak zapadá evoluční teorie a její údajné mechanismy do přírodovědných dat. Později jsem zjistil, že mi pedagogická dráha nevyhovuje. V té době jsem dostal nabídku, abych se stal spolupracovníkem studijního spolku Wort und Wissen (Slovo a vědění) a podílel se na vzniku učebnice kritické k evoluci. To byl začátek dlouhodobé práce na plný úvazek v oblasti biblického učení o stvoření a biologie. Tato práce se pro mě stala něčím, co by se dalo nazvat životním posláním.

Od roku 1986 připravujete Kritickou učebnici evoluce. Co vás inspirovalo k tomu, že jste začal psát tuto publikaci? Nestačily překlady zahraničních děl?

Tehdy skoro neexistovala přeložená zahraniční díla, která by se souhrnně a šířeji věnovala tématu „evoluce“ v oblasti biologie. Navíc jsme se snažili, abychom udrželi věcný a pokud možno sebekritický styl. Hlavní motivace k sepsání této knihy s pomocí mnoha autorů však spočívala především ve zjištění, že učebnice obvykle prezentují toto téma velmi jednostranně. Chtěli jsme v ní proto sjednat nápravu tím, že budeme kriticky analyzovat takzvané „důkazy evoluce“ a také ukážeme, že naše poznání založené na experimentech nedokládá inovativní evoluci (makroevoluci) a ani ji nevysvětluje.

Jak se měnila jednotlivá vydání této učebnice? Jaký byl vývoje argumentace, kterou jste použili?

Hlavní záměr a základní teze se skoro nezměnily. V průběhu času jsme však získali nové znalosti a mohli jsme se věnovat i dalším tématům. Proto jsme vyňali oddíly o geologii, které byly obsaženy v prvních třech vydáních. O geologických otázkách nyní pojednáváme v jiných publikacích. Od čtvrtého vydání v roce 1998, když kniha získala současný název, jsme vyznačili zřetelněji a graficky názorněji tzv. překročení hranic – místa, kdy se diskuze z oblasti vědy přesouvala do oblasti světonázoru popř. do oblasti víry.

Jaká byla reakce společnosti na vaše dílo? Můžete po těch letech říci, že přispěla k tomu, že nyní věří více lidí ve stvoření?

Knihy vzbuzuje v průběhu času stále více pozornosti, takže je stále častěji zmiňována i v médiích, i když často s negativním nádechem. Žel nestalo se, že by došlo k debatě o věcných argumentech, které v podstatě tvoří obsah knihy. Mnoho lidí tuto knihu odepsalo už jen proto, že nabízí k diskusi alternativu k evoluci. Nakolik mohu věci posoudit, nezdá se mi, že by ve stvoření věřilo více lidí než před 20 nebo 30 lety.

Říká se, že vědecké poznání je stále rychlejší. Jaké jsou nejvýznamnější objevy, které se vztahují k tématu vzniku života? Zažil jste sám situace, kdy jste radikálně měnil názor na dílčí otázky?

Otázka po vzniku života patří dodnes podle názoru vědců, kteří se tímto tématem zabírají, k nejtěžším vůbec – když člověk vychází z předpokladu naturalismu. Na tom se v podstatě v posledních desetiletích nic nezměnilo. Pozoruhodné a relevantní objevy a změny se udály především v oblasti molekulárního evolučního bádání a také v některých oblastech paleontologie (např. u praptáků, raných obojživelníků nebo také u lidí). Zde jsme museli často značně přepracovat jednotlivá vydání. Situace je stále komplikovanější, což znamená, že se didaktické a zároveň férové zjednodušení stává stále větší výzvou. Radikální změny však zapotřebí nebyly.

Jaké jsou dnes hlavní přírodovědné argumenty ve prospěch stvoření?

Podle mého názoru jsou to stále četnější nálezy toho, že živé organismy překypují promyšlenými teleologickými strukturami, a to na všech úrovních – počínaje chemií makromolekul u živých organismů přes optimální genetický kód i přes fascinující molekulární stroje až k makrostrukturám a mnohemu dalšímu, co je mezi tím. Člověk může často zcela oprávněně říci, že neví, jak by se to dalo udělat lépe. U jednotlivých příkladů se sice stále znovu tvrdí přesný opak, ale přesnější výzkumy dokazují, že struktury života se prokázaly jako optimální. Víc můžeme jen těžko očekávat, když vycházíme z hlediska učení o stvoření – a není náhodou, že je tento argument často napadán (nesprávným) tvrzením, že u živých organismů existují konstrukční vady.

V této souvislosti je zajímavé také pozorovat stále rostoucí počet konvergencí: jsou to velmi podobná řešení stejných požadavků, která však byla dosažena na sobě nezávislými cestami. V naturalistickém scénáři, kde neexistuje žádné zaměření na cíl (a také žádné cíle), je to nepochopitelné, zatímco z pohledu paradigmatu stvoření je to velmi dobře pochopitelné a dalo se to očekávat.

Kterým oblastem se badatelé zastávající stvoření musí do budoucna více věnovat?

V oblasti paleontologie existuje ještě mnoho témat, na kterých by se dalo pracovat. Zdá se mi, že tato oblast nedostává potřebnou pozornost. V genetice a v molekulární biologii se toho také děje velmi mnoho a bude potřeba velkého nasazení, abychom zůstali v obraze.

Chtěl byste našim čtenářům říci ještě něco závěrem?

Považuji za důležité, abychom se nenechali odradit triumfalistickými nadpisy z denního tisku

či z vědeckých publikací. Často se stává, že se něco předčasně tvrdí, a je vždy dobré nechat si trochu času, aby bylo možné vidět, kolik z těchto tvrzení ustálo další výzkum a kritickou diskuzí. Stále znovu se stává, že nové nálezy vrhají nové světlo na to, co dosud známe. Pokud skutečně platí, že je věda prozatímní (předběžná), a to se týká i vědy z pohledu paradigmatu stvoření, je třeba i věrohodné hypotézy brát s jistou rezervou.

Knihy o stvoření zastávající kreacionistické stanovisko (případně Intelligent Design) vydané v češtině v posledních letech

Marek Harastej, Libor Votoček

Spor o Darwina

Phillip E. Johnson

(*Návrat domů, 1996*)

Kniha profesora trestního práva z Kalifornské univerzity v Berkeley, jenž je považován za průkopníka hnutí inteligentního designu. V knize zpochybňuje všechny hlavní argumenty materialistické (naturalistické) evoluční teorie (neo-darwinismu) způsobem, jako by se jednalo o skutečný soudní spor.

Ikony evoluce

Jonathan Wells

(*Návrat domů, 2005*)

Americký molekulární biolog, aktivní člen Církve sjednocení, spoluautor a obhájce teorie inteligentního designu ve své knize porovnává všeobecně přijímané „důkazy“ pro evoluci – tzv. ikony evoluce – se současnými vědeckými poznatky. Kniha systematicky odhaluje vědecky nepodložené závěry (interpretace) evoluční neo-darwinistické teorie.

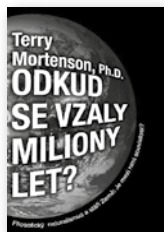

Politicky nekorektní průvodce: Darwinismus a inteligentní plán

Jonathan Wells

(Ideál, 2007)

Doktor biologie a teologie a výzkumný pracovník ústavu Discovery Institute v Seattlu v knize předkládá nejnovější poznatky ohledně sporu mezi teorií evoluce a teorií inteligentního plánu. Ukazuje na mnoha konkrétních příkladech s mírnou dávkou humoru, proč je neo-darwinismus ve skutečnosti záležitostí strnulé ideologie, a nikoli vědeckých poznatků.

Odkud se vzaly miliony let?

Terry Mortenson

(DIDASKO, 2011)

Americký matematik, geolog a teolog ve své stručné publikaci zpochybňuje především všeobecně přijímanou představu o vysokém stáří Země, během které údajně docházelo k postupnému, přirozenému vývoji přírody a ke vzniku všech jejích forem života. Autor argumentuje z pohledu geologického i z pohledu teologicko-filozofického.

Kdyby zvířata mohla mluvit

Werner Gitt; K. H. Vanheiden

(CLV, 1992; ETHICS, 2009)

Kniha uznávaného německého profesora informatiky, inženýra a teologa, který polemiku se zastánci evolučního modelu přesouvá na konkrétní případy ze světa přírody – tentokrát na zvířata a jejich úžasné schopnosti. Autor se snaží ukázat na nesmyslnost představy postupného, přirozeného, neplánovaného vznikání základních typů a funkcí živočišných druhů a jejich unikátních schopností.

Použil Bůh evoluce?

Werner Gitt

(CLV, 1993)

Německý profesor informatiky, inženýr a teolog v této knize systematicky vyvrací klasickou materialistickou představu evoluce a zvláště pak mnohými věřícími dnes široce přijímanou teistickou evoluci, která stvoření světa biblickým Bohem popisuje jako pozvolný, dlouhodobý, evoluční proces plný bojů, soupeření a smrti.

Život – náhoda nebo záměr?

Vladimír Král

(Adventure, 1991)

První kniha českého profesora supramolekulární chemie. Autor předkládá závažné argumenty z mnoha přírodovědných oborů, z oblasti umění i historie, a to vše ve prospěch biblické zprávy o stvoření a záchraně skrze Ježíše Krista. Jedna z prvních knih na toto téma v českém jazyce.

Hledání počátku a cíle

Vladimír Král

(Advent-Orion, 2001)

Druhá kniha českého profesora supramolekulární chemie, nanotechnologií a molekulárního inženýrství. Autor jakožto biblický kreacionista srovnává evoluční a stvořitelský pohled na původ vesmíru, života a člověka. Model stvoření podle Genesis přitom považuje za vědeckou možnost.

Genesis konflikt

Walter J. Veith

(Maranatha, 2008)

Jihoafrický profesor zoologie a popularizátor vědy s přesahy do teologie ve své knize zpochybňuje mnohé argumenty běžně používané pro podporu evoluční teorie a představuje unikátní přírodovědecká i historická fakta ve prospěch doslovné interpretace biblické zprávy o stvoření.

Kauza Stvořitel

Lee Strobel

(Návrat domů, 2006)

Americký právník a novinář pátrá po tajemství vzniku života. Svou novinářskou profesi tak přenáší do oblasti sporu mezi stvořením a evolucí. Jeho schopnost klást provokativní otázky a neodbytně hledat odpovědi u odborníků na slovo vzatých vyústila v trilogii s názvem „Kauza“. V tomto díle je možné se dozvědět, jestli současná věda ukazuje směrem k Bohu nebo od něj.

Darwinova černá skříňka

Michael J. Behe

(Návrat domů, 2001)

Profesor biochemie na Lehigh University v Pensylvánii, kritik neodarwinismu a zastánce teorie inteligentního designu, předkládá solidní vědecké argumenty o omezené platnosti evoluční teorie, konkrétně v oblasti mikrosvěta – v mikrobiologii a v biochemii buňky. Kniha ve své době vzbudila nebývalý zájem odborníků i médií.

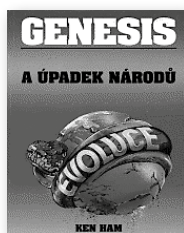

Tříkrát evoluce versus stvoření

J. P. Morlands, J. M. Reynolds

(*Návrat domů, 2004*)

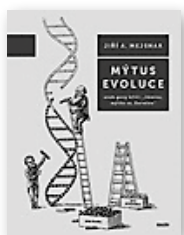
Kniha dvou amerických teologů a filozofů se zabývá třemi alternativami k materialistické evoluční teorii. Zaprvé teistickou evolucí spojující Boží stvoření s materialistickou evolucí, zadruhé nadpřirozeným stvořením podle Genesis v kontextu velmi staré Země a zatřetí nadpřirozeným stvořením podle Genesis v kontextu velmi mladé Země.

Genesis a úpadek národů

Ken Ham

Jako bývalý učitel přírodních věd, zakladatel a nyní ředitel americké pobočky křesťanské organizace Answersingenesis (Odpovědi v Genesis) se autor zabývá významem první biblické knihy Genesis, kterou nazývá klíčem k obraně (židovsko-křesťanské) víry. Vysvětluje morální a společenské důsledky odmítnutí knihy Genesis jako skutečné historie lidstva.

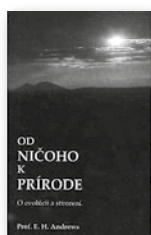

Mýtus evoluce aneb geny křičí: „Jémine, mýlíte se, Darwine“

Jiří A. Mejsnar

(*Galén, 2013*)

Autor jako vysokoškolský profesor v oboru fyziologie živočichů přináší mnohá zatajovaná fakta z mnoha nových vědních oborů v souvislosti s původem druhů a původem člověka. Autor se sice nehlásí ke kreacionismu, nicméně neo-darwinistické evoluční vysvětlení přírody a její základní druhové rozmanitosti prezentuje jako principiálně nedostatečné.

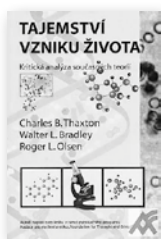

Od ničoho k přírode

E. H. Andrews

(*Creativpress, 1991*)

Autor jakožto bývalý profesor materiálového inženýrství na Londýnské univerzitě se snaží především mladším čtenářům představit rozumné důvody, proč jako vědec a vysokoškolský pedagog přijímá doslovný popis stvoření světa a člověka představený v 1. biblické knize Genesis.

Tajemství vzniku života: kritická analýza současných teorií

Charles B. Thaxton, Walter L. Bradley, Roger L. Olsen

(*Návrat domů, 2003*)

Chemik, materiálový inženýr a geochemik společně seznamují čtenáře s nejnovějšími vědeckými poznatky v oblasti výzkumu vzniku života, ukazují na to, jak se současný experimentální i teoretický výzkum ocitl ve slepé uličce materialismu, a naznačují jinou cestu. V knize je podrobně vysvětleno, proč všechny materialistické scénáře vzniku života dosud selhaly.

Duše vědy: proměny ve vztahu vědy a náboženství

Nancy R. Pearceová, Charles B. Thaxton

(*Návrat domů*, 1997)

Popularizátorka vědy a doktor chemie představují poutavým způsobem historii vztahu mezi vědou, náboženstvím a ateismem. Kniha ukazuje na to, jaký vliv měla židovsko-křesťanská víra na vznik a utváření moderní vědy a kdy v historii a proč se začalo formovat novodobé nepřátelství mezi vědou a vírou.

Proč holocaust: Hitlerova vědecká mesianistická vražda

Jan Horník

(*Rybka publishers*, 2009)

Autor je bývalým novinářem, překladatelem a od roku 2008 spolupracovníkem Ústavu pro studium totalitních režimů. V této knize představuje podrobně názorovou logiku Adolfa Hitlera a ukazuje na fakt, že se shoduje s dnešním oficiálním „vědeckým“ pohledem na svět. Autor přesvědčivě dokládá, že nacistický světový názor i vražedné počínání nacistů bezprostředně vycházely z pseudovědy darwinismu a z jeho principu boje o přežití.

Přírodní vědy neznají žádnou evoluci

A. E. Wilder-Smith

(*The Word for Today USA*, 1981, 2003)

(elektronická kniha zdarma, <http://memento.junweb.cz/vedy/vedy.htm>)

Vysokoškolský profesor a držitel tří doktorátů v oboru přírodních věd odhaluje na konkrétních příkladech nevědeckost naturalistického evolučního modelu a navrhuje jeho vědeckou alternativu – model stvoření. Tato nadčasová kniha patří mezi to nejlepší, co bylo na téma stvoření versus evoluce kdy napsáno.

(Odkazy na další literaturu, DVD a další materiály k tomuto tématu lze najít např. na webech <http://www.kreacionismus.cz/knihovna> a <http://www.stvoreni.cz/>.)

Diskuze

V této rubrice, která je nazvána Diskuze, chceme přinášet odpovědi od odborníků z různých oborů na aktuální otázky týkající se církve.

Martin Turčan

Právník

Nakolik je pro vás důležitá otázka vzniku života a původu člověka?

Pre mňa je to otázka spojená s otázkou Božej existencie a zmyslu života. To je samozrejme triviálne konštatovanie. Avšak zásadné. Ak existuje dobrý Boh, ktorý tento svet a človeka stvoril, tak život má inú perspektívu a príchut', než keď je hmotná realita všetkým čo existuje. Ako právnik sa (najmä) v akademickom, ale aj v praktickom živote často potýkam s problémom spravodlivosti. Vesmírny policajt či sudca je pre mňa jej zárukou. Dobro nie je len súbor abstraktných ideí, ktoré sú „slabé“, ak im človek nepomôže. Výkrik otca známej nemeckej aktivistky za ľudské práva a skončenie vojny, Sophie Schollovej, na adresu najkrutejšieho nacistického sudcu Rolanda Freislera, ktorý sa vo filmovom spracovaní práve chystal odsúdiť jeho dcéru, „Existuje ešte iná spravodlivosť!“, je pre veriaceho človeka, často vyslovujúceho podobné slová, hlboko pravdivým a pomáha mu aj v situáciách najťažšieho príkoria. Chcem tým povedať, že pre mňa je otázka stvorenia a Stvoriteľa nerozlučne spojená s otázkou spravodlivosti a morálneho dobra.

Co pro vás znamená, že Bůh je Stvořitel?

Ak narážate na otázku teistickej evolúcie a kreacionizmu, tak problém tu vidím práve vo vyššie

naznačenej morálnej rovine. Možno nazvať milióny rokov prebiehajúci proces, ktorý sa zakladá na prežití silnejšieho, „dobrým“, resp. „veľmi dobrým“, ako to robí Boh v knihe Genesis? To je otázka, ktorá je pre mňa bariérou prijatia teistickej evolúcie. Nevieť síce vysvetliť, ako to bolo v raji, keď slon stúpil na mravca, resp. či naňho vôbec mohol stúpiť, evolučná teória však na mňa z hľadiska hodnoty života nepôsobí prijateľnejšie. Pokiaľ ide o vedeckú stránku, videl som už viacero debát medzi odborníkmi či „odborníkmi“, no priznám sa, že vzhľadom na svoje humanitnovedné vzdelanie nedokážem predkladané argumenty dostatočne zhodnotiť. Niekedy mám pocit, že na oboch stranách je v argumentácii pranie otcom myšlienky. V Stvoriteľa teda verím na základe biblickej správy, aj keď je takáto jej interpretácia v dnešnom vedeckom a teologickom svete bežne pokladaná už za naivnú. Napriek svojmu kreacionistickému postoju si však vedecký svet hlboko vážim a určite nepatrím k tým, čo by proti nemu militantne vystupovali.

Jaké jsou konkrétní důsledky tohoto vašeho postoje?

Ako som už spomenul, Stvoriteľ je pre mňa garantom morálneho dobra. Larry Crabb nás vo

svojej „Reči duše“ správne konfrontuje s tézou, že je nesprávne a nezmyslené milovať Boha kvôli niečomu inému než kvôli Nemu samému. Láska k Bohu by asi nemala byť podmienená tým, čo vďaka nemu získavame. V mojich ušiach však zároveň rezonuje myšlienka profesora Igora Kišša, že v praktickom živote má vedomie transcen-

dentnej zodpovednosti predsa len svoj význam, a práve absencia takéhoto vedomia je v reáli nedostatkom ateistickej morálky. Viem, opäť som to zvrtol na etiku, ona však u mňa úzko súvisí s vedomím existencie Autora života. Dôsledkom môjho postoja v otázke existencie Stvoriteľa, teda pre mňa, je imperatív mravného života.

Peter Čík

Tajemník Česko-Slovenské unie cirkve adventistů

Nakolik je pro vás důležitá otázka vzniku života a původu člověka?

Úvodní zpráva o stvoření z knihy Genesis je svědectvím o všemocném Bohu, který ze své lásky daroval život všemu tvorstvu. Odhaluje kořeny, původ a záměr lidské existence, který nalézá své naplnění ve společenství s Bohem a vzájemné lásce muže a ženy. Je pozoruhodné, že pisatel knihy Genesis propojil zprávu o stvoření s příběhy dávnověku výrazem „toledot“ – rodokmen (Gn 2,4). Tento termín je v následujících kapitolách (Gn 4–11) označením rodové linie člověka, pevně zasazené do konkrétních událostí, které pojednávají o zápasech víry konkrétních Božích svědků. Zpráva o stvoření není odtržena od historie lidstva, která je v Písmu částečně zachycena v koncepci „dějin spásy“. Adam a jeho žena jsou skuteční lidé, se skutečnými potomky a v reálném životě.

Co pro vás znamená, že Bůh je Stvořitel?

Zpráva o stvoření je stručnou výpovědí o Božích skutcích, odhaluje jen to, co člověk potřebuje slyšet o Bohu. Rozhodně nenabízí odpověď pro mnohé naše otázky z prostředí moderny a postmoderny. Pisatel zprávy o stvoření nebyl konfrontován s otázkami, které si dnes klade exaktní přírodní věda nebo moderní historie. Musel se vyrovnávat s náboženskými představami okolních národů a reagovat na jejich různé pohanské mytologické kosmologie. Právě uprostřed polyteistických představ starověku je bib-

lická zpráva unikátní, protože přináší svědectví o jediném svrchovaném Bohu, který stvořil člověka jako muže i ženu a připravil podmínky pro jejich smysluplný život.

Zpráva o stvoření je psána v poezii, která je ve své formě dost netypická ve srovnání s dalšími poetickými knihami Starého zákona. Profesor Starého zákona W. Shea upozorňoval na určitou podobnost této formy poezie se starověkými texty Předního východu 2. tisíciletí př. Kr. Především ale jde v Gn 1 o oslavnou báseň Božího díla, které se projevilo v daru a rozmnožení života. I s ohledem na tuto skutečnost je potřebná v prostředí církve zvláštní opatrnost při prohlašování určitých teologických výpovědí o stvoření. Ty by měly být formulovány po důkladném studiu literárních i dobových souvislostí, protože pisatel koncipoval svoji výpověď ve své době a byla určena čtenáři, který žil ve srovnání se současností v jiném sociálním prostředí a byl konfrontován s jiným myšlením v podobě různých mytologií a magických představ. Zrovna v současnosti se v naší církvi projednává aktualizace věroučného výroku o stvoření. Takové změně musí předcházet seriózní teologická diskuze ve společném hledání a vzájemném naslouchání.

Jaké jsou konkrétní důsledky tohoto vašeho postoje?

Zpráva o stvoření není pro mne vzdálenou historií, navzdory tomu, že se nalézá v „pradějinách“ a z pohledu chronologie stojí na počátku

lidských dějin. Příběh o stvoření přináší hlavně existenciální rozměr, kdy ve víře rozpoznávám, že jsem také člověkem (adamem). Bůh mne také zformoval, jako hrnčíř, který tvaruje svoji hliněnou nádobu, své mistrovské dílo. Dokonce do mne vdechl svůj dech, který se projevuje v rytmu

mého pravidelného dýchání. Jsem Božím vzácným stvořením. Moje hodnota je dána pouze Božím darem a může se projevit ve vztazích (člověk jako muž a žena, společenství s bližními). Z toho vyplývá i obrovský závazek vděčnosti vůči Stvořiteli – nepromarnit tento dar v mém životě.

Miroslav Doupovec

Prorektor VUT v Brně

Nakolik je pro vás důležitá otázka vzniku života a původu člověka?

Tato otázka je naprosto zásadní, protože v životě křesťana souvisí všechno se vším: Pokud by Bůh nebyl Stvořitelem člověka, tak by bylo vše dílem náhody, nebyl by Mesiáš, nebylo by spasení ani vykoupení a v důsledku by víra neměla smysl. Na druhou stranu, nehlobám nad tím, jak stvoření přesně probíhalo (např. průběh jednotlivých stvořitelských dní v knize Genesis) – toto pro mě zásadní není.

Co pro vás znamená, že Bůh je Stvořitel?

Znamená to pro mne mnoho věcí, uvedu dvě: Znamená to, že Bůh je můj Pán – viz Přísloví 8,22.

Znamená to také, že Bůh mě stvořil, abych i já byl jeho obrazem.

Jaké jsou konkrétní důsledky tohoto vašeho postoje?

Jedním z hlavních problémů člověka je, že zapomíná. Zapomíná na to, že Bůh je jeho Stvořitel (Kazatel 12,1), pak zapomíná na vše dobré, co s Bohem prožil, atd., což člověka postupně odvádí z Boží cesty.

Nyní k otázce – konkrétně: snažím se nezapomínat. K tomu mi pomáhá hlavně Bible a církev.

Roman Mach

Ředitel Teologického semináře církve adventistů

Nakolik je pro vás důležitá otázka vzniku života a původu člověka?

Tyto velké „počátky“ a „konce“ považuji za důležité pro onen smysluplný vnitřní příběh, který v životě a ve světě – či nad nimi a jejich složitostí – hledáme. Ve víře, tedy v náboženském pohledu, lze očekávat, že taková otázka nebude zcela opomenuta. Na druhé straně si uvědomuji, že odpovědi, které máme, jsou typu „od koho svět a život pochází“, nikoli typu „detailně vím,

jak to všechno probíhalo“. Kdo má pocit, že tohle „ví“, mívá také sklon podobně „vědět“, co Bůh do detailu říká, očekává nebo koná dnes.

Co pro vás znamená, že Bůh je Stvořitel?

Primárně univerzálnost a vyvýšenost Boha, představeného biblickou zprávou jako tvůrce všeho. V tom zní výlučnost a jedinečnost, které pak ve Starém zákoně prozívají i jinde. Jestliže stvořený svět, jehož jsme součástí, vykazuje

takovou míru složitosti, jak ji odkrývá současná přírodověda, uvědomuji si, že Boha – nebo svůj vnitřní obraz o Bohu – musím stavět ještě vysoce nad to.

Jaké jsou konkrétní důsledky tohoto vašeho postoje?

Pojetí Boha je velmi důležité. Studentům na počátku obvykle říkám: „Nepředstavujte si Boha jen jako další člověkovitou postavičku ve vesmíru, jen s většími možnostmi.“ Takový vnitřní obraz Boha totiž dříve nebo později vede k velmi citelným problémům. Ano, Bůh Písma je osobní, nerozplývá se do abstrakcí, a transcendentní, tedy vyvýšený nad vlastní stvoření. S těmito

tradičními důrazy je však velmi nesnadné čelit obtížným „jóbovským“ situacím reality života. Pokud je Bůh v mé představě pouze takovouto „mocnou postavičkou“, pak velmi rychle začnu lidsky předjímat, jak by se měl chovat, a jak by se tudíž měl můj život odvíjet. A pak se člověk na Boha typicky zlobí, když tomu tak není.

Proto je podle mě přímo životně důležité doplnit si obraz vyvýšeného, mocného Stvořitele včas o rozměr „imanence“, tedy oné skryté vnitřní přítomnosti *uprostřed* veškeré složitosti žití a světa, ne pouze „nad ní“. Tuto duchovní dimenzi Boha nám velmi překvapivým způsobem a jazykem odhaluje například Janovo evangelium.

Pavel Kábrt

Autor webových stránek www.kreacionismus.cz

Nakolik je pro vás důležitá otázka vzniku života a původu člověka?

Otázka vzniku života a původu člověka je klíčová pro moji celoživotní orientaci ve světě. Považuji za obyčejnou slušnost, aby se člověk ptal, komu či čemu má poděkovat za svoje tělo, zrak, sluch, život, přírodu a svět, do kterého se narodil. Je to asi podobné, jako kdyby člověk třeba ve svojí poštovní schránce našel nečekaně nějaký drahý dárek, určený jen jemu – například drahé hodinky nebo klíče od nového auta před domem či velkou sumu peněz. Někdo mu to daroval, ale nepodepsal se. Slušný člověk se jistě zeptá: Komu mám poděkovat? Kdo mne má tak rád? Ke slušnosti není potřeba ani vysoké vzdělání, ani výjimečná inteligence, věda či speciální výchova – vždyť dost lidí má dnes tuto slušnost zcela přirozeně v jiných oblastech života. Slušnost hledat dárce a poděkovat mu, případně si i zjistit, jak s tím naložit.

Je neuvěřitelné, že ale právě v této oblasti (v otázce odkud jsme a komu či čemu vdčíme za svoji existenci) mnozí lidé žádnou slušnost ani zvědavost nemají. Prožijí život lépe či hůře, ale

velmi často bez sebemenší snahy zjistit, proč tu vlastně jsou. Vděčím za svůj život jen rodičům? Nebo náhodě? Vytvořil svět sám sebe? Mnoha lidem vystačí jen povrchní či žádná odpověď nebo prožijí život ve výmluvě, že odpověď nikdo nezná a nemá smysl se tím zabývat. Já jsem však odpověď najít chtěl, hledal a našel, stejně jako mnoho dalších lidí.

Co pro vás znamená, že Bůh je Stvořitel?

Bůh, Stvořitel tohoto světa, je pro mne realistickou odpovědí na výše položené otázky. Tisíce vědců dnes po celém světě odmítají 100 let šířenou lež, že se život vytvořil sám od sebe z mrtvého bláta nějaké planety nebo že vesmír vznikl jakýmsi záhadným výbuchem, po kterém stačilo jen miliardy let čekat, až vzniknou ryby, které pak vylezou na souš, narostou jim nožičky a plíce, až se vyvinou savci a nějaké opice se promění na lidi. Celá tato báchorka je přírodovědecký nesmysl, směšný materialistický mýtus, který se hodí leda povrchním lidem, aby ukolébali své svědomí a nemuseli hledat smysl života a hodnoty nevyčíslitelné ceny –

Stvořitele a jeho vůli. Evoluční teorie se dnes dostává do stále větších problémů ve všech oblastech vědy (v genetice, paleontologii, chemii, fyzice atd.) a je ve vědě uctívána a studentům vnučována jen jako materialistické dogma, náhradní ateistické náboženství. Víra v evoluci je pro mnohé vědce povinná.

Avšak zkameněliny nepotvrzují vývoj života, ale naopak, náhlé stvoření s následným zánikem přírody v celosvětové potopě. Zákonitosti chemie a genetiky jsou v naprostém rozporu s vírou, že se živá buňka mohla sama naprogramovat a oživit. Aby mrtvé ožilo, slepé začalo vidět, hluché slyšet a to, co nemá křídla, létat, to vyžaduje šilnější zázraky, než jsou v pohádkách, a především jde o zcela nepozorovatelný jev. Jediné vědecké vysvětlení původu živé přírody a světa je inteligentní stvoření! Stvořitel nám také sdělil pravidla, která tento život udržují a zachovávají. Asi jako když si člověk koupí pračku. Od výrobce dostane návod, jak s pračkou zacházet. Pokud je ale nezodpovědný a hloupý, návod si nepřečte a řekne si: já na to přijdu sám, jsem dost chytrý. Tím se ošidí o cenné informace, které nejlépe zná právě jen sám výrobce. Snadno tak pračku zničí (např. zkrátí její životnost) jen díky své pohodlnosti a hlouposti. Tak je to i s lidským životem – lidské tělo je složitější než pračka a kolik lidí přijde o život jen z hlouposti! Důsledky neznalosti lidí, jak správně žít, vidíme všude kolem sebe: zničené rodiny, mladí lidé jsou bez zásad a ži-

votního cíle... Teprve až po zavržení Boha začala panovat nejistota, zda lidstvo vůbec přežije. To je vše důsledek života bez Boha a jeho rad a falešné domněnky, že na vše přijdeme sami, že Boha k životu nepotřebujeme.

Jaké jsou konkrétní důsledky tohoto vašeho postoje?

Poté, co jsem uvěřil v Boha, se můj život orientoval jiným směrem, než by tomu bylo bez víry v něj. Začal jsem brát vážně Bibli a evangelium Ježíše Krista. Porozuměl jsem, že nejvyšší hodnotou v lidském životě je láska k Bohu a bližnímu. Což se velmi snadno řekne, ale už ne tak snadno žije, protože jsme jako lidé nakloněni spíše k sobectví v důsledku hříchu, který ovládá naše životy, i ten můj. Zatoužil jsem řídit svůj život podle vzoru Ježíše, přijal jsem jej za svého Pána a Spasitele a rozhodl se nenaplňovat čas jaľovými materialistickými hodnotami, ale usilovat o to, co Bible radí: „Hleďte nejprve Boží království a jeho spravedlnost a vše ostatní vám bude přidáno.“ To je velmi jasné a silné slovo a ne všichni si toto slovo vezmou za svoje životní krédo – ani z těch, kteří věří v Boha. Jako určitou důležitou životní náplň jsem přijal šířit to, co jsem sám od Boha dostal, evangelium Ježíše Krista spolu s přírodovědeckými důkazy, že nás nestvořila evoluce za dlouhý čas, ale milující Bůh. Fakta o tom si lze přečíst na našem webu: www.kreacionismus.cz.

Jeroným Klimeš

Psycholog

Nakolik je pro vás důležitá otázka vzniku života a původu člověka?

Jsem věřící psycholog a přírodovědec. Principy života, biologie, etologie, evoluce jsou nutný základ pro pochopení, proč se lidé chovají tak, jak se chovají, proč dělají právě takové chyby a ne jiné. Například neznám lepší definici manželství, než je ta v Genesis: Proto muž opustí otce

i matku a přilne ke své ženě a ti dva se stanou jedním tělem čili jedním organismem. V tom okamžiku jsme v biologii – jak vlastně fungují organismy?

Co pro vás znamená, že Bůh je Stvořitel?

To znamená, že jsou nesmyslné jakékoli debaty na téma Bůh nebo evoluce, nebo evoluce versus

stvoření. Jsou stejně nesmyslné jako debata Bůh versus gravitace. Prostě Bůh stvořil jak gravitaci, tak evoluci a ty chválíš dílo jeho rukou, máml-li to říci poeticky.

Problém je jen v tom, že neumíme hovořit jazyky. Přírodovědci neznají jazyk teologie. Teologové neznají jazyk přírodovědy. Učme se cizím jazykům, byť by měly být psány česky!

Jaké jsou konkrétní důsledky tohoto vašeho postoje?

Je zajímavým zjištěním, že věřící sice evoluci moc nemusí, ale přesto se chovají víc evolučně

než nevěřící, kteří si z evoluce udělali modlu. Věřící mají více dětí, méně se rozvádějí, lépe se k sobě chovají atd.

Bůh dal člověku čtyři knihy, ze kterých ho může poznat: Jednak je to svět a jeho zákonitosti, pak inspirovaná Bible, pak svědomí, které mu pomáhá aplikovat ty dvě předchozí knihy na jeho konkrétní případ, a nakonec církev – tělo Kristovo – kde participujeme na životě organismu, který nás samotné přesahuje. Z těchto čtyř zdrojů čerpáme informace a v nich hledáme Boží vůli.

Milan Buban

Ředitel VOŠMT

Nakolik je pro vás důležitá otázka vzniku života a původu člověka?

Je součástí mé spasitelné víry.

V obecném smyslu je víra vnitřním přesvědčením o existenci věcí, které nevidíme. Obecná víra je dobrá, avšak spasitelná víra má svá specifika. Je úzce spojena s Kristem, je si jista tím, že ačkoliv ho nevidíme, On je stále s námi. Spasitelnou vírou se díváme za hranice dočasnosti a víme, že naše příprava na věčnost má smysl (srov. 2K 4,17n).

K takové, tj. spasitelné víře se Bůh přiznává svým svědectvím (Žd 11,2). Učinil to v životě Ábela (11,4), Henocha (11,5) a v životech velikého množství Božích svědků (11,39 srov. 12,1). Ke spasitelné víře se Bůh přiznává dodnes (Ř 8,16).

Co pro vás znamená, že Bůh je Stvořitel?

To, že se mu chci líbit.

Kdo se chce líbit Bohu, musí věřit, že Bůh jest (Žd 11,6a). To on stvořil nebesa (Ž 33,6; 2Pt 3,5). Jeho věčnou moc a Božství, které jsou neviditelné, lze totiž jasně vidět, když lidé přemýšlejí o jeho díle (Ř 1,20). O díle jeho rukou mluví celý vesmír (Ž 19,2). Vrcholem jeho díla je člo-

věk (Ž 139,15n) utvořený jako muž a žena, aby zplodil potomky, naplnil celou zemi a přijal odpovědnost za její osud (Gn 1,28).

Kdo se chce líbit Bohu, musí také věřit, že se odměňuje těm, kteří ho hledají (Žd 11,6b). Pavel na Areopagu prohlásil: „Bůh, který učinil svět a všechno, co je v něm ... stvořil z jednoho člověka všechno lidstvo, aby přebývalo na povrchu země, určil pevná roční údobí i hranice lidských sídel ... proto, aby jej lidé hledali“ (Sk 17,24–28). Bůh tedy chce, abychom ho hledali, protože jsme jeho děti, jeho rod (Sk 17,28).

Jaké jsou konkrétní důsledky tohoto vašeho postoje?

Je to můj důvěrný vztah s ním.

Bůh není od nikoho daleko (Sk 17,27). V něm žijeme, pohybujeme se, jsme (Sk 17,28), ale naše duchovní oči jsou zakaleny hříchem. To proto musíme Boha hledat vírou.

Věřím v Boha Stvořitele, a proto jej hledám. Věřím, že jest, a proto se kají ze svých hříchů. Věřím, že existuje, a proto mu děkuji za záchranu, prosím jej o pomoc, důvěřuji mu.

Zjistil jsem, že mezi Bohem a mnou stojí neviditelná překážka. Je to moje hříšnost, jakýsi latentní sklon ke zlu. Zjistil jsem, že tuto překážku lze překonat, když si svou hříšnost přiznávám a prosím Boha o milost.

V takových chvílích ke mně přistupuje nadsmyslová bytost. Vypadá jako muž, ale je to Bůh, který nemá počátek ani konec. Dobrovolně opustil nebeskou slávu, aby se stal člověkem (Fp 2,6). Na zemi žil bez hříchu, aby se nechal místo mne ukřižovat na Golgotě (Ř 5,8).

Když se kají z hříchů, Kristus mě bere za ruku a uvádí do trůnního sálu. Zde se shromažďuje církev prvorozených, jejichž jména jsou zapsána v nebi (Žd 12,23). V této slavné společnosti mé srdce naplňuje jistota víry. Směle přistupuji k trůnu milosti, abych došel milosrdenství a – u našeho společného Otce – našel milost a pomoc v pravý čas (Žd 4,16).

Martin Homišin

Kazateľ

Nakolik je pro vás důležitá otázka vzniku života a původu člověka?

Pre mňa je to kľúčová otázka, pretože ma vedie k premýšľaniu o mojej identite – kto som, odkiaľ prichádzam a kam smerujem. V tejto otázke je ukrytá ešte hlbšia otázka o zmysle života. Spomínaná otázka ma núti premýšľať nad tým, aký je zmysel toho, že tu vôbec som. Je ním azda len to, aby som tu prežil zopár horších či lepších rokov, zanechal za sebou rozpracované dielo a navždy zanikol v útrobach zeme, alebo je ten zmysel o čosi hlbší?

Co pro vás znamená, že Bůh je Stvořitel?

Dáva mi to vedomie vlastnej hodnoty a identity. Vďaka tomuto presvedčeniu viem (1) kto som – som zámerne stvorený Bohom; (2) odkiaľ prichádzam – nie som výsledkom nejakej slepej náhody, ale pochádzam z rúk toho, komu na mne záleží; (3) kam smerujem – z toho zrejme vyplýva, že som stvorený pre nejaký zámer. Pre mňa je tým najväčším zámerom budovať osobný vzťah

s mojim Tvorcom; vzťah, ktorý je založený na bezpodmienečnej láske a dôvere. Toto všetko mi prináša do môjho vlastného života hlboký zmysel. Tým zmyslom nie je len večný život ako taký, ale večné spolunažívanie s mojim osobným Stvoriteľom, ktorý mi najlepšie rozumie.

Jaké jsou konkrétní důsledky tohoto vašeho postoje?

Najradostnejším dôsledkom je, že mám nádej večného života, kde nejde v prvom rade o čas a miesto, ale o Osobu. Mám nádej večného domova v úzkom spoločenstve s mojim Stvoriteľom a Vykupiteľom. Je mi zaslúbená vlasť, kde vládne skutočná láska, spravodlivosť a pokoj. Vedomie Božej stvoriteľskej lásky a jeho nesebeckého záujmu o mňa ma motivuje budovať so Stvoriteľom opätovaný vzťah, ktorý je založený na dôvere a láske k nemu. Boh Stvoriteľ sa predstavuje ako osobný Boh a miluje ma ako prvý. Túžobne si praje, aby som to rozpoznať a slobodne mu opätoval jeho lásku a záujem.

Poznámky

Poznámky

